

ОЛЕНА ІЩЕНКО, АНДРІЙ ІЩЕНКО, СВІТЛАНА ЛОГАЧЕВСЬКА

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Ч А С Т И Н А Д Р У Г А

Олена Іщенко
Андрій Іщенко
Світлана Логачевська

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти
(у двох частинах)

ЧАСТИНА 2

Рекомендовано Міністерством освіти
і науки України

Київ
Літера ЛТД
2025

УДК [811.161.2:028.1](075.2)

I-98

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 07.01.2025 № 25)

Підручник створено відповідно до Типової освітньої програми для 1–2 класів
колективу авторів під керівництвом Р. Б. Шияна

Іщенко О. Л.

I-98 Українська мова та читання : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х частинах) : Ч. 2 / О. Л. Іщенко, А. Ю. Іщенко, С. П. Логачевська. – Київ : Літера ЛТД, 2025. – 128 с.

ISBN 978-966-945-494-2

ISBN 978-9666-945-496-6 Ч. 2

Підручник «Українська мова та читання» є частиною комплекту, до якого входять підручники «Я досліджую світ» (автори: О. Л. Іщенко, А. Ю. Іщенко, О. М. Кліщ, Л. З. Козак) та «Математика» (автори: С. П. Логачевська, О. В. Ларіна, Л. О. Паук). Тематична синхронізація трьох підручників забезпечує реалізацію принципу наскрізної інтеграції.

Крім інтеграції змісту, використано спільні методичні прийоми, а уміння й навички паралельно формуються, закріплюються, удосконалюються під час вивчення обох предметів.

Велику увагу приділено читанню й розумінню текстів різних видів, розвитку мовлення на кожному уроці. Мовні компетенції формуються із залученням прочитаних текстів, а також на матеріалі, близькому дітям.

До навчально-методичного комплекту також входять аудіо- та відеохрестоматії (тексти для слухання), карти-плани уроків, презентації.

УДК [811.161.2:028.1](075.2)

Методичний супровід і е-додаток

<http://ukrmova-2k-2024.e-litera.com.ua/>

ISBN 978-966-945-494-2

ISBN 978-9666-945-496-6 Ч. 2

© Іщенко О. Л., Іщенко А. Ю.,
Логачевська С. П., 2024

© «Літера ЛТД», 2025

5. НАШІ ЦІННОСТІ

БУДОВА СЛОВА

ТОВАРИСТВО ЗІ ЗБУТУ ВИШЕНЬ

Одного вечора ми сиділи в дідуся й читали йому газету. Там було написано, що в Стокгольмі¹ літрова банка вишень коштує дві крони².

– Я став би там на перехресті продавати вишні й розбагатів би, як король, – сказав Лассе.

Я, Лассе й Буссе маємо по власній вишні. Моє дерево невелике, але на ньому смачні чорні вишеньки. Цього року їх уродило стільки, що не було видно листя.

Тож ми захотіли продавати свої вишні.

Ми встали до роботи о п'ятій годині ранку. Брітта, Анна й Улле нам допомагали. До восьмої зібрали три великі кошики. Добре поснідали кашею, щоб набратися сили. А потім подалися у Велике село. У крамниці дядька Еміля накупили брунатних³ паперових пакетів. Гроші на них ми позичили зі скарбнички Буссе.

Коли дядько Еміль дізнався, що ми збираємося продавати вишні, сам захотів купити. Він взяв літрову мірку й відміряв собі два літри. Заплатив за це дві крони. Він сказав, що саме стільки коштують вишні в нас – і добре нам все-таки про це знати. Ми віддали Буссе позичені гроші, і в нас іще трохи залишилося.

Ми написали на великій табличці «ВИШНІ». Тільки-но з'являвся якийсь автомобіль, швидко піднімали її вгору. Але автомобілі проїжджали, не зупиняючись.

¹ **Стокгольм** – столиця Швеції.

² **Крона** – грошова одиниця Швеції.

³ **Брунатний** – коричневий.

1. Де відбувається дія в оповіданні? Хто розповідає історію?
2. Чому діти вирішили продавати вишні? Як вони до цього готувалися?
3. Скільки заплатив за літр вишень дядько Еміль? Чому?

вішні
вішень
вішнями

Ліса

оповідачка

Нам було прикро, що ніхто не зупиняється. Зрештою Улле зробив висновок, що ми вибрали невдале місце. Тут машини мчать на шаленій швидкості. І ми перебралися до повороту. А ще вирішили взятися за руки й піднімати їх угору, коли хтось їхатиме.

І в нас вийшло! Зупинявся майже кожен автомобіль. У першому їхали тато, мама й четверо дітей. І всі діти зажадали вишень. Їхній тато купив три літрові банки моїх чорних вішеньок. Він сказав, що їдуть вони далеко-далеко, аж за кордон. То було так дивно! Мої вишні поїдуть за кордон, а я залишуся вдома в Гамірному...

О, ми продали багато вишень! Один дядько купив майже цілий кошик Буссе. Дядько сказав, що його дружина начавить з них соку, бо він дуже любить вишневий сік.

Вторгували за все 30 крон – справжній скарб. Кожному дісталось по 5 крон. Брітта, Анна й Улле не мали вишень, але ж вони допомагали рвати і продавати. Тож ніхто не міг нарікати, що поділили несправедливо.

Дорогою додому ми зайшли до кондитерської і поласували тістечками з лимонадом. Нам це було по кишені. Решту грошей ми мали ощадити.

Астрід Ліндґрен. У Гамірному дуже весело.

Переклад Ольги Сенюк

4. Доведіть, що герої оповідання винахідливі, практичні і справедливі. А які вони ще?
5. Чого навчила героїв описана ситуація? А чим вона корисна для вас?

БУДОВА СЛОВА. ЗАКІНЧЕННЯ

1. Прочитайте. Зверніть увагу на виділене слово. Що ви помітили?

Мама зварила кашу. Ми поснідали кашею. Від каші набираєшся сили.

Слова складаються із частин.
Частина слова, яка змінюється, – це **закінчення**. Закінчення позначають так □: *мама*□, *мама*□, *мама*□; *смачний*□, *смачна*□, *смачне*□; *напишу*□, *напише*□.

Частина слова без закінчення – це **основа**. Її позначають так □: *мама*□, *смачний*□, *напишу*□.

2. Спишіть форми слова **газета**. Позначте закінчення й основу.

Газета, газети, газеті, газету, газетою.

3. Випишіть слово, яке повторюється. Позначте в ньому змінну частину – закінчення.

Банка вишень коштує 2 крони. Дядько міряв літровою банкою. Тато купив три банки.

Закінчення може бути **нульовим**: *друг* □.
Воно з'являється, коли змінити слово:
друга, *другом*, *другу*.

4. Спишіть по два слова з кожного стовпчика. Позначте закінчення в словах.

літр
пакет
лимонад
тістечко

чоловік
дружина
тато
діти

смачна
вишневий
солодкі
веселе

5. Прочитайте, вставляючи в речення слово **зуб** у відповідній формі. Потім запишіть форми слова **зуб**, позначте в них закінчення.

В Улле хитався _____. А він страшенно боїться виривати _____, навіть якщо вони дуже хитаються.

– Хіба можна так журитися через того нещасного _____? – мовила я. Правда, легко таке казати, якщо _____ хитається в когось, а не в тебе.

Улле весь вечір ходив з ниткою, прив'язаною до _____. Однак смикнути не наважився.

– Ну, що там із твоїм _____? – спитав Лассе.

– Хай сидить. Це мій _____, а не твій! – Улле розгнівався і побіг додому.

А Лассе сказав:

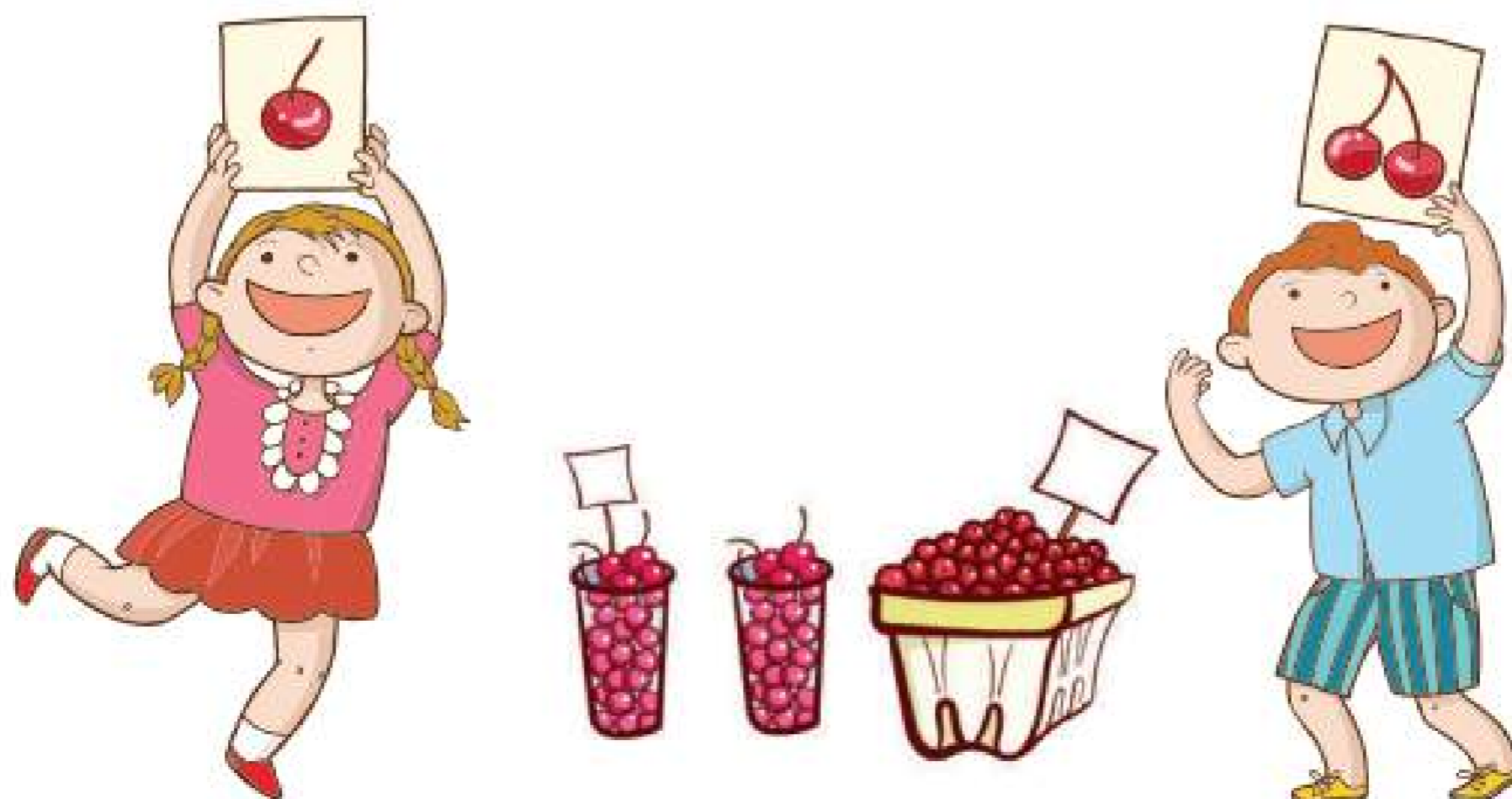
– Бідолашний Улле! Коли він засне, я залізу до нього в кімнату і вирву того _____. Хоча зубний лікар Ларс Еріксон рве _____ під загальним наркозом.

За Астрід Ліндгрен

6. Спишіть у зошит, відновивши пропущену частину слова. Позначте закінчення.

Ми зібрали три великі кошик... Не всі вишні помістилися до кошик... Лассе побіг за кошик...

СТВОРЮЄМО РЕКЛАМУ

1. Порівняйте слова в кожній групі. Поясніть їхні значення. Де різні слова (слова-родичі), а де – форми того самого слова? Форми слова спишіть.

Вишня, вишенька, вишневий.

Вишня, вишні, вишню, вишнею, вишень, вишнями.

2. Поставте наголоси в списаних словах вправи 1. Позначте закінчення.
3. Що означає виділене слово в кожному реченні? Намалюйте на маленьких аркушах або розкажіть, що б ви намалювали.

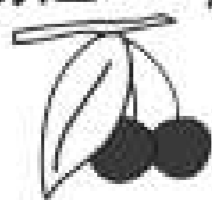
Я став би там на перехресті продавати **вишні**.

Я, Лассе й Буссе маємо по власній **вишні**.

4. Уявіть, що герої Астрід Ліндгрен хочуть прорекламувати свій товар. Як це можна зробити? Запропонуйте якомога більше варіантів.
5. Порівняйте рекламні плакати дітей з Гамірного. Чий плакат вам більше подобається? Чому?

Усього 2 крони!
Найсолодша
вишня у Швеції!

Анна

ВИШНІ СОЛОДКА!
Є червоні й чорна ягода.

Ціни
2 крона.

Купуйте
ВИШНЯ
в Гамірному!

6. У якому рекламному тексті є помилки? Запишіть його правильно.
7. Прочитайте пам'ятку. На що ви звертатимете увагу, коли будете створювати рекламу?

ЯК Я СТВОРЮЮ РЕКЛАМУ

Я думаю: для чого я пишу? (моя мета);
для кого я пишу? (хто читатиме).

Пишу найголовніше, короткими реченнями.

Добираю кольори, ілюстрацію.

Перевіряю написане.

8. Створіть:

А рекламний плакат або **Б** рекламну листівку для товару дітей із Гамірного. Використовуйте розповідні, питальні та спонукальні речення. Вони можуть бути окличними і неокличними.

9. Розшифруйте і запишіть слова з оповідання Астрід Ліндґрен «Товариство зі збуту вишень». Підказка: слово починається з виділеної букви.

коричневий – РУЙН**Б**ТАНИ

економити – А**О**ТЩИДИ

продаж –ТУ**З**Б

магазин – ЦА**К**РИМЯН

самохідна машина –ТО**М**ЬОВА**Л**ІБ

скринька для зберігання грошей – НИ**Ч**СКАР**Б**КА

столиця Швеції – ГО**М**СТ**Ь**О**К**Л

грошова одиниця Швеції – РО**К**АН

магазин, у якому продаються солодощі – Я**Ц**ЕК**Р**У**Н**

невеликий солодкий кондитерський виріб із кремом, ягодами тощо – **Т**Е**Ч**С**К**О**Т**І

деталь одягу, у яку можна щось покласти – ШИ**Я**К**Е**Н

ЯК ДОБРЕ МАТИ ДІДУСЯ

Брітта й Анна мають дідуся. То найдобріший дідусь у цілому світі. Він живе в затишній кімнаті на другому поверсі. Ми часто туди бігаємо порозмовляти з дідусем. Він сидить у кріслі-гойдалці. Його біла борода біліє, як у різдяного гнома.

У нього дуже слабкий зір. Тож ми читаємо дідусю газету – про тих, хто помер, і тих, кому виповнилося п'ятдесят років, про нещасні випадки, різні оголошення. А дідусь розповідає нам біблійні історії, а ще про те, як велося на світі, коли він був малим.

У дідуся в шафі є шухляда з інструментами. Він дозволяє хлопцям їх брати. А ще допомагає майструвати кораблики, хоч майже не бачить.

У дідуся в коморі завжди є ящик з яблуками. І щоразу, як ми до нього приходимо, він нас пригощає. У Великому селі ми купуємо для дідуся льодяників. Він висипає їх у торбинку, яку ставить у кутову шафу у своїй кімнаті. Окрім яблук, він дає нам і льодяників.

На вікні в дідуся ростуть калачики. Він дуже добре їх доглядає, хоч і сліпий. Подовгу з ними розмовляє. У кімнаті на стінах висять гарні картини. На одній зображено Йону в череві кита.

Коли надворі гарна погода, дідусь ходить прогулятися. Він бере ціпок, яким намагає дорогу.

Він сідає під великим в'язом, гріється на сонечку і час від часу проказує:

– О-хо-хо!

Він каже так тоді, коли згадує молоді літа. Як то було давно!

Астрід Ліндґрен. Переклад Ольги Сенюк

1. Що нового ви дізналися про дітей із Гамірного? Чому їм добре з дідусем? А як дідусю з ними?
2. Ліса ділиться історіями зі свого життя. А якими історіями могли б поділитися ви? (Можете розповісти про свого дідуся чи бабусю.)

ФОРМИ СЛОВА І СЛУЖБОВІ СЛОВА

1. Випишіть із перших трьох абзаців оповідання «Як добре мати дідуся» всі форми слова **дідусь**. Позначте закінчення.
2. Дайте відповіді на запитання повними реченнями, використовуючи слова **з, в, у, на, для**. Чи можна до цих слів поставити питання? Два речення запишіть.

Де живе дідусь? З ким діти люблять розмовляти? Для кого діти купують льодяники? Куди дідусь висипає льодяники?

Щоб поєднати слова в речення, змінюють їхні закінчення і додають **службові слова** (слова-помічники) – **з, в, у, на** тощо.

Службові слова пишуть окремо від інших слів: *у селі, на вікні*.

Порівняйте: *Він сідає великий в'яз.*

*Він сідає **під** великим **в'язом**.*

службове слово

закінчення

3. Прочитайте. Чи є наведені групи слів реченнями? Що треба зробити, щоб вони стали реченнями? Запишіть складені речення.

Дідусь, шафа, є, шухляда, інструменти.

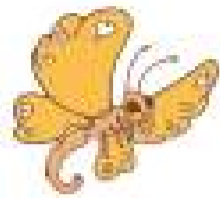
Вікно, дідусь, ростуть, калачики.

Дідусь, комора, завжди, є, ящик, яблука.

4. Чи сподобалося вам читати оповідання Астрід Ліндгрєн про дітей із Гамірного? Чи схоже їхнє життя на ваше? Напишіть кілька речень про свої враження від книжки.

СПОРІДНЕНІ СЛОВА. КОРІНЬ СЛОВА

1. Який настрій створює вірш Наталі Забіли? Знайдіть зменшувально-пестливі слова. Чому їх так багато?
2. Чого ми можемо повчитися в героїв цієї казкової історії?

СТОЯЛА СОБІ ХАТКА

Стояла собі хатка –
Дірявий чобіток.
А в ній жила бабуся,
Що мала сто діток.
Така була сімечка,
Сімечка мала!
Ніяк із нею впоратись
Бабуся не могла.
Пішла бабуся на город
По моркву й буряки,
Пішла вона до пекаря
По хліб і пиріжки.
А сто дітей – не ледарі,
Пішли збирати хмиз.
Усі взяли по гілочці
Й набрали цілий віз.
Води взяли по крапельці –
І повний казанок!
І наварили борщину
Бабуся й сто діток.
А потім сто цеглинок
Вони принесли вмиць,
І склали з них будинок,
І стали в ньому жити.
А потім сто зернинок
Поклали в землю в ряд.
І вирости з них квіти,
І став квітучий сад!
А якби та бабуся
Не мала сто діток,
Була б і досі хатка –
Дірявий чобіток!

Наталія Забіла

Родини є не тільки в людей, а й у слів. Споріднені слова мають спільну частину і близьке значення:

діти, дітки, діточки.

Корінь – спільна (однакова) частина споріднених слів.

Корінь позначають так \frown :

квіти, квітучий, квітка.

3. Випишіть із вірша споріднені слова до поданих. Позначте корінь.

дірка

казан

зерно

борщ

4. Позначте корінь у споріднених словах.

Що спільного в значенні цих слів?

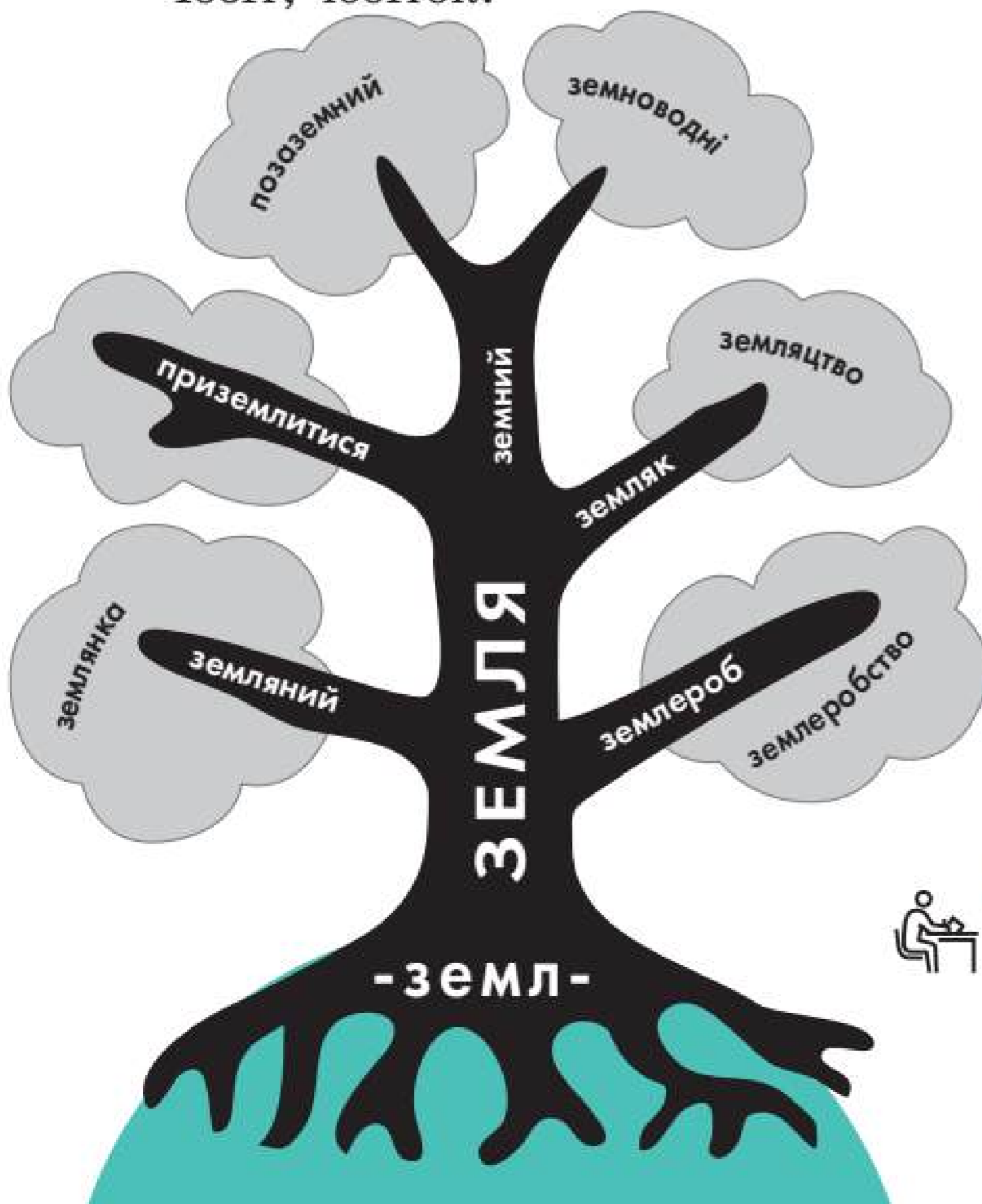
Хата, хатка, хатина.

Пекар, пекти, пекарня.

Город, городній, горобина.

Чобіт, чобіток.

Споріднені слова ніби виростають з одного кореня. Тому їх ще називають **спільнокореневими**.

5. Що зображено на малюнку? Поясніть значення слів.

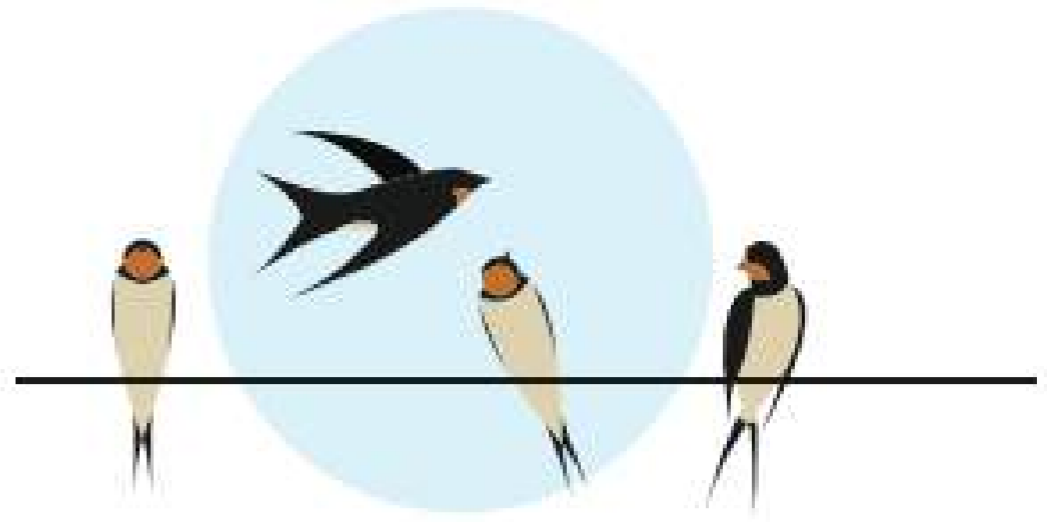
6. Створіть своє дерево спільнокореневих слів, наприклад із коренем **-сад-** або **-мороз-**.

КОРІНЬ СЛОВА

1. Прочитайте вірш.
Чому зажурилися скеля та дуб?

У ластівки – ластівенятко.
В шовковиці – шовковенятко.
В гаю у стежки – стеженятко.
У хмари в небі – хмаренятко.
В зорі над садом – зоренятко:
Вже народилися.
Лиш зажурилися
Старезна скеля над урвіщем
Та дуба всохле стовбурище.

Микола Вінграновський

Щоб знайти корінь слова,
треба дібрати споріднені слова:
*хмара, хмарно, хмаринка,
захмаритися, хмаренятко.*

2. Знайдіть у вірші пари «дорослий – дитинча». Яких слів немає в українській мові? Завдяки чому ви їх розумієте? Випишіть споріднені слова і позначте в них корінь.

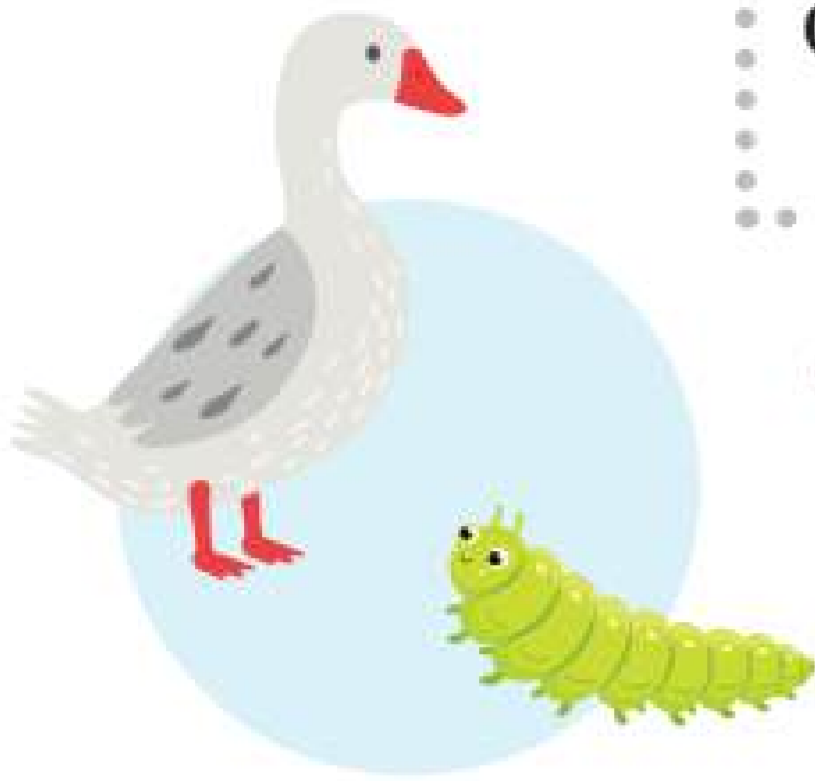
3. Утворіть слова за зразком.
Позначте в них корінь.

лось, лосиця, лосеня.

Лис, вовк, ведмідь, лев.

У корені споріднених
слів можуть зміню-
ватися деякі звуки:

їжак – їжаченя.

Слова з однаковим коренем, але різним значенням не є спорідненими.

4. Чи всі слова в рядку є спорідненими? Знайдіть зайве слово в кожному рядку. Поясніть свою думку.

Гусак, гуска, гусінь, гусеня.
Малий, малюнок, мало, маленький.
Місто, міст, місток.

5. Знайдіть у вірші спільнокореневі слова і спробуйте виділити в них корінь.

Візьміть мене в Австралію,
В Австралію кортить!
Там кенгуру коа́ліє,
Коала кенгурить,
Там ему качкодзьобіє,
Там качкодзьоб земів,
Напевно, я б в Австралії
За день заавстралів!

Олександр Подоляк

Слова **кенгуру**, **ему** не мають закінчень – вони не змінюються.

6. Виберіть будь-яке слово (назву тварини або рослини) і вигадайте до нього спільнокореневі. Позначте корінь.

СПОРІДНЕНІ ПРИЗВИЩА

1. Прочитайте. Придумайте назву тексту.

Колись найбільш відомою і шанованою людиною в селі був коваль. Ковалі здавна виготовляли зброю та різноманітні речі для господарства: сокири, ножі, молотки, цвяхи тощо. Вони підковували коней і оббивали залізом дерев'яні колеса.

Тому й у багатьох народів Європи дуже поширені прізвища, пов'язані з цим ремеслом. В українців – Коваль, Коваленко (син коваля), Ковалюк, Ковалишин (від ковалиха – дружина коваля).

Не тільки в Україні, а й у Польщі натрапимо на Ковальчука (теж син коваля), Ковальського та Ковалевського. В угорців, сербів, хорватів – Ковач.

У Великобританії найуживаніше прізвище – Сміт (англ. smith – коваль), у Німеччині та Австрії – Шмідт (нім. schmidt – коваль).

2. Знайдіть у тексті відповідь на запитання:

Чому в давнину шанували ковалів?

3. Випишіть прізвища, спільнокореневі зі словом **коваль**.

Позначте в них корінь і закінчення.

У давнину прізвищ не було. Люди мали імена та прізвиська. Коли ж людей почали реєструвати – записувати, прізвиська стали прізвищами і передавалися з покоління в покоління. Тому сучасні Ковалі, Коваленки, Ковальчуки не мають нічого спільного із заняттям своїх далеких предків – ковальством.

4. Запишіть назву ремесла, професії, від яких походять ці прізвища. Позначте корені в словах.

Бондаренко, Бондарчук – бондар

Бондаренко, Бондарчук – ... , Мельниченко, Мельничайко – ... , Кравець, Кравчишин, Кравчук – ... , Швець, Шевченко, Шевчук – ... , Ткач, Ткаченко, Ткачук – ... , Лікарчук – ...

Ремесло – виготовлення виробів ручним способом за допомогою простих знарядь.

5. Прочитайте 10 найпоширеніших прізвищ в Україні. Знайдіть серед них те, що не пов'язано з ремеслом.

Мельник, Шевченко, Коваленко, Бондаренко, Бойко, Ткаченко, Кравченко, Ковальчук, Коваль, Олійник.

6. Придумайте речення, у яких якомога більше слів є спорідненими. Можете використати слова в рамці або дібрати свої. Позначте у споріднених словах корінь.

Зразок:

Лікар лікує ліками в лікарні.

дзвонар
садівник
програміст
~~лікар~~

7. **А.** Дізнайтеся і запишіть прізвища, утворені від слів **козак, пекар, чумақ**. Позначте корені в усіх прізвищах.
Б. Разом із батьками дізнайтеся про походження вашого прізвища і коротко запишіть.

РОЗІГРУЄМО ДІАЛОГИ

В ІДАЛЬНІ

Оля, Ната і Марушка
Стали в чергу і стоять.
– Скільки коштує ватрушка? –
Поспитали разів п'ять.
Продавець уже втомилась:
Булку цим, тим пиріжки...
На хвилиночку спинилась
І сказала залюбки:
– Ви, дівчатка, першоклашки?
Вам читати, мабуть, важко.
Другокласник Гліб – відмінник.
Покажи, де пишуть ціни!
Про цінник Гліб пояснив.
Він ватрушки всім купив!
І їдять смачні ватрушки
Оля, Ната, Гліб, Марушка.
А дзвінок? Ой, дзвінок
Вже скликає на урок!

Лідія Повх

ма́буть
ці́нник
1, 2, 3, 4 гривні
5, 6, 7, 8, 9,
10 гривень

1. Прочитайте вірш. Поставте до вірша запитання, які починаються словами **хто, де, коли**.
2. Спишіть перше питальне речення. Запишіть відповідь на нього. Оформіть як діалог.
3. Випишіть із вірша форми слів **ватрушка, булка, пиріжок** і позначте в них закінчення.

4. Поясніть, що таке **цінник**. Спишіть.
Позначте закінчення і корінь у словах.

Ціна, ціни, цінний, цінна,
цінник, цінники, цінує, ціную.

5. Утворіть споріднені слова.
Позначте в них корінь.

що?	який?	що робити?
дзвінок		
	черговий	смакувати

6. Складіть діалоги «У їдальні», використовуючи малюнок та подані слова. Один діалог запишіть.

Рогалик із повидлом, равлик із родзинками,
пиріжок із м'ясом, плетеник із маком,
булочка з кунжутом.

Не забувайте про слова ввічливості.

Дайте, будь ласка, два рогалики з повидлом.

18 гривень. Бажано без решти.

7. Знайдіть помилки в поданих словах. Запишіть їх правильно.
Потім знайдіть ці слова у вірші «В їдальні» і перевірте себе.

Ватружка, періжки, п'ять, хвелиночка, залюпки,
первоклашки, звінок, їдят, відміник, мабудь.

ЯК З'ЯВИЛИСЯ ГРОШІ

У дуже давні часи грошей не було. Чоловіки ходили полювати чи рибалити, а дружини чекали на них у печері біля вогнища. Поступово люди вчилися обробляти землю, вирощувати різні їстівні рослини, робити посуд, шити одяг. Хтось умів добре ліпити горщики, але не міг упіймати зайця. А хтось – навпаки.

І люди придумали: а може, помінятися? Я тобі зайця, а ти мені – великий горщик.

Ви міняєтеся з друзями в школі? Наліпками, ручками, іграшками? Так само робили й первісні люди.

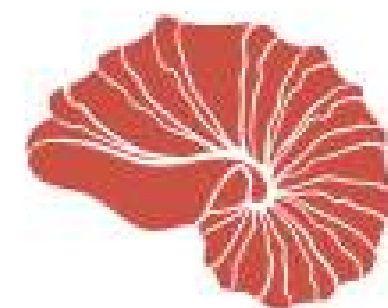
Обмін – це добре. Але уявімо: мисливець хоче отримати мішок ягід, а збирачу ягід не потрібен заєць. Виникало багато проблем. Та й люди почали виробляти більше, їздили для обміну далі. Треба було мати щось легке, довговічне, зручне.

Спочатку грошима були різні предмети: камінці, мушлі, хутро тварин, зерно або сіль. Минуло багато часу, аж поки роль грошей почали виконувати маленькі шматочки золота і срібла. Потім з'явилися монети, а ще пізніше – паперові гроші (банкноти).

Отже, люди почали обмінюватися результатами своєї праці за допомогою грошей. Гроші також допомагали полічити: скільки заробили, скільки витратили.

За Євгенією Паляницею

1. Виберіть правильну відповідь на запитання. Відповідайте повними реченнями.

Про що цей текст?

- А. Про те, що гроші потрібно економити.
- Б. Про історію грошей.
- В. Про користь обміну.

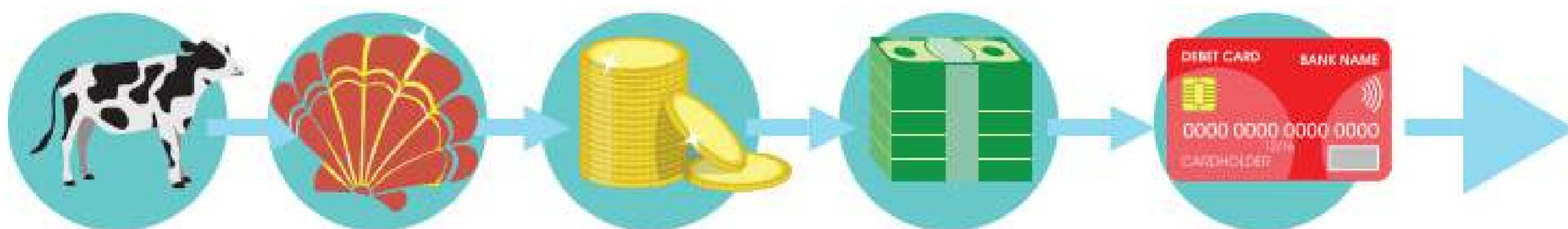
Що таке банкноти?

- А. Камінці, мушлі, сіль.
- Б. Шматочки золота і срібла.
- В. Паперові гроші.

Яке твердження відповідає тексту?

- А. Давні люди вміли полювати.
- Б. Первісні люди навчилися видобувати золото і срібло.
- В. Не всі давні люди вміли ліпити посуд.

2. Розгляньте лінію часу. Розкажіть за її допомогою, як виникли гроші. Про який вид грошей не згадується в тексті?

3. Коротко поясніть, для чого потрібні гроші.
4. Про що розповідає жартівливий малюнок біля тексту?

5. Спишіть слова, позначте в них корінь. У перших двох словах кожної групи позначте закінчення.

Робота, вироби, обробити, заробіток.
Обмін, заміна, помінятися.

МИСТЕЦТВО З БЛЯШАНКИ

«Ось уже 20 років мій обід не змінюється. Знову і знову те саме», – казав американський художник Енді Воргол.

Може, тому він зробив 32 майже однакових зображення консервованих супів? Томатний суп, курячий суп, гороховий суп... Відвідувачі виставки були збиті з пантелику.

ХІБА МИСТЕЦТВО НЕ МАЄ БУТИ УНІКАЛЬНИМ?

Енді Воргол зробив бляшанки із супом твором мистецтва. А вони зробили його зіркою. На картинах Воргола – пляшки кока-коли, упакування від кетчупу, чашки та інші буденні речі.

Художник народився в сім'ї карпатських українців, які емігрували¹ до Америки.

БАГАТО ОБЛИЧ

Особливо відомі його портрети зірок. Наприклад, портрет американської актриси Мерилін Монро. Художник робив фото, за допомогою проєктора виводив його на полотно і обводив зображення. А потім робив велику кількість копій.

¹ Емігрувати – виїхати, переселитися до іншої країни.

ТІЛЬКИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Енді Воргол влаштовував виставки спеціально для дітей. Картини висіли низько, щоб дітям було зручно дивитися. Дорослі мусили нахилитися. На виставку діти могли приносити свої експонати.

А ще художник робив «капсули часу» – збирав у картонні коробки речі, у яких «затримував» час.

Зробіть свою «капсулу часу». Вам потрібні: коробка, фарби, пам'ятні предмети: квитки, фото, мушлі, реклама тощо. Можете також створити портрет у стилі Енді Воргола.

1. Виберіть правильну відповідь. Потім відповідайте повними реченнями.

Слово **бляшанка** в заголовку можна замінити на:

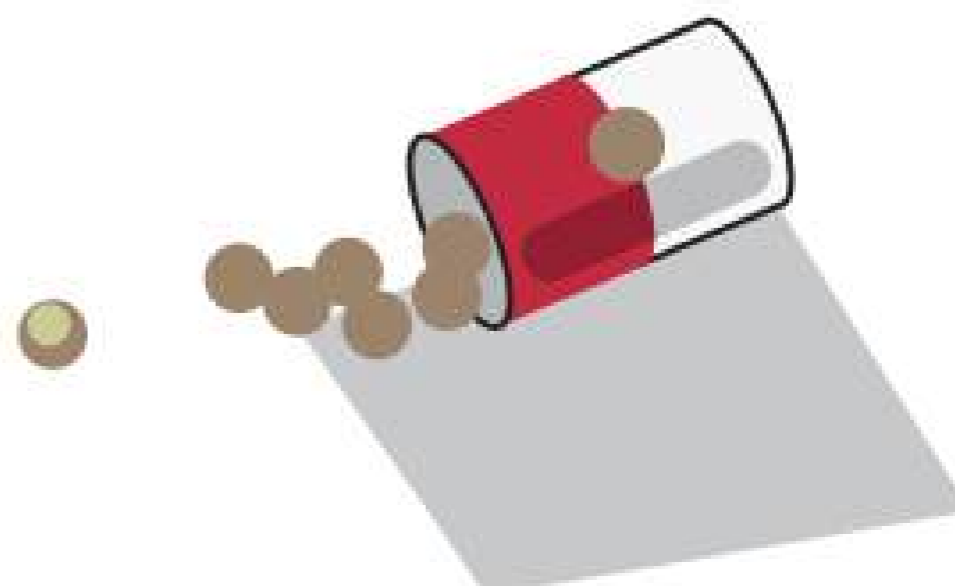
- А.** суп
- Б.** консервна банка
- В.** фотографія

Слово **унікальний** можна замінити на:

- А.** неповторний
- Б.** красивий
- В.** дорогий

Вираз **були збиті з пантелику** в реченні «Відвідувачі виставки були збиті з пантелику» можна замінити на:

- А.** розгубилися
- Б.** розізлилися
- В.** були вдячні

ПЕРЕВІРЯЄМО, ЩО ВМІЄМО І ЗНАЄМО

1. Прочитайте текст.
Придумайте і запишіть заголовок.

Реклама – важлива частина нашого життя.

У комерційній рекламі повідомляють про товари і послуги. Рекламні тексти, малюнки, відео привертають увагу покупців, глядачів, замовників. Звісно, не варто купувати все, що рекламують.

Усі ви знайомі з рекламою соціальною. Вона закликає не залишати людей у біді, піклуватися про здоров'я, допомагати тваринам-безхатченкам, берегти довкілля.

Політичну рекламу використовують партії і люди, щоб прийти до влади.

2. Випишіть форми слова **реклама**, виділіть у них закінчення.
3. Випишіть із другого абзацу тексту слова, споріднені зі словом **реклама**. Вони відповідають на питання *які?, що роблять?* Позначте в них корінь.
4. У якій рекламі йдеться про товари і послуги?
5. Виберіть твердження і спробуйте навести один доказ своєї думки.
Я вважаю, що реклама корисна, тому що...
Я вважаю, що реклама шкідлива, тому що...
6. Уявіть, що в школі проходить конкурс на найкращий клас. Створіть рекламу свого класу. Переконайте учнів, учителів і батьків, що треба голосувати саме за вас. Доповніть текст малюнками.

6. ХОЧУ, МОЖУ, ТРЕБА

ІМЕННИК

Барвистий, близнята, брудний,
вікенд, гребінець, електронний,
зазирнути, застудитися, коридор,
листування, ліжко, луска,
монстр, музикант, папужка,
передпокій, прагнути, факір,
халепа, чарівниця

ЯК ШАРФИК ЗАХОТІВ СТАТИ ЗМІЄЮ І ЩО З ТОГО ВИЙШЛО

Один жовтий шарфик хотів стати змією. Зміям добре виступати в цирку: факір грає на сопілці, змія вилазить з кошика і погойдується туди-сюди, показує язика, і публіка тремтить від страху й захвату.

І ще – змії бувають дуже гарні. У змій луска.

Отак шарфик мріяв-мріяв, поки не прийшла в передпокій добра чарівниця. Подивилася на шарфик – а він лежав над вішалкою на поличці – та й каже:

– Що ж. Ти так прагнеш бути змією, що я здійснию твоє бажання!

І шарфик перетворився на змію. Добра чарівниця поклала його в кошик і віднесла в цирк.

Факір дуже зрадив, що в нього з'явилася така гарна нова змія. У той же вечір у цирк набилося повно глядачів, факір заграє на сопілці – і колишній шарфик встав на хвоста і показав тонкого язика... Публіка завмерла зі страху й захвату, тому що з жовтого шарфика вийшла дуже велика, дуже красива і дуже отруйна жовта змія.

Так тривало вечір за вечором – люди ходили в цирк подивитися на факіра й на змію. Колишній шарфик став знаменитим, йому кидали на арену квіти, його фотографію надрукували в барвистому журналі.

1. Чим схожа казка Марини та Сергія Дяченків на народні казки, а чим відрізняється? Порівняйте персонажів, події.
2. Чому шарфик захотів стати змією в цирку? Знайдіть відповідь у тексті.
3. Виберіть предмет і придумайте коротку історію «Якби ... захотів стати ...». Включіть у розповідь опис предмета – яким був, яким став. Презентуйте свою розповідь у класі.

Настала пізня осінь, на вулиці сильно похолодало і часто йшов дощ. Увечері після вистави шарфик думав: а як там його дівчинка? Адже у неї гола шия, вона може застудитися...

І шарфик мріяв: от би обгорнутися навколо дівчаткової шиї і зігріти її. Але змія не може зігріти, та й хто ж дозволить змії обвиватися навколо шиї маленького дівчатка...

Так він думав-думав, поки в цирк не прийшла чарівниця. Вона запитала:

– Хіба ти не хочеш більше бути змією?

Шарфик відповів:

– Хочу... Але мені шкода дівчинки. Вона може застудитися: у неї гола шия!

Чарівниця нічого не сказала. Вона перетворила змію назад на шарфик, поклала в кошик і віднесла в передпокій.

Мама зазирнула на поличку над вішалкою і закричала:

– Ти диви! Шарфик, виявляється, тут! Як це ми його загубили, якщо він весь час тут лежав?!

І віднесла шарфик дівчинці.

Бо дівчинка й справді застудилася й лежала в ліжку. У неї дуже боліло горло.

Дівчинка обмотала шарфик навколо шиї – і шарфик її зігрів. І вона скоро одужала і за всю зиму більше ні разу не хворіла.

*Марина та Сергій Дяченки.
Переклад Олекси Негребецького*

4. Що сталося з бажаннями і мріями шарфика?
5. Чому, на вашу думку, казка не закінчується розповіддю про те, як шарфик став знаменитим? Чи щасливий шарфик у кінці казки?
6. Розкажіть історію від імені дівчинки. Які факти не потраплять до її розповіді?
7. Чи доводилося вам відмовлятися від свого бажання? Заради чого?

ЧАСТИНИ МОВИ

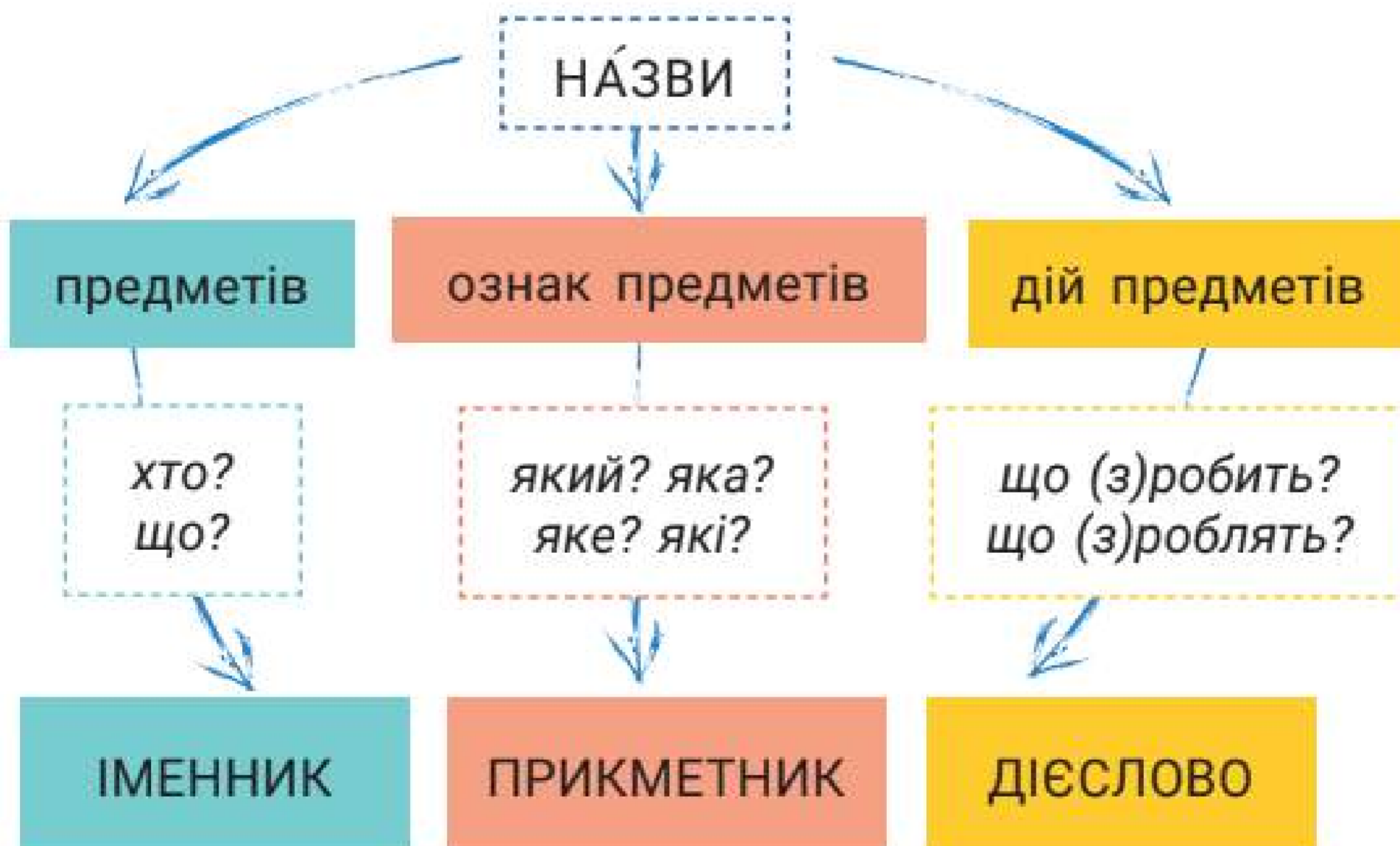

1. Читайте слова по черзі і пояснюйте їхнє значення.

Факір, прагнути, луска́, барвистий, передпокій, знаменитий, зазирнути.

2. Поставте питання до кожного слова вправи 1. Що вони називають: предмети, ознаки чи дії предметів?

3. Розгляньте схему. Розкажіть за її допомогою про кожну частину мови. Поясніть, чому частини мови так називаються.

Кожне слово щось називає, наприклад:

- предмети (*хто?, що?*) – факір, луска (**іменник**)
- ознаки предметів (*який?, яка?, яке?, які?*) – барвистий, знаменитий (**прикметник**)
- дії предметів (*що робити?, що зробити?*) – прагнути, зазирнути (**дієслово**)

Іменник, прикметник, дієслово – це **частини мови**.

4. Запишіть слова у три стовпчики:
іменник, прикметник, дієслово.

Велика, гарна, грає, жовтий,
захват, змія, йшла, лежала,
нова, публіка, стати, тонкий,
хотів, шия, язик.

5. Спишіть речення, роз'єднуючи слова.
Підкресліть іменники, прикметники, дієслова.

Добра|чарівниця|поклала|шарфи|кукошикі|віднесла|в|цирк.

6. Доберіть антоніми. У дужках зазначте частину мови (І, П, Д).

загубили – знайшли (Д)

Вечір, маленька, видужала, нова, зима.

7. Знайдіть у кожній групі зайве слово.

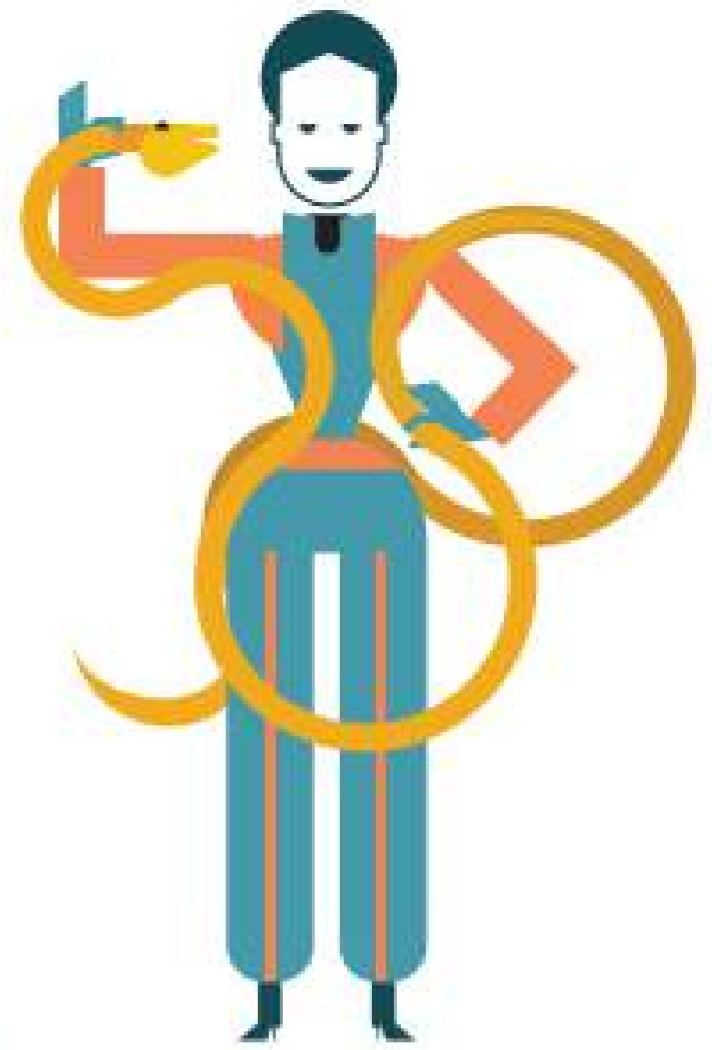
Йшло, тіло,
жовтіло –
дієслова.

Велика, нова,
кропива –
прикметники.

Граблі, хвилі,
веселі –
іменники.

8. Випишіть з оповідання
«Як шарфик захотів стати
змією...» по два іменники,
прикметники, дієслова.

ІМЕННИК

Іменник – це частина мови, що називає предмет.
Предмет у мові – це все, до чого можна
поставити питання *хто це?*, *що це?*:
дитина, кіт, кеди, радість, веселка, куцик.

ВІКЕНД¹

Тиша. Сон. Будильник. Ранок.
Мама. Тато. Джек. Сніданок.
Сумка. Термос. Ковбаса.
Ліфт. Автобус. Шлях. Краса!
Стежка. Ліс. Дуби. Ялиці.
Вуж. Гриби. Пташки. Суниці.
Білка. Небо. Синь. Роса.
Тиша. Термос. Ковбаса.
Комарі. Вогонь. Димок.
Шлях. Автобус. Ліфт. Замок.
Ванна. Мило. Ліжко. Сон.
Джек зітхає, наче слон.

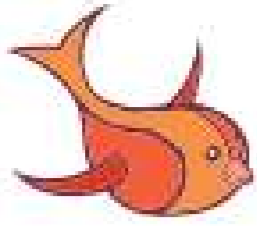
Григорій Фалькович

¹ Вікенд – кінець тижня, субота і неділя.

1. Чим незвичайний вірш? Хто, на вашу думку, є оповідачем? Розкажіть про події, описані у вірші, але використайте всі частини мови.

2. Розподіліть іменники з вірша по групах:

Подуткові предмети: будильник,

Люди... Тварини... Рослини...

3. Які слова не увійшли до жодної групи? Що вони означають? Якщо потрібно, зверніться до словника.
4. Діти мали написати про свій ранок, використовуючи лише іменники. Чи добре впоралися вони із завданням?

*Мама. Розбудила. Туалет.
Паста. Штукка. Зуби.
Сніданок. Каша? Ні!
Светр. Штани. Шкарпетки.
Шапка? Ні! Автобус. Школа.*

*Будильник. Сон. Будильник!
Душ. Сирники. Чай. Засинаю.
Одяг. Напівчик. Вушниця.
Дош. Парасоля.*

5. Напишіть про ваш вікенд (або про ваш сьогоднішній ранок), використовуючи тільки іменники.

6. Прочитайте одне одному свої тексти. Перекажіть текст товариша повними реченнями.

ЧИТАЄМО ТА ОБГОВОРЮЄМО

ЛУЇ ТА ЙОГО МОНСТРИ

Луї був дуже хоробрим хлопчиком. Він міг сам розігріти собі їжу, коли нікого не було вдома. Міг лізти на дерево за сусідським кошеним. Міг захистити молодшого школяра від хуліганів.

Але все це вдень. Уночі звичні речі раптово змінювалися.

До речі, Луї про це ніколи не дізнався б, якби не один випадок. Прокинувшись, щоби потягнутися за склянкою компоту, який для нього на ніч залишила мама, Луї зрозумів, що йому ще й холодно. І не дивно: кота, що зазвичай спав у Луї під боком, зігріваючи його, мов велика пухнаста грілка, чомусь не було!

Луї сів на ліжку. Що ж таке сталося? Двері з кімнати до коридору були ледь прочинені, з них зяяла цілковита темрява. Страшно! Однак Луї взяв себе в руки і ступив кілька кроків до дверей: кота треба було знайти. А раптом він у біді?

Коридор у їхньому домі й так був довжелезний, а вночі туалет, що був аж у кінці того коридору, взагалі був далечезно! Зрештою, навіть дорослі, що встають уночі за потреби, знають, як це страшно, темно й важко – змусити себе встати з теплого ліжка...

Але Луї зробив наступний крок.

Чшшш! Що це? Невже хтось десь нявкає?

Коридор навколо Луї раптом почав звужуватися...

Там, де вдень були звичні сходи чи лежали покинуті сестрині капці, зараз марширувало багатоніге чудовисько. Замість лампи зі стелі в передпокої гоїдався велетенський бридкий кажан. А там, де висіли куртки й пальта, постали потвори з пташиними головами й довжелезними носами. Брррр!

У кутку походжала дрібна потвора на курячих лапках і з гребінцем. До того ж доволі нахабного вигляду. Згори на Луї вищирялися чиїсь зуби й очі. З усіх боків щось підморгувало й вимахувало кінцівками. Що ж це таке?

– Мур! – звідкись озвався кіт, і Луї ввімкнув світло.

Дивина. Монстри зникли, а на їх місці знову були сходи, капці, лампа, куртки й пальта. І ніяка то була не куряча потвора з гребінцем, а просто рукавички з пальчиками. Руки були вішаками, очі – гачками для картин чи одягу. А на місці зубів були двері й не думали ні на кого вищирятися.

Ірена Карпа

- 1.** Чи любите ви дивитися мультфільми, читати книжки про монстрів? Чому?
- 2.** Знайдіть у тексті опис Луї. Яким ви уявляєте хлопчика? Чому попри страх він не залишається у своїй кімнаті?
- 3.** Чому оповідання називається «Луї та його монстри», а не «Луї та монстри»?
- 4.** Чи є, на вашу думку, оповідання «Луї та його монстри» фантастичним?
- 5.** Запишіть, як змінюються звичайні речі в темряві:
Лампа – велетенський бридкий кажан, ...

ІСТОТИ І НЕІСТОТИ

1. Читайте слова по черзі і пояснюйте їхні значення.

Зазирнути, коридор, кіт, капець, потвора, вищирятися, нахабний.

2. Поставте питання до кожного слова вправи 1. Назвіть частини мови. Чому іменники відповідають на різні питання?

Назви людей і тварин відповідають на питання *хто?* – це **істоти**. Решта іменників відповідають на питання *що?* – це **неістоти**.

3. Випишіть з оповідання «Луї та його монстри» по п'ять іменників – назв істот і неістот.

4. У тексті зникли великі букви і розділові знаки. Спишіть, виправляючи помилки. Але спочатку запишіть заголовок до тексту.

оля боїться сусідського собаку інну лякає гроза

іван боїться висоти а чого боїшся ти

5. Підкресліть іменники – назви істот у вправі 4. Запишіть відповідь на запитання.

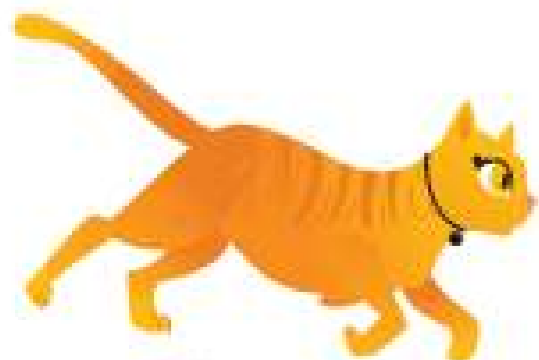

6. Спишіть. Закресліть у кожному рядку «зайве» слово.

Школяр, хуліган, дерево, кіт.

Потвора, лапка, гребінець, зуб.

Ліжко, коридор, туалет, монстр.

ВОДОГІН-МУЗИКАНТ

В одному будинку жив музикант. Він грав на трубі. Труба була мідна й грала добре.

А в тій самій квартирі жила водогінна труба, і дуже їй мріялося про музичну славу. Якось, коли музикант заграв на своїй трубі, водогінна труба заграла теж. Музикант страшенно злякався. «Завтра треба покликати слюсаря, – подумав він. – Водогін зламався!»

Прийшов слюсар, але водогінна труба була справна. «Просто вона теж любить музику, – сказав слюсар. – Не ображайтеся на неї».

Відтоді трубач і труба іноді грали дуетом.

*Марина та Сергій Дяченки.
Переклад Олекси Негребецького*

А труба – істота чи неістота?

1. Запишіть запитання до оповідання, які б починалися словами **хто, де, чому**. Усно дайте відповіді на запитання одне одного.

2. Доведіть, що слово **труба** – багатозначне. Які значення воно має?

3. Випишіть з оповідання по три іменники – назви істот і неістот.

4. Спишіть останнє речення оповідання. Позначте корінь і закінчення у спільнокореневих іменниках.

ПСЯКИ-УСМІХАКИ, ЛЮБЛЯКИ, ВІДЧАЙДУХИ, ЖАДНЮГИ, ВЕРЕДУНИ, ВПЕРТЮХИ: ДЕЩО ПРО ЦУЦИКІВ І ЛЮДЕЙ

Чому ти хочеш собаку, а не котика, хом'яка, папужку, шиншилу чи рибку?

«Хочу цуцика, хочу собачку, хочу маленького собачку, ну купіть, будь ласка, я добре вчитимусь, я буду чемна, я все для вас робитиму, хочу, хочу, хочу цуцика!!! ААаааа. ААаааа».

Упізнаєш у цій репліці себе?

Але чому тобі захотілося саме цуценя? Ти в когось побачила собачку і тобі такого захотілося?

Тобі хочеться з кимось гратися?

Ти побачила класний мультик або кіно, прочитала книжку, і там був собака твоєї мрії?

Ти хочеш, щоб тобі заздрили? «О, в неї такий модний, крутезний, дорогезний собака!»

Хочеш завести собі справжнього друга, який тебе розумітиме?

Тобі нудно, і ти хочеш, щоби хтось тебе розважав?

Тобі недостатньо уваги батьків, у тебе мало друзів, ти відчуваєш самотньо?

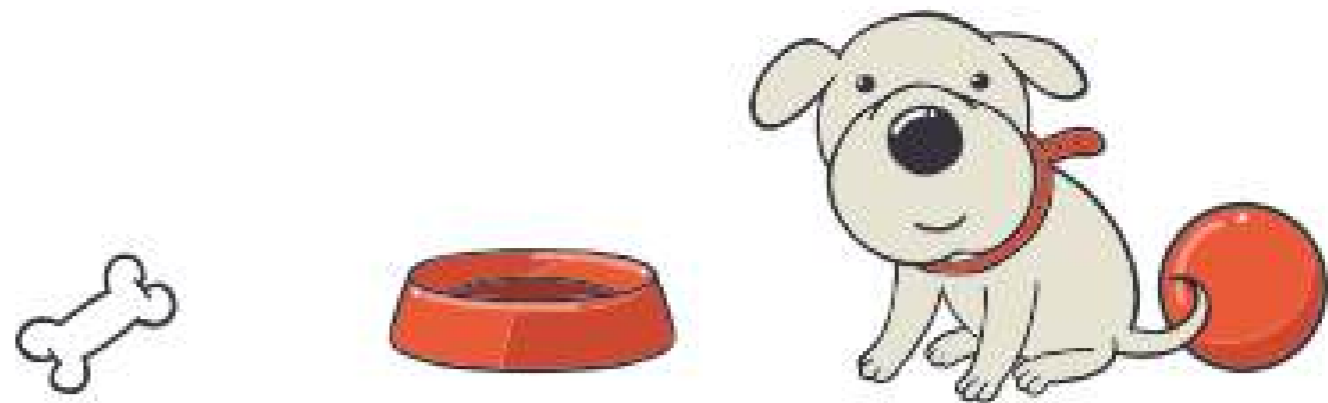
Ти хочеш когось весь час носити на руках, перевдягати, зачісувати, цілувати?

Ти хочеш про когось піклуватися?

Ти просто сильно любиш собак і хочеш гуляти, гладити, бавитися з усіма зустрічними песиками?

Тобі мариться, що в тебе є пес, справжній друг, і ви одне одного любите?

Ти весь час хочеш забрати додому якогось собачку-безхатченка і постійно таких годуєш?

Поміркуй щодо цього переліку запитань. Він довжелезний. Але важливий. Бо важливо зрозуміти свої мрії та вчинки.

Лариса Денисенко

- 1.** Поясни значення кожного слова із заголовка тексту. Яких слів ви не знайдете в словнику?
- 2.** Яких речень у тексті найбільше – розповідних, питальних чи спонукальних? Чому? З якою метою, на вашу думку, Лариса Денисенко написала цей текст?
- 3.** Прочитайте другий абзац спочатку так, як написано. А тепер уявіть, що замість ком стоять знаки оклику, і прочитайте ще раз. Що змінилося?
- 4. А.** Запишіть причини, з яких діти хочуть мати собаку.

Діти хочуть мати собаку, тому що ...

Б. Напишіть листа своїм батькам із проханням завести домашню тварину. Перед цим уважно прочитайте поради.

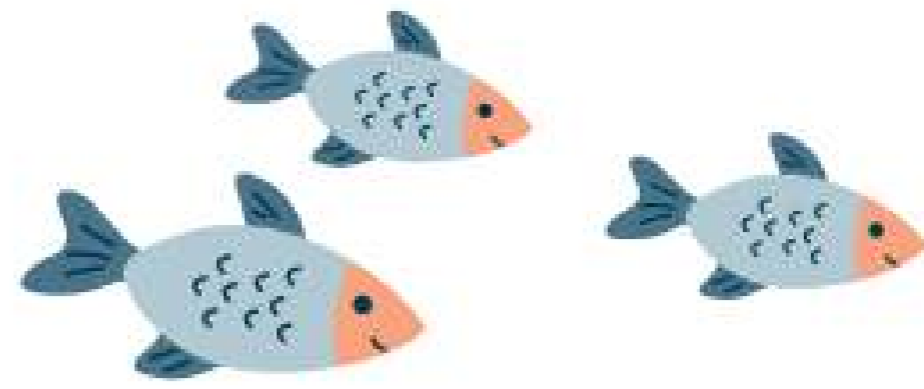
- Спочатку зверніться до батьків.
- Потім напишіть, яку тварину ви хочете.
- Далі поясніть, чому ви хочете мати цю домашню тварину.
- У кінці напишіть своє ім'я.

- 5.** Уявіть себе на місці батьків, які не погоджуються купити дитині собаку. Поясніть чому.

ОДИН - БАГАТО

Іменники мають форму **однини** (називають один предмет) і **множини** (називають два і більше предметів):

цуцик – цуцики.

Тобто іменники змінюються за числами.

1. Поставте іменники у форму множини. Позначте закінчення.

собака – *собаки*

Хом'як, шиншила, котик,
папужка, рибка.

2. Прочитайте заголовок. Один чи багато предметів називають іменники?

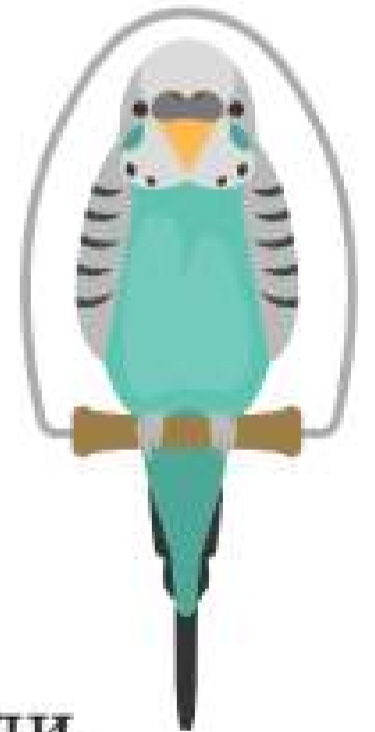
Псяки-усміхаки, любляки, відчайдухи,
жаднюги, вередуни, впертюхи: дещо про
цуциків і людей

3. Запишіть заголовок так, щоб всі іменники мали форму однини.

4. Змініть число іменників. Чи все вдалося?

Поставте в однині: друзі, мрії, вчинки, канікули.

Поставте у множині: мультик, розвага, дружба, книжка.

Є іменники,
що мають тільки
форму множини:
двері, граблі.

А є такі, що мають
тільки форму однини:
золото, повітря.

ВЛАСНІ НАЗВИ

Прізвища, імена, по батькові, клички тварин, географічні назви – це власні назви. Вони пишуться з великої букви.

1. Прочитайте. Випишіть слова, написані з великої букви. (Крім тих, що починають речення.) Поясніть, які слова пишуться з великої букви.

Привіт! Мене звати Лізка Мармизко. І що думали мої батьки, коли мене так називали? Вони хотіли, щоб ім'я і прізвище римувалися. Через це мій дідусь аж посварився з ними. Він називає мене Зуня, скорочено від Лізуня.

Дідуся мого звати Грицько Царенко. Це нерідний мій дідусь. Діда на прізвище Мармизко я не бачила. Він покинув бабусю, коли мій тато був зовсім маленьким.

Бабуся і дідусь живуть у селі Щасливому. Я дуже люблю до них їздити. Навіть більше, ніж у Карпати чи в Болгарію. З дідом ми рибалимо і ходимо на пасіку. У нас є коза Бейджа і кішка Матя. Ми думали, що це кіт, і назвали його Матвієм. А потім він народив кошенят. І ми його переназвали.

За Наталією Ясіновською. Лізка Мармизко

2. Напишіть своє прізвище, ім'я і по батькові, а також зменшувальну форму вашого імені.
3. Допишіть власні назви, використавши слова з рамки.

Карпати, Дунай, Луцьк, Білогородка, Італія, Гімалаї,
Синевир, Ніл, Франція, Відень, Світязь, Коцюбинське.

Міста ... , села ... , країни ... , річки ... , озера

4. Напишіть про свого улюбленого персонажа з книжки чи мультфільму, вживаючи власні назви.

ЧУДОВІ ВІДМОВКИ

Хі-хі! Ти в халепі.
Мама хоче бачити
тебе негайно, НЕВДАХО.

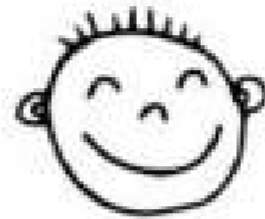

Це Дана, моя сестра. Як змусити її замовкнути?! :-@

Я напружено намагаюсь пригадати, ЩО САМЕ я накоїв.

Ні... Не пригадую НІЧОГО

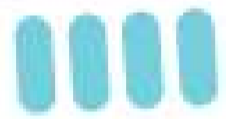
Я безневинний))

Але мама дивиться на мене так, ніби говорить:

Отже, я напевне забув ЩОСЬ.
Вона дає мені листа.
ТАК, починаю згадувати.

Що ти можеш
сказати на своє
виправдання?

✉ Тема: Напад собаки на Тараса Ковальчука

Шановні пане й пані Ковальчуки!

Я щиро сподіваюся, що Тарас почувається краще після того, як на нього в останній день семестру напав собака.

Яке це щастя, що він мав у руках зошит, яким міг захиститися. Я ДУЖЕ рада, що собака пожував ЛИШЕ домашню роботу, а не Тараса.

До листа додаю копію домашнього завдання (написати відгук про книжку / фільм / телепередачу). Нехай Тарас зробить його на канікулах.

Сподіваюся, йому не трапиться ЗЛИХ і небезпечних тварин у майбутньому.

З повагою

Світлана Федорівна Валевська, вчителька 2-В класу

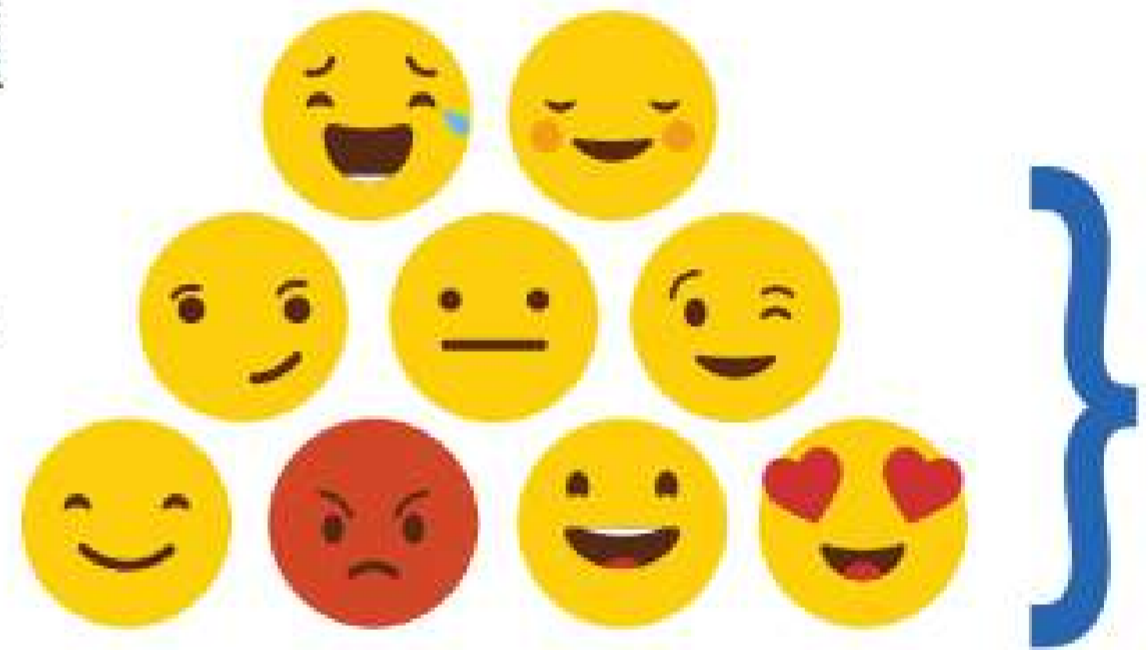
За Ліз Пічон. Переклад Наталії Бхіндер

1. Подивіться на текст ліворуч. Чим він незвичайний?
2. Прочитайте про смайли. Що ви вже знали, а що для вас нове?

:-) або :)	усмішка, щастя
:-D	сміх
:-O або =-O	здивування
>:O або >:(злість
:-(або :(сум
:-@	гнів
:-X	обіцянка мовчати

Часто символ носа - і очей : не пишуть. Залишають тільки рот). А повторенням символу показують силу емоцій. Якщо D,) – просто сміх, то DDD,))) – регіт.

Смайл, смайлик – схематичне зображення людського обличчя, що використовується для передачі емоцій.

3. Закінчіть речення.

Дана раділа, бо... Мама гнівалася, тому що...
Тарас непокоївся, бо...

4. Виберіть одного персонажа і розкажіть про його почуття від його імені.
5. Підготуйтеся до читання за особами. Перед цим поміркуйте: навіщо в оповіданні ВИДІЛЕНО СЛОВА? Що передають смайли? Як оформлення тексту допомагає передати почуття?

6. Розіграйте розмову Тараса і вчительки в останній день семестру. Вживайте слова-звертання: *Тарасе, Світлано Федорівно.*

7. Уявіть, що ви не виконали домашнього завдання. Придумайте чудову відмовку.

ПИШЕМО ЕЛЕКТРОННОГО ЛИСТА

1. Визначте число іменників. Які слова мають лише форму множини?

Семестр, листи, сестра, халепа, канікули, відгук, книжки, зошит, ножиці, відмовка, вчителька.

2. Прочитайте і поясніть, яку букву потрібно вставити.

Мого (д, Д)руга звати (д, Д)анило. Він живе поряд, на (в, В)олошківій (в, В)улиці. Він не має сестри, зате має (п, П)есика на прізвисько (п, П)окемон. Такого самого дратівливого, як моя (д, Д)ана.

3. Прочитайте електронного листа.
З яких частин він складається?

від: Тарас Ковальчук <tarasyk@mail>

кому: Данило Гавриш <dan.hav@mail>

тема: Ночівля

Тут ви
друкуєте
тему листа

Даниле, привіт!
У мене забрали телефона >:(
Але ж є ноут)))))))
Моя ДОБРА МАМА таки дозволила
в тебе ночувати. Нехай твоя мама
їй подзвонить, що вона згодна.
Я в захваті! Придумаємо, як
дратувати Дану і твого песика :-X
Тарас

Тут треба писати
не домашню адресу,
а електронну. У ній
завжди є символ @.

Тут ви пишете своє
повідомлення.

4. Напишіть короткого листа – відповідь батьків Тараса з оповідання «Чудові відмовки» вчительці.

ЕЛЕКТРОННА ПОШТА

Полежавши кілька годин на пляжі, близнята Куба і Буба засумували за комп'ютером.

– Мамо, – канючили вони. – Можна нам до інтернет-кафе?

– Ідіть, – мама врешті здалася. – І напишіть татові, хай чимскоріше приїздить, бо я не витримаю тут з вами!

Однак довго насолоджуватися спокоєм їй не судилося, бо за пів години задзвонив телефон.

– Скажи малим, – почула вона роздратований татів голос, – хай не шлють мені постійно якихось фоток, картинок, пісеньок і смішних роликів, бо в мене вже поштова скринька переповнена!

Через п'ять хвилин подзвонила бабуня Йоася.

– Передай близням, – пролунав хрипкуватий голос, – що як вони вже присилають мені електронного листа замість звичайного, то могли би принаймні постаратися! Повиправляти помилки не так уже й важко, хіба ні?

Щойно мама договорила з бабусею, зателефонував пан Вольдемар.

– Чи можу я попросити вас переказати близням, що в нашій мові є великі й малі літери, а також розділові знаки, і що їх слід вживати? Навіть в електронних листах.

Невдовзі повернулися Куба з Бубою.

– Ми всім розіслали вітання з моря! – радісно повідомили вони. – Ти нами пишаєшся?

Та, на їхній подив, мама категорично заборонила їм користуватися комп'ютером аж до кінця канікул.

Гжеґож Касдепке. Бон чи тон, або гарні манери для дітей.

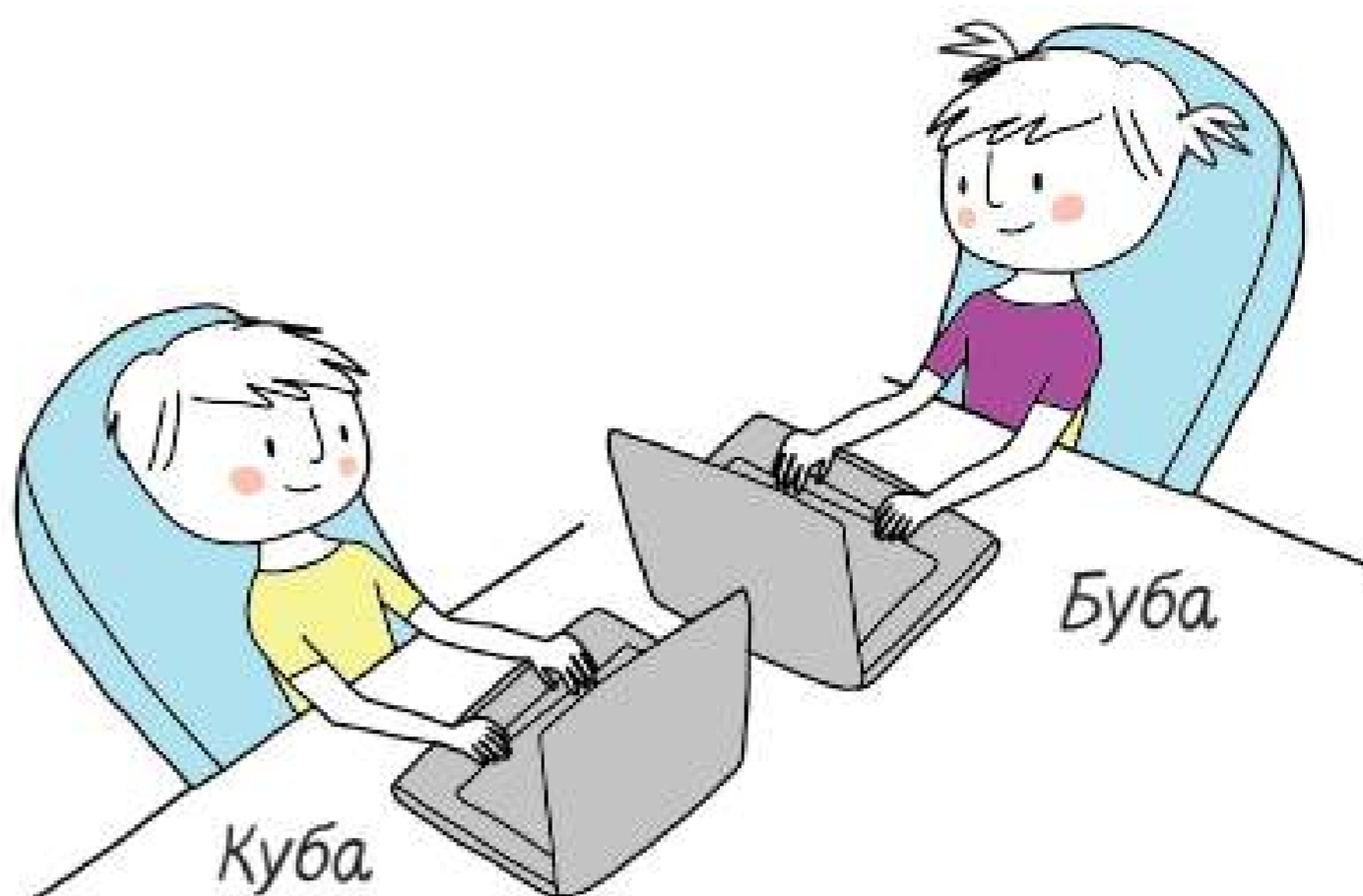
Переклад Ярослави Івченко

1. Що відчували Куба і Буба, відіславши родині вітання з моря?
2. Чому мама не пишалася близнятами? Як би ви вчинили на її місці?
3. То що ж мали, а чого не мали робити Куба і Буба?

ПОВТОРЮЄМО ВИВЧЕНЕ: ІМЕННИК

1. Запишіть у стовпчик героїв оповідання «Електронна пошта». Поряд за допомогою смайлів покажіть їхній настрій. Якщо настрої змінювався, використайте кілька смайлів.

Пам'яті

2. Спочатку обговоріть, а потім поділіться думками з класом: з якою метою написане оповідання «Електронна пошта»?

3. Спишіть. Позначте корінь і закінчення в усіх словах.

Сум, сумний, засумували.

Телефон, телефончик, телефонний, зателефонувала.

4. Випишіть з оповідання «Електронна пошта» по два іменники – назви істот, назви неістот, власні назви.

5. Запишіть іменники у формі множини.

Фотографія, пісенька, картинка, ролик.

6. Спишіть, виправляючи помилки. Перевірте себе за словником або знайдіть ці слова в оповіданні.

Електрона почта, скринка, бабуса, хвелина, вітаня, компютер, кінець, близньата, песати лести, інтирнет.

7. Напишіть диктант у парі за словами вправи 6.

ТЕМАТИЧНІ ГРУПИ СЛІВ

Слова можна об'єднувати в групи за різними темами:
дзига, пірамідка, кубики – іграшки;
червоний, чорний, блакитний – кольори.

1. Прочитайте. Придумайте назви для кожної групи слів. Доберіть свої приклади для кожної групи. Для якої групи це неможливо?

осінь
 зима
 весна
 літо

піца
 бургер
 цукерка
 борщ

шкарпетки
 штани
 спідниця
 светр

2. На скільки груп можна розподілити слова? Випишіть окремо кожену групу. Чому деякі слова написано з великої букви?

Юпітер, кухар, виделка, пілот, Земля, Марс, ложка, вчитель, ніж.

3. У кожній групі з трьох слів знайдіть одне зайве. Дайте назву тематичним групам. Доповніть їх своїми прикладами.

Липень, п'ятниця, листопад.

Сніг, град, калюжа.

Лимон, морква, апельсин.

Котлета, чай, компот.

Пшениця, картопля, жито.

4. Доповніть тематичні групи слів.

Взуття: туфлі, ... Рослини: береза, ... Посуд: каструля, ...

ПЕРЕВІРЯЄМО, ЩО ВМІЄМО І ЗНАЄМО

1. Прочитайте. Придумайте і запишіть заголовок до тексту.

Два цапки хотіли перейти через річку. На одному березі став білий цапок, а на другому – чорний. А через річку кладка вузенька. Тільки один може перейти, а двом тісно.

Чорний цапок сказав:

– Уступись мені з дороги!

Білий відповів:

– Овва, який великий пан! Уступися сам!

– Ні, братику, я старший від тебе!

Ступили обидва упертюхи на кладку. Зійшлись посередині та й ну один одного лобами й рогами бити!

А кладка була мокра. Тож вони посковзнулися і полетіли просто у воду!

За Михайлом Коцюбинським

2. Що хотіли зробити два цапки? Де вони зустрілися?
Що сталося із цапками?

3. Виберіть відповідь, яку ви вважаєте правильною.

Який текст ви прочитали?

- оповідання
- вірш
- казку

Чого вчить цей текст?

- треба поважати старших
- не варто бути впертим
- треба вміти домовлятися

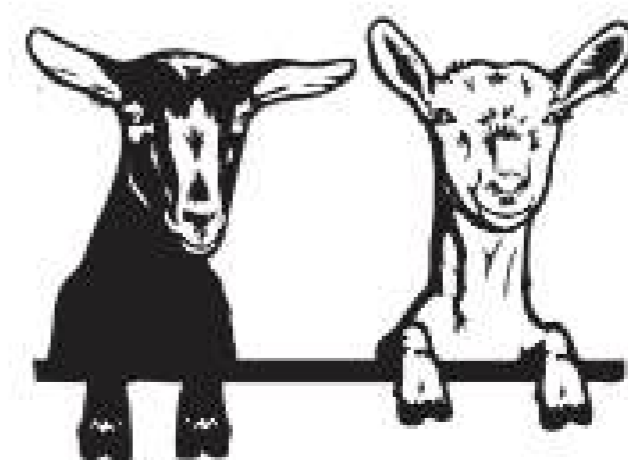
4. Випишіть виділені слова. Поставте в них наголос.
Поясніть значення.

5. Випишіть по три приклади іменників – назв істот і неістот.

6. Поставте іменники **цапок**, **братик**, **річка** у форму множини.

7. Запишіть відповіді на запитання повними реченнями.

1. Який цапок був старший?
2. Якою була кладка?
3. Як закінчилася пригода?

7. ІДЕЇ, ВИНАХОДИ, ВІДКРИТТЯ

ПРИКМЕТНИК

Взуття, відрядження, вугілля,
графіт, дерев'яний, інженер,
мишеня, неборака, незвіданий,
окуляри, питання, подружжя,
порівнювати, прищіпка,
скляний, смужка, тітонька,
шорсткий, щасливий, ящик

 СКЛАДАЄМО ТЕКСТИ

ПРИКМЕТНИК

1. Прочитайте текст. Про який малюнок ідеться?

Ліда стоїть перед будинком. Вона одягнена у футболку, шорти і кеди. Дівчинка п'є чай. На неї дивиться песик. Посеред двору – м'яч.

2. Виберіть малюнок. Доповніть текст так, щоб він описував ваш малюнок. Які слова ви додали? Що вони означають? Для чого потрібні?

{ Прикметники називають ознаки предметів і відповідають на питання *який?*, *яка?*, *яке?*, *які?*.
Прикметники пов'язані з іменниками. }

3. Порівняйте малюнки за допомогою таблиці. Поставте питання до кожного слова.

	Мал. 1	Мал. 2
Погода (яка?)	ясна	похмура

4. Запишіть свій текст. Підкресліть прикметники.
5. Задумайте якийсь предмет. Доберіть до нього якомога більше прикметників. Запропонуйте партнеру відгадати, що ви задумали.

РОЛЬ ПРИКМЕТНИКІВ

ЖИВА КАЗКА

В казці мріяли колись,
Щоб піднятися увисьь.
До незвіданих земель
Мчав летючий корабель.

В казці линув у політ
Дивний килим-самоліт,
І неслися напрямки
Швидкохідні чобітки.

В казці мрій було немало,
Та живою казка стала!

Грицько Бойко

1. Прочитайте вірш. Як ви розумієте останні два рядки?
2. Чи змінилося би щось, якби у вірші не було прикметників?
3. Випишіть із вірша три іменники з прикметниками, ставлячи питання від іменника до прикметника. Зразок: *Казка (яка?) жива.*
4. Доберіть до прикметників синоніми з рамки.
Незвіданий, дивний, швидкохідний.
5. Відгадайте предмети за ознаками. Назви предметів запишіть.
 - двоколісний, металевий, швидкий
 - електрична, яскрава
6. Задумайте якийсь предмет. Доберіть до нього три прикметники і запишіть. Запропонуйте партнеру відгадати, що ви задумали.

ПРИКМЕТНИКИ У ФОРМІ ОДНИНИ І МНОЖИНИ

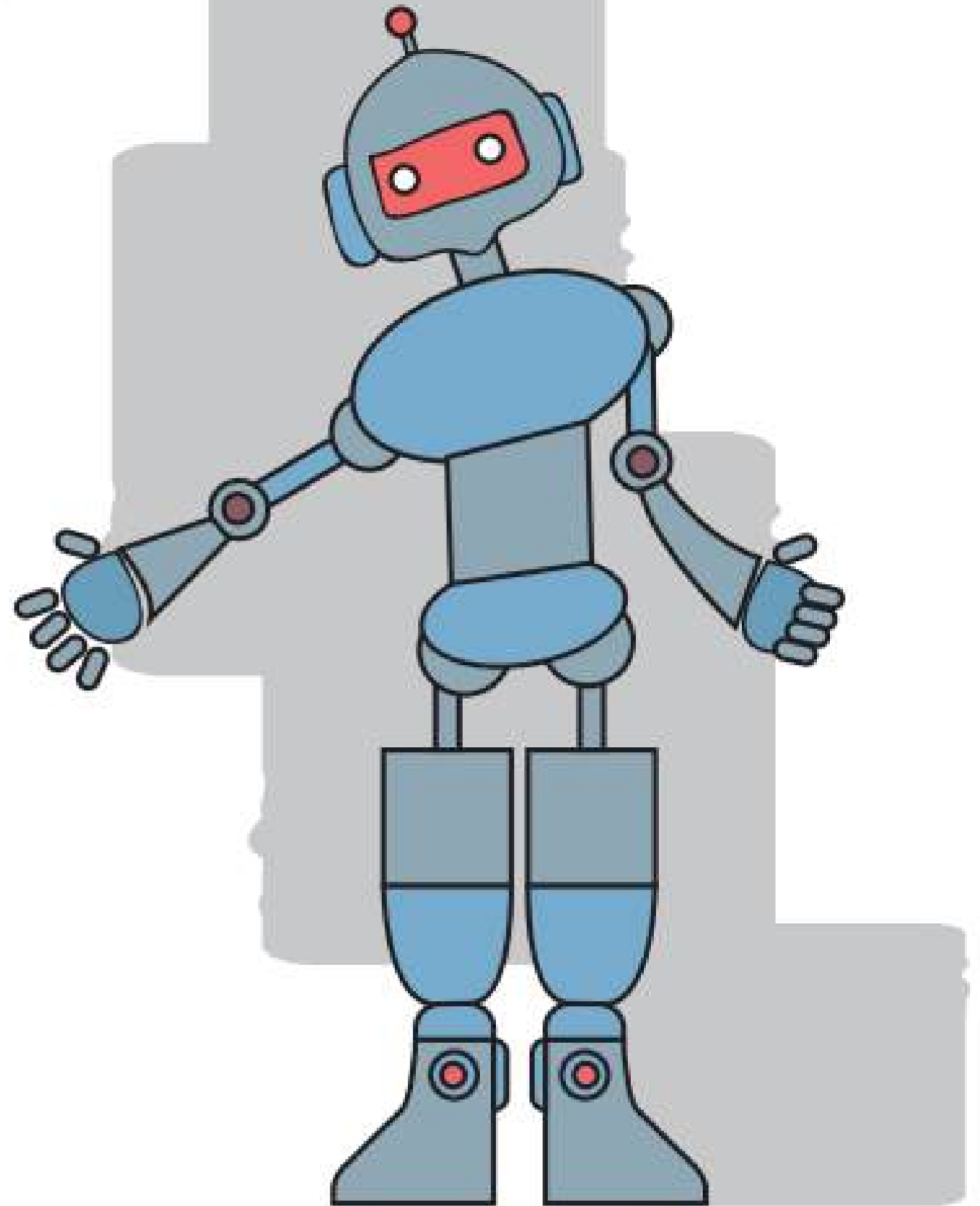
РОБОЦАСТЯ

Одне подружжя роботів
З роботи вдвох ішло
І зовсім ненаро́чечком
В крамничку забрело.
Щось винесли в коробочці –
Щасливі й молоді, –
Брели, обнявшись, роботи
По дощовій воді.

А вдома із коробочки
Із написом «Наш син»
На стіл дістали роботи
Багацько запчастин.
Дивились на інструкцію,
Тут гвинт, ось шестерня...
...І склали із конструктора
Собі роботеня!

А зранку – милі клопоти:
Дорогою в садок
Все виганяли роботи
Синочка з калюжок.
Він не хотів виходити,
Хоч мокро у взутті...
І день цей був для роботів
Найкращий у житті.

Сашко Дерманський

Прикметники, як і іменники, мають форму однини і множини:
щасливий, щаслива, щасливе – однина,
щасливі – множина.

1. Прочитайте вірш. Які слова вам здалися цікавими, а може, веселими?

2. Доповніть речення, ставлячи виділене слово у відповідній формі.

Тато-робот **щасливий**, мама-робот – ... , і роботеня – теж Тобто всі роботи – дуже ... !

3. Спишіть словосполучення. Поставте прикметники у форму однини (одн.) або множини (мн.) за зразком:

малює подружжя – малює роботи (мн.)

дощова вода – ... калюжі (...)

милі клопоти – ... синочок (...)

мокрі черевики – ... взуття (...)

найкращий день – ... спогади (...)

4. Цю роботу виконайте на окремому аркуші (схему перемалюйте). Яким ви уявляєте роботеня? Намалюйте. А потім запишіть прикметники, якими можна його описати.

якості
характеру

колір

на дотик

форма

матеріал

розмір

ЯК РОБЛЯТЬ ОЛІВЦІ

Стрижень вашого олівця виготовляють з графіту, змішаного з глиною. Графіт – це «близький родич» кам'яного вугілля й алмазу – найтвердішого матеріалу у світі.

Спочатку графітний порошок і глину розмішують у блендері з водою. Потім пресують і випалюють у печі.

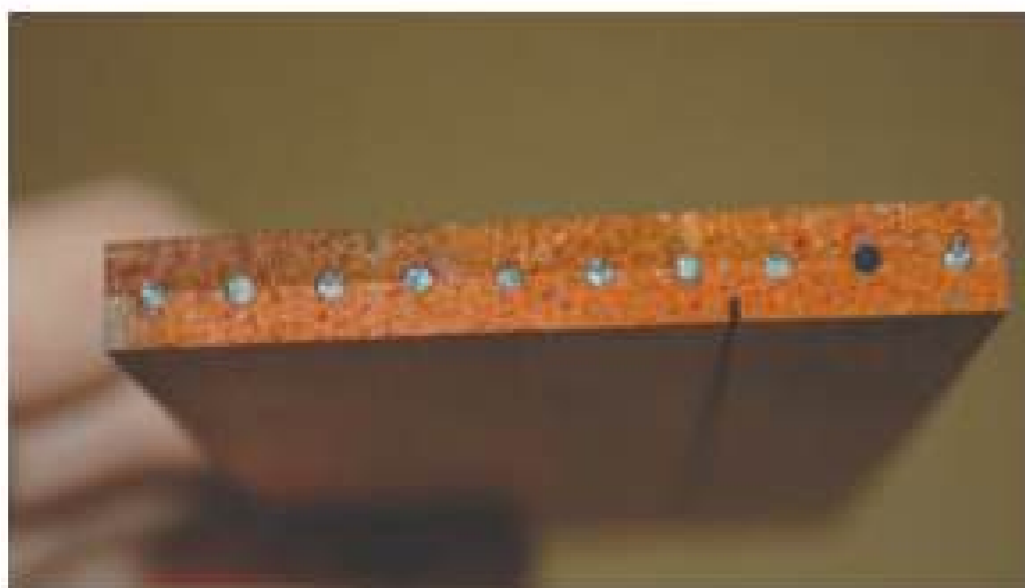
Оправа олівця зазвичай дерев'яна. Вона може бути соснова, липова, вільшана, кедрова. Головні вимоги: має бути легка, м'яка, міцна.

Все починається з маленьких дощечок однакового розміру. Довжина дощечок трохи більша за довжину олівця.

Машина нарізає в дощечках канавки, щоб олівці могли утримувати графітне ядро. У кожену канавку наливають клей, а потім кладуть графіт.

До нижньої частини притискають верхню – також із канавкою. Утворюється дерев'яний «бутерброд» з графітною начинкою.

УТВОРЮЄМО ПРИКМЕТНИКИ

1. Запишіть відповіді на запитання повними реченнями.

Із чого виготовляють стрижні олівців?
Із чого роблять оправу олівців?

2. Спишіть, замінивши виділені слова прикметниками.

Стрижень із графіту, оправа з дерева,
ваза зі скла, тарілка з пластику,
літачки з паперу, свято для дітей, цвіт вишні.

Зразок: *Графітний стрижень.*

3. Прочитайте. Які ознаки можуть називати прикметники?
Скористайтесь підказкою в рамці. Доберіть свої приклади кожної ознаки.

рожева сукня
гострий перець
шкіряна сумка
прямокутний стіл
крихітне насіння
хоробрий хлопчик

колір
смак
матеріал
форма
розмір
риси

4. Відгадайте загадку. Вивчіть її напам'ять.
Запишіть з пам'яті.

Дерев'яний та довгенький,
Маю носик я гостренький.
На білому слід лишаю,
Усіх діток потішаю.

Грицько Бойко

5. Підкресліть у загадці прикметники. Спробуйте підібрати до них антоніми. Який прикметник не має антонімів? Запишіть пари прикметників-антонімів.

6. По черзі називайте предмети на малюнку. Добирайте до них прикметники з рамки за зразком.

Олівець: простий, короткий, дерев'яний.

Гострі, пластмасова, коротка, бездротова, металеві, сірий, кольорові, довгий, білі, збільшувальне, червоні, довга, дерев'яна, новий.

КРІТ-НЕБОРАКА ¹

Підійшов я до невеликої калюжі посеред поля. Аж ось біля моїх ніг, просто з-під землі, вилазить невеличке звіреня. Все мокре, чудернацьке, ще й насилу пересуває лапами. Воно ними, неначе веслами, по землі гребе.

Чому ж це кріт опинився на поверхні? А, ясно, в чому справа. Його, небораку, несподівано залило водою під землею. От він і вистрибнув сюди. Знесилений, мокрий, змерз на повітрі.

Взяв я крота в руки, обігрів трохи, виніс на горб і пустив. Він так моторно² зарився в землю, ніби туди пірнув. От техніка, га?

А уявіть собі, що кротові треба було б усю землю зі своїх ходів викидати нагору. Так то ж цілі вагони. І куди він діває землю?

Це питання зацікавило інженерів, які думали над проектом підземного човна. Крота помістили в дерев'яний ящик з добре утрамбованою землею. І просвітили ящик рентгенівським промінням. Виявилось, що кріт спочатку дробить землю зубами, ніби свердлить її, і гребе сильними передніми лапами. Далі, за допомогою шиї, плечей і тих-таки передніх лап, впресовує, утрамбовує землю в стіни прогризеного ходу.

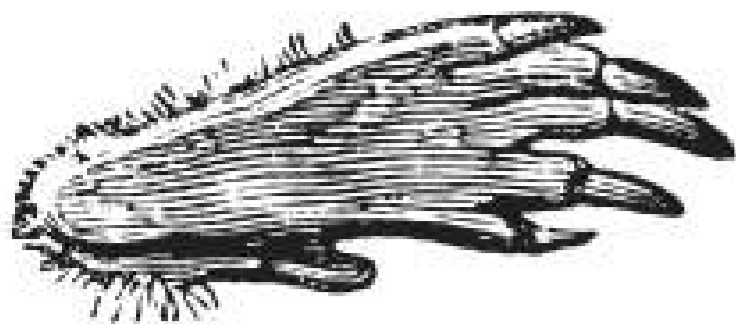
Отак інженери вчилися у крота.

Олександр Копиленко

¹ *Неборака* – той, хто викликає співчуття.

² *Моторно* – дуже швидко.

1. Знайдіть у тексті опис крота. Без якої частини мови цей опис був би неможливий? Для чого потрібен опис у тексті-розповіді?
2. Знайдіть прикметники в перших двох абзацах. Що ми дізнаємося з їхньою допомогою?
3. Як автор ставиться до крота? Чому ви так думаєте?
4. Виберіть правильну відповідь на запитання. Відповідайте повними реченнями.

А Яким словом можна замінити слово **неборака** в заголовку?

- винахідник
- бідолаха
- молодець

Б Із чим автор порівнює лапи крота?

- з лопатою
- з котком
- з веслами

В Яке питання цікавило інженерів?

- Як кріт рухається під землею?
- Чи вилізе кріт з ящика?
- Куди кріт діває землю?

Г Що хотіли зробити інженери?

- підземний хід
- підземний човен
- тунель

5. Випишіть із тексту такі слова:

назва професії – ...

синонім до слова *ґрунт* – ...

чотирикутний виріб із дощок – ...

те саме, що *ущільнювати* – ...

Рентгенівське проміння названо на честь його відкривача, німецького фізика Вільгельма Рентгена. За допомогою цих променів можна бачити крізь непрозорі предмети. Першим у світі зробив знімок поламаної кістки та всього людського скелета український учений **Іван Пулюй**.

ПОРІВНЮЄМО ТЕКСТИ

1. Читайте по черзі по слову і пояснюйте значення слів. Потім напишіть диктант у парі.

Калюжа, весло, земля, повітря, питання, інженер, ящик.

2. Прочитайте. Знайдіть прикметники. Що ми дізнаємося з їхньою допомогою?

КРІТ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ

Кроти – ссавці, комахоїдні. Довжина тіла від 5 до 21 см; маса від 70 до 130 г. Ведуть підземний спосіб життя.

Тулуб довгастий, з густим, рівним, оксамитовим хутром. Забарвлення хутра однотонне, чорне, чорно-буре або темно-сіре. Кінцівки короткі, передні лапи лопато-подібні; кігті великі. Задні кінцівки зазвичай слабші від передніх. Хвіст короткий. Голова невелика, подовжена. Ніс схожий на рухливий хоботок. Зовнішні вушні раковини відсутні, але слух добрий. Очні отвори крихітні, закриті рухливими повіками. Дуже розвинені нюх і дотик.

3. Виберіть правильне закінчення речення. Потім розкажіть про крота, спираючись тільки на цю інформацію.
 - Цей текст – казка; оповідання; стаття з енциклопедії.
 - Задні кінцівки в крота сильніші від передніх; слабші від передніх.
 - Найгірше розвинений у крота слух; зір; нюх.
 - Маса крота 21 см; 5–21 г; 70–130 г.

4. Випишіть прикметники, пов'язані з наведеними іменниками, за зразком.

Шуцуд (який?) довгастий (одн.)

Голова, кінцівки, передні лапи.

5. Дайте короткі відповіді на запитання (обговорюйте в парі).

- 1 Текст «Кріт-неборака» – це опис чи розповідь?
- 2 Текст «Кріт європейський» – це опис чи розповідь?
- 3 Ставлення автора до крота можна зрозуміти в тексті «Кріт-неборака» чи «Кріт європейський»?
- 4 Прикметники є в тексті «Кріт-неборака», «Кріт європейський» чи в обох?
- 5 Цікаві порівняння є в тексті «Кріт-неборака» чи «Кріт європейський»?
- 6 Числові дані є в тексті «Кріт-неборака» чи «Кріт європейський»?
- 7 Точно описати крота – це мета тексту «Кріт-неборака» чи «Кріт європейський»?

*Порівняти –
це знайти
спільне і відмінне.*

6. Порівняйте текст «Кріт європейський» з оповіданням «Кріт-неборака», використавши відповіді вправи 5.

ЧИТАЄМО І ОБГОВОРЮЄМО

ТІЛЬНІК

Мені було тоді років п'ять, а може, ще й не було. Я дуже любив свого батька. Хто в цьому віці байдужий до своїх батьків?

Мій батько постійно перебував у відрядженнях: іноді цілий місяць, а то й довше. «Тато так працює», – казала мені мама.

У батька була улюблена майка – тільник, як у справжніх моряків. Коли він після довгого відрядження приїжджав додому, я ставав поруч і намагався дістати до найвищої смужки на тільнику.

І коли я діставав до наступної смужки, батько завжди говорив: «Ого, як ти виріс, сину!» І я радів.

Одного разу, коли батько знову повернувся з відрядження, мама випрала його тільник і повісила в кухні на мотузку. Пізно ввечері я підвісив до тільника на двох прищіпках сітку з буряком.

За ніч тільник сильно витягся, а батько, коли надів його, запропонував мені поміряти свій зріст.

Виявилось, що я «виріс» відразу на три смужки! Але батько сказав: «Щось майка сильно розтягнулася, напевно, ти і не виріс!»

Як мені було прикро! Батько додав: «Фізик росте!» Тоді я не зрозумів, про що він, а тепер знаю. Він мене «розкусив»!

Віталій Кириченко

1. Поставте запитання до оповідання, починаючи їх словами: хто, що, як, де, коли, чому.
2. Навіщо герой підвісив до мокрого тільника сітку з буряком? Чи можна назвати оповідача винахідливим? Чому? Як ви розумієте батькові слова: «Фізик росте!»?

ДОСЛІДЖУЄМО ПРИКМЕТНИКИ

- 1.** Напишіть диктант.

Тільник, батько, відрядження, прищіпка, смужка, п'ять.

- 2.** Поставте питання від іменника до прикметника. У якому числі стоїть кожен прикметник? (однина – одн., множина – мн.). Запишіть за зразком.

Смужка (яка?) наступна (одн.).

Улюблена майка, довге відрядження, справжні моряки.

- 3.** Об'єднайте прикметники в групи за питаннями.
Який? Яка? Яке? Які?

Чистий, смугаста, байдужі, мокре, винахідливий, довге, наступна, справжні.

- 4.** Розподіліть прикметники в групи за значеннями запишіть. Одну групу слів запишіть.

Форма	Колір	Смак	Настрій
-------	-------	------	---------

Солоний, квадратний, гіркий, веселий, кулястий, сумний.

- 5.** Додайте до словосполучення ще один прикметник за зразком.

Темна ніч. Темна, страшна ніч.

Морська вода. Міцний мотузок. Високий хлопчик.

- 6.** Запишіть відповідь на запитання: оповідання «Тільник» сумне чи веселе?. Почніть так:

Я думаю, що оповідання «Тільник»...

ЯК Я ДОПОМАГАЮ ПЕТРИКУ РОБИТИ УРОКИ

Ми з Петриком живемо дружно і готуємо разом уроки. Петрик розкладає на столі підручники і зошити, ставить чорнильницю, бере в руки ручку і... починає її гризти: робить вигляд, ніби думає.. А я видираюся до нього на стіл.

Петрикова шкільна форма теж сірого кольору, точнісінько як у мене. І ми з ним – як двоє старанних учнів. Петрик пише, а я дивлюся – гарно чи ні. Найбільше ми любимо писати літери «Ш» або «Т» писані. У цих літерах по три палички. Але Петрику завжди здається, що три палички – це мало, і він пише їх шість або сім. Виходить дуже гарна літера, схожа на паркан.

А якщо в зошиті є паркан, то хочеться за ним намалювати дерево або кольоровий сад. А якщо вже є дерева, то на них повинні рости фрукти.

Фрукти робити неважко. Треба добре вмочити перо в чорнильницю і струсити над зошитом. На деревах одразу виростають сині яблука, груші і навіть сині дині. Головне – не шкодувати чорнила.

Якось, коли такий сад був готовий, з кухні прибігла тітонька Марина і стала Петрика сварити: вимагати, щоб він переписав усе спочатку. Але Петрик заявив, що переписувати не буде, а тільки, можливо, зітре плями.

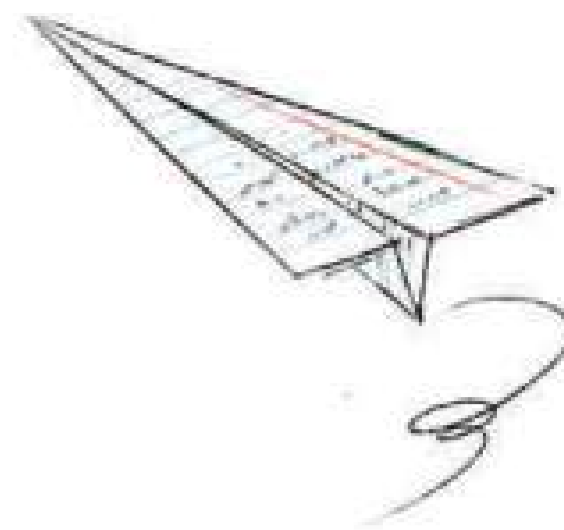
І я вирішив допомогти. Поки Петрик шукав гумку, я заліз на зошит і старанно почав вигризати сині яблука, груші та дині.

Та тітонька Марина відразу здогадалася, що Петрикова робота не самотійна, що сам

Петрик ніколи не зміг би в зошиті прогризти такі акуратні дірочки. І почала ще дужче його сварити. А потім схопила важкий підручник і кинула його в кут, якраз туди, де я сховався. Книжка влучила мені прямо в голову, та так, що в очах потемніло.

Але я на тітоньку Марину не образився. Я зрозумів, що вона про мене теж дбає, хоче, щоб я навчався. Не дарма ж вона в мене підручником пожурила. «Вченому – світ, а невченому – тьма!» Тому мені й потемніло в очах.

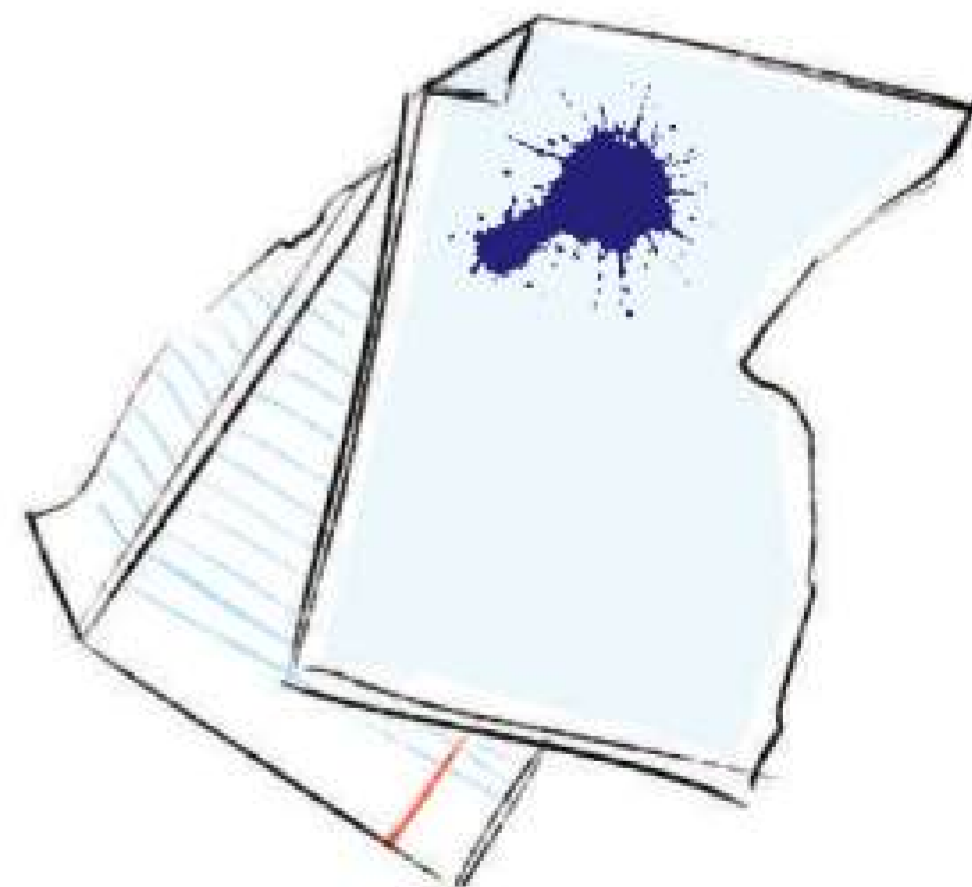
Юхим Чеповецький.
Веселі пригоди Мицика і Кицика

1. Хто розповідає історію? Як ви здогадалися?
2. Що в казці реальне, а що – фантастичне?
3. Коли відбуваються події казки – у наш час чи в минулому? Чому ви так думаєте?
4. Ви прочитали розповідь про подію від імені мишенятка Мицика. А як би цю історію розповіли Петрик і тітонька Марина? Виберіть героя і спробуйте розповісти про події від його імені.

5. Намалюйте сторінку з Петрикового зошита з писаними літерами Ш і Т.

ПРИДУМУЄМО ІНШУ КІНЦІВКУ ОПОВІДАННЯ

1. Спишіть, вибравши потрібну букву в дужках.

Мишенятко (м, М)ицик, хлопчик (п, П)етрик,
тітонька (м, М)арина, письменник (ю, Ю)хим
(ч, Ч)еповецький.

2. Запишіть, кого з персонажів можна охарактеризувати за допомогою цих прикметників.

Неохайний, розлючена, кмітливий, лінивий.

Зразок: *Лінивий Петрик, ...*

3. Закресліть зайве слово серед синонімів.

Старанний, сумлінний, розумний,
добросовісний, акуратний.

4. Спишіть, замінивши прикметники протилежними за значенням.

Важкий підручник, акуратний хлопчик,
працьовиті учні.

5. Як Мицик роз'яснив прислів'я «Вченому – світло, а невченому – тьма»? А як ви розумієте його значення?

6. Чи могло б оповідання скінчитися інакше?
Придумайте радісну кінцівку.

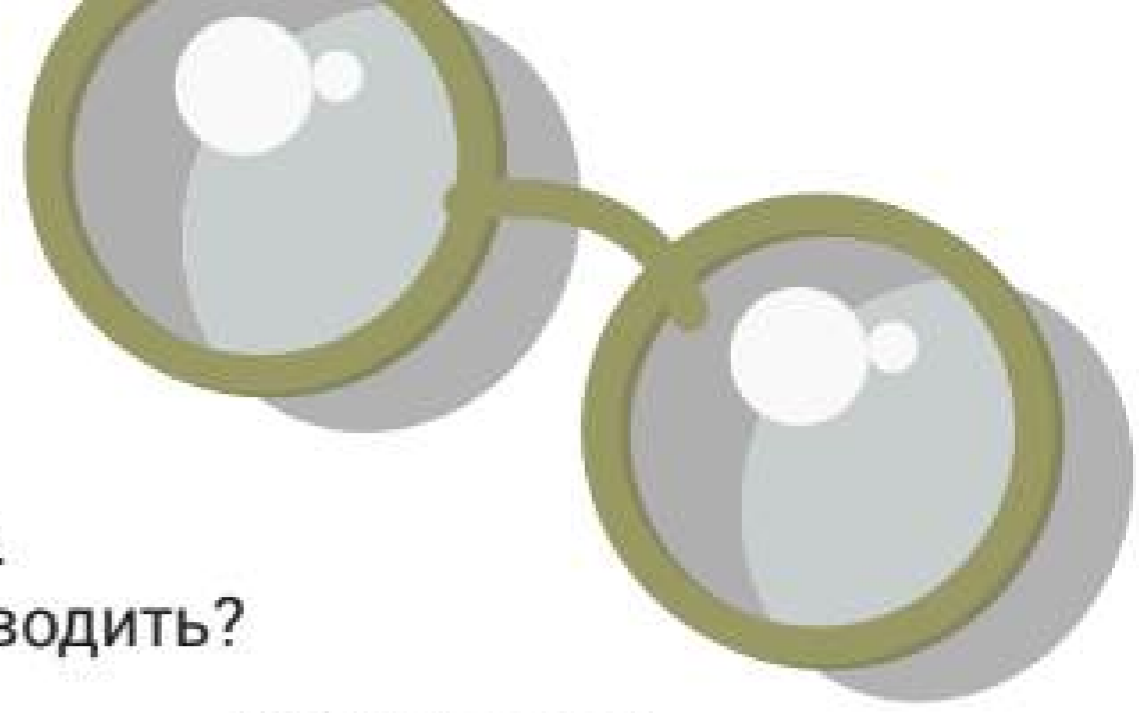
Тітонька Марина відразу здогадалася, що Петрикова робота не самостійна, що сам Петрик ніколи не зміг би в зошиті прогризти такі акуратні дірочки...

7. Напишіть диктант.

Кольоровий, старанний, яблуко, пляма, дерева.

ВЧИМОСЯ ПОРІВНЮВАТИ

1. Прочитайте уривок зі щоденника Мицика.
Яке припущення він висуває? Як його доводить?

22 березня

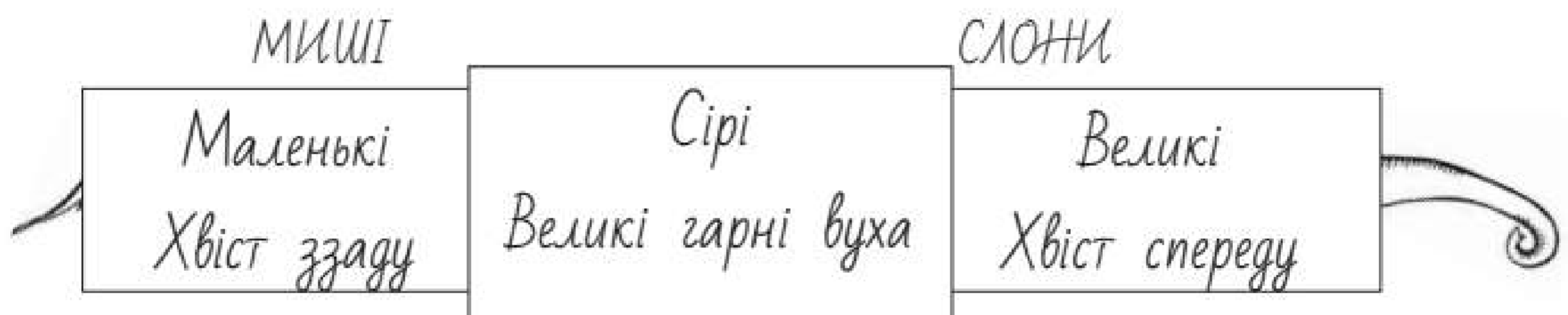
Мені здається, що тітонька Марина мене боїться.

У неї в окулярах збільшувальні скельця. Коли я дивлюся їй в очі, то бачу справжні чайні блюдця. Отже, я їй теж здаюся значно більшим, ніж насправді.

Може, вона вважає мене за слона? Слони теж сірого кольору. І у них теж великі гарні вуха. Тільки хвіст у слонів спереду, а не ззаду, як у мишей. Але ж тітонька Марина може цього не знати і тому боїться.

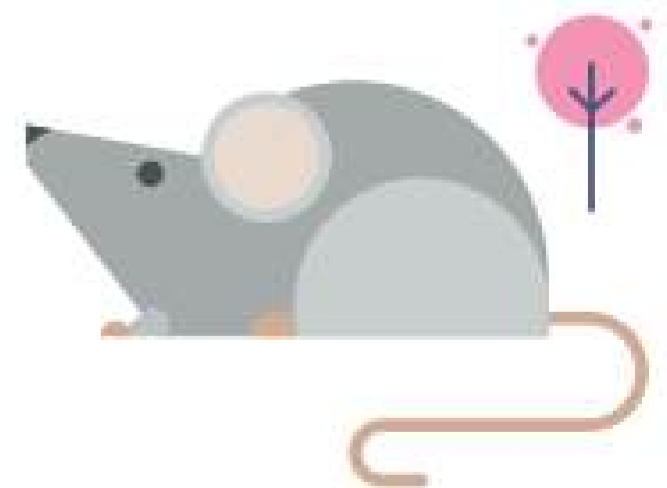
Я радий, що я не слон. Якби я був великим, як слон, то як би я міг бігати під буфетом і пролазити у свою нірку?

2. Свій запис Мицик підкріпив схемою. Поясніть схему. Навіщо використано прикметники?

3. Що не так? По черзі читайте речення і виправляйте помилки. Виправлені речення запишіть.

Мицик сірий, а слон великий.
Влітку канікули, а взимку холодно.
Кит великий, а медуза слизька.
Страус швидкий, а жирафа ще вища.

4. Порівняйте їжака і кактус або сонце і лампочку (серйозно або смішно). Спочатку заповніть схему, як у вправі 2. А потім запишіть текст.

ОКУЛЯРИ НА ВСІ ВИПАДКИ

Для поліпшення зору

Окуляри допомагають безлічі людей. Це найпоширеніший у світі оптичний прилад.

Окуляри винайшли в Італії. Вони допомагали читати і писати людям із далекозорістю, яка часто розвивається з віком. Пізніше було винайдено і окуляри для виправлення короткозорості.

Скельця в окулярах називаються лінзи. Вони мають особливу форму. Нині лінзи в більшості окулярів пластикові, бо вони надійні й легкі.

Сонячні окуляри

Сонячні окуляри захищають очі від шкідливого світла яскравого сонця. Вони допомагають водіям, пілотам, лижникам – усім, хто довго перебуває під яскравим сонцем. А ще сонячні окуляри – це просто красива річ. Скельця в них можуть мати різні кольори.

Окуляри для плавання

Окуляри для плавців – це один із видів спортивних окулярів. Вони захищають очі від подразнення хлорованою водою в басейні або солоною морською водою. У таких окулярах невеликі скельця. Вони щільно прилягають до обличчя і тримаються на гумовій стрічці. Жодна крапля води не має потрапити плавцеві в очі.

Велосипедні окуляри

Ці спортивні окуляри захищають очі від дощу, вітру, пилу, дрібних камінців та комах. Особливо вони допомагають під час руху на великій швидкості. Лінзи таких окулярів мають вигнуту форму. Це забезпечує найкращий огляд, коли велосипедист їде по дорозі.

1. Виберіть уривок з тексту про один вид окулярів – прочитайте і перекажіть одне одному.

2. Виберіть правильну відповідь на запитання. Відповідайте повними реченнями.

1 Вираз **на всі випадки** в заголовку можна замінити на:

- для лікування
- для різних потреб
- для захисту

2 Сонячні окуляри слугують для:

- захисту і краси
- краси • захисту

3 Окуляри винайшли в:

- Іспанії • Ірландії • Італії

4 Далекозора людина:

- добре бачить на великій відстані, але погано зблизька
- добре бачить зблизька, але погано на великій відстані
- погано бачить і зблизька, і здалеку

3. Вигадайте свої окуляри, яких ще не існує. Намалюйте й опишіть їх:

Для чого призначені ваші окуляри?

Якого кольору ваші окуляри, якого розміру?

Із чого вони зроблені?

ПЕРЕВІРЯЄМО, ЩО ВМІЄМО І ЗНАЄМО

1. Прочитайте. Придумайте заголовок.

Подружжя Гендлер зі США мало невелику фірму з виробництва іграшок. Пані Гендлер помітила, що їхній маленькій дочці Барбарі найбільше подобаються паперові ляльки-дівчата. А в ті часи в магазинах можна було купити тільки ляльок-дітей.

Пані Гендлер вирішила зробити пластмасову ляльку, схожу на дорослу жінку. А ще – великий гардероб для неї. На честь дочки вона назвала ляльку Барбі.

Блакитноока, струнка, з блискучим білявим волоссям і в чорно-білому смугастому купальнику. Такою понад 60 років тому була знаменита лялька. Вона принесла шалений прибуток своїм творцям. Однак за її розробку та пробну партію їм довелося закласти будинок і машину.

2. Випишіть прикметники з першого абзацу.
3. Знайдіть і зачитайте опис першої ляльки Барбі.
4. Випишіть два іменники з прикметниками за зразком.

Жінку (яку?) дорослу (одн.).

5. Випишіть два прикметники, що називають матеріал, з якого виготовлено виріб.
6. Запишіть синоніми до прикметників.
Знаменита (лялька); шалений (прибуток).
7. Запишіть відповідь на запитання.
Які ляльки подобалися Барбарі Гендлер?
8. Перед тим, як створювати ляльку Барбі, опитали 100 мам і 100 дітей: «Чи потрібна дітям "доросла" лялька?» А як би ви відповіли на це запитання?

8. РУХ І ЧАС

ДІЄСЛОВО

Аеропорт, будь ласка, вересень,
вимірювати, гепнутися, годинник,
дерево, дзвеніти, допитливий,
жовтень, інструкція, календар,
листопад, місяць, подвір'я,
прохання, рецепт, секунда,
хвилина, щоденник

ВЧИМО МОВУ

ДІЄСЛОВО

1. Що роблять діти на малюнках? Які слова, що називають дії, ви використали? Складіть речення за малюнками. Одне речення запишіть. Підкресліть слова – назви дій.

Дієслово – це частина мови, що називає дію предмета. Дієслова відповідають на питання *що робити?*, *що зробити?*, *що робить?*, *що зробить?*, *що робив?*, *що буде робити?*.

2. Запишіть питання, на які відповідають подані дієслова, за зразком.

Бігає (*що робить?*), побіг, біжить, бігав, бігатиме.

3. Прочитайте дві групи слів. Які це частини мови? Поясніть, як ви міркували. Складіть усно речення зі слів двох груп за зразком: *Жаба стрибає*.

Жаба, вуж, метелик, людина, риба.

Літає, повзає, плаває, ходить, стрибає.

4. Складіть речення, додавши до пари іменників дієслово. Які слова-помічники ви використали?

Корова – молоко; машина – колесо; газета – стаття;
музей – меч; вівця – вовна; ліки – аптека; дерево – ліс.

5. Спишіть три речення з улюбленої книжки. Підкресліть дієслова.

ОПИСУЄМО СВІЙ ДЕНЬ

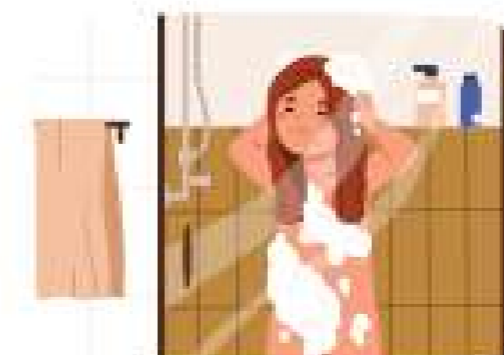
1. Прочитайте вірш Григорія Фальковича «Приємна зустріч». Слів якої частини мови найбільше у вірші?

Йшли. Угледіли. Спинились.
Підійшли. Порозумілись.
Децо спільне пригадали.
Головами похитали.
Пожурились, повсміхались.
І шляхетно¹ попрощались.
Гарних навчені манер –
Доберман і фокстер'єр.

¹ Шляхетно – вишукано, елегантно, благородно.

2. Що таке гарні манери? Які гарні манери продемонстрували герої вірша? Яких гарних манер дотримуетесь ви?
3. Опишіть свій ранок, використовуючи тільки дієслова.
4. Опишіть день дівчинки – по черзі складайте речення до кожного малюнка.

5. Прочитайте запис у щоденнику. Знайдіть дієслова. Поясніть уживання великої літери.

Середа, 8 квітня
Сьогодні я встав о сьомій годині. На сніданок з'їв вівсяну кашу з фруктами і випив какао. Потім поїхав до школи на трамваї. На першому уроці ми робили цікаві дослиди з ґрунтом. У мене було п'ять уроків. Зі школи мене забрала бабуся. Ми пообідали в кафе. Потім пішли в басейн. Перед сном я читав про Карисона.

6. Уявіть, що ви ведете щоденник і ввечері пишете про день, який минув. Опишіть свій день, скориставшись порадами.

- Записуйте назву дня тижня, дату / час.
- Розповідайте про найважливіші події.
- Описуйте події по порядку.
- Зазначайте, де відбулася подія.
- Описуйте свої почуття.
- Використовуйте слова спочатку, потім, після того, насамкінець тощо.

ЗВУКОНАСЛІДУВАННЯ

1. Прочитайте вірш. Знайдіть дієслова. Поясніть значення виділеного слова.

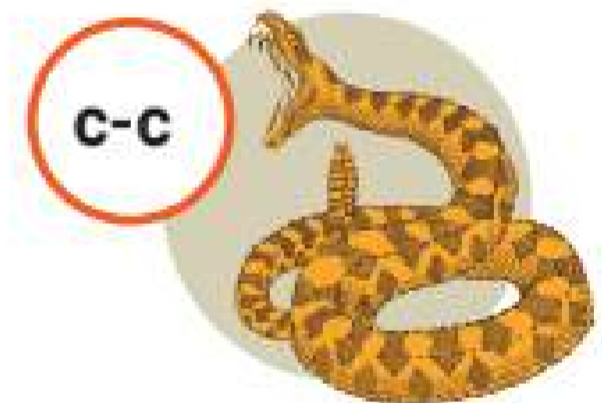
Жабка в озеро пірнула,
Шість разів води ковтнула.
До лина і окунця
Квакотіла без кінця:
– Ну й вода смачна у вас,
Ніби справжній ква-ква-квас!

Леонід Куліш-Зіньків

Звукonasлiдування – це такі слова, що імітують, відтворюють звуки довкілля.

2. Що зображено на малюнках? Гучно вимовте написані слова.

Складіть речення за зразком: *Бджола дзижчить.*

3. Спишіть у зошит, вставляючи пропущені букви. Слова-звукonasлiдування підкресліть.

Двічі клацніт... лівою кнопкою миші. По...зд зашипів і зупинився. Чути кумка...я жаб. Під мостом плюскотіла річка. Як ...вінок задзеленчить, дзвінко ...мелик задзижчить.

4. Згадайтеся або дізнайтеся, що означають наведені звукonasлiдування. Складіть з ними речення.

Бом-бом, бац, мугикати, рохкати, сюрчати.

ПОМІЧНИКИ ПІЛОТІВ: СИГНАЛЬНИКИ

Аеропорт – це громадське місце, у якому треба дотримуватися встановлених норм і правил. І літкам теж. Інакше можуть пошкодитися повітряні кораблі та загинути люди.

Пілоти в кабіні мають дуже обмежений огляд. Пересуватися по аеродрому їм допомагають спеціальні регулювальники, або сигнальники.

Оскільки двигуни літаків надзвичайно шумні, сигнальники віддають команди за допомогою жестів. Вони повідомляють пілотам, що потрібно зробити, та підтверджують чи відхиляють запити пілотів. Сигнальники можуть мати світловідбивні жезли, щоб пілоти краще їх бачили в сутінках чи в тумані.

Ось кілька прикладів команд сигнальника.

Зупиніться!

Повільно перехрещуємо руки, підняті вгору. (Швидко перехрещуємо – негайно зупиніться.)

Рухайтеся на мене!

Рухаємо руками в напрямку до себе.

Запустіть двигун!

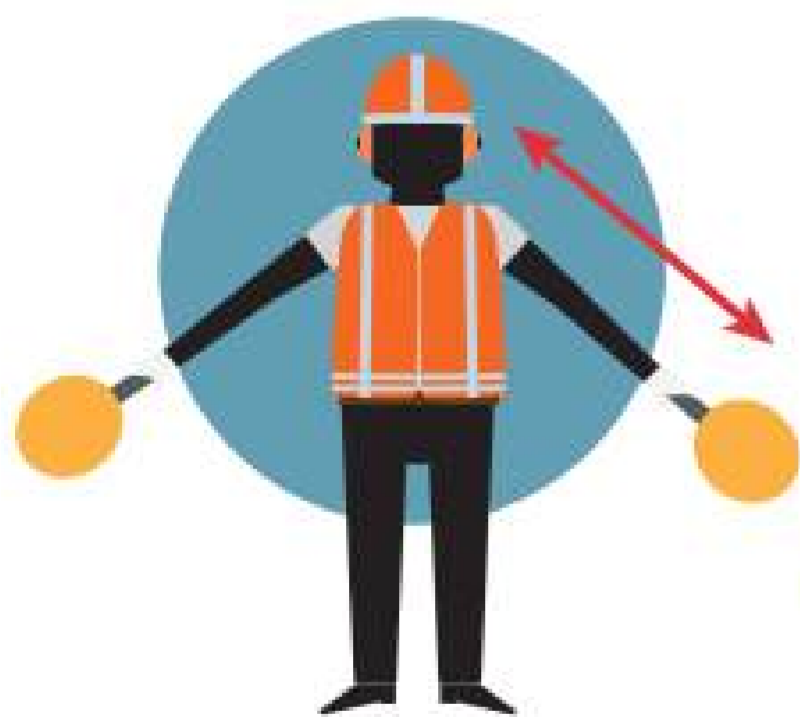
Ліву руку піднімаємо перед собою, права рука виконує колові рухи (ніби обертається турбіна чи пропелер).

1. Обговоріть відповіді на запитання.

- 1 Чому аеропорт називають громадським місцем?
- 2 Яким образним висловом названо літаки?
- 3 Що трапиться в аеропорту, якщо не дотримуватися правил?
- 4 Навіщо в аеропорту регулювальники? Чому сигнальники віддають команди за допомогою жестів, а не словами?
- 5 Для чого сигнальникам світловідбивні жезли?

2. Потренуйтеся показувати і вгадувати команди сигнальника.

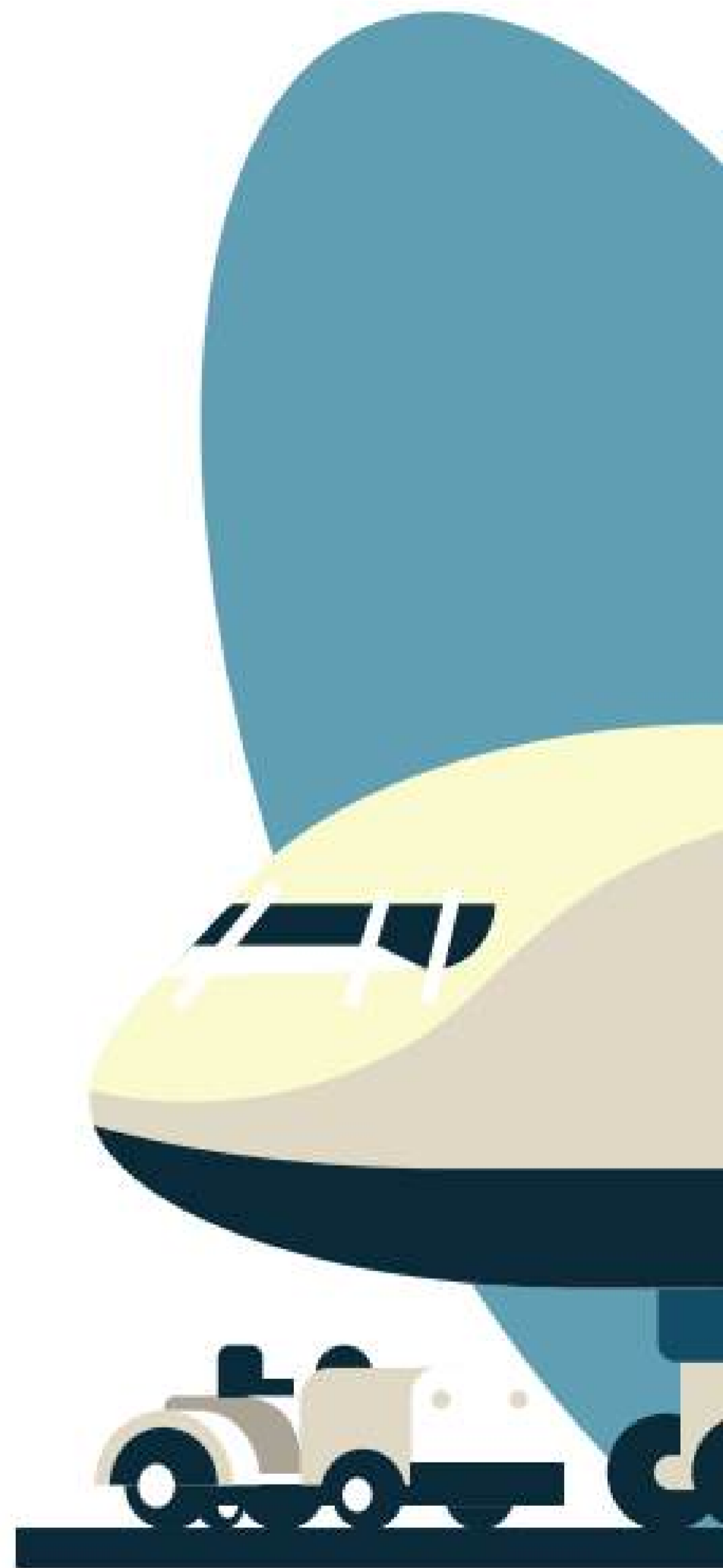
Поверніть ліворуч!

Права рука витягнута вбік, ліва згинається і розгинається в лікті.

Поверніть праворуч!

Ліва рука витягнута вбік, права згинається і розгинається в лікті.

СЛОВА ДЛЯ НАКАЗІВ І ПРОХАНЬ

Пригадайте: речення бувають розповідні, питальні, спонукальні. Спонукальні речення висловлюють прохання, наказ, побажання, дозвіл, заборону тощо.

1. Знайдіть біля малюнків сигнальників на попередніх сторінках спонукальні речення. Без якої частини мови вони неможливі?
2. Спишіть три спонукальні речення. Навіщо вжито знаки оклику?
3. Переробіть речення із вправи 2 так, щоб вони виражали не наказ, а прохання. Використайте ті слова з рамки, які вам подобаються. Зверніть увагу на розділові знаки.

Будь ласка, будьте ласкаві, якщо ваша ласка, прошу вас, чи не змогли б ви, будьте люб'язні, маю до вас прохання, дозвольте вас попросити, якщо вам не важко...

Поверніть,
будь ласка,
ліворуч.

4. Придумайте і розіграйте діалоги між:
 - продавцем і покупцем;
 - водієм автобуса і пасажиркою;
 - поліцейською і пішоходом;
 - двома однокласниками;
 - вчителькою і батьком учениці;
 - двома сусідами (на вибір).

У діалогах обов'язково мають бути спонукальні речення. Якщо доречно, використовуйте слова із попередньої вправи.

ДІЄСЛОВА У ФОРМІ ОДНИНИ І МНОЖИНИ

Дієслова можуть називати дію одного предмета:
слухав, слухаю, слухатиму – одинна.

Або дію двох чи більше предметів:
слухали, слухаємо, будемо слухати – множина.

1. Спишіть, вставляючи дієслова з рамки у формі однини або множини (що робить?, що роблю?, що роблять?).

У суботу *бракує* місця навіть на нашій великій кухні. Мама ... борщ. Бабуся і дідусь ... капусту і ... котлети. Тато ... пиріжки і коржики. Я ... пиріжки глазур'ю. А мої маленькі брати-близнята ... коржики пудрою.

—бракувати—
варити
пекти
поливати
посипати
смажити
тушкувати

2. Прочитайте рецепт. Випишіть ключові слова – назви продуктів, які потрібно купити, щоб приготувати страву.

РЕЦЕПТ

БАНАНОВО-МАЛИНОВИЙ КОКТЕЙЛЬ

Покладіть банан у морозилку на 10 хвилин, щоб він трохи затвердів. Потім помийте малину. Очистіть банан і наріжте шматочками. Помістіть банан і малину в блендер. Після того додайте морозиво і подрібнені волоські горіхи. Змішайте все до однорідної консистенції. Налийте у склянки.

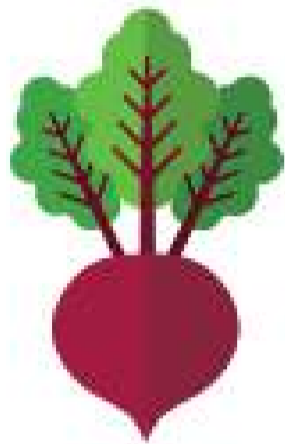
Смачного!

3. Випишіть всі дієслова із рецепта у вправі 2. Розкажіть з їхньою допомогою, як готувати бананово-малиновий коктейль. Уявіть, що ви розповідаєте рецепт товаришу: дієслова в однині чи множині ви вживатимете?

РОЗПОВІДАЄМО РЕЦЕПТИ

1. Запишіть розмову дітей у формі діалогу. Допишіть ще одну репліку. Розіграйте діалог у парах, використавши назви своїх улюблених салатів.

¹ Шаткувати –
різати на тонкі
довгі смужки.

2. Прочитайте. До якої частини мови належать слова в кожному рядку?

Капуста, морква, сіль, олія.

Пошаткуємо¹, натremo, поллємо, посолимо, перемішаємо.

Овочевий, смачний, вітамінний, корисний.

Ти який салат
найбільше
любиш?

Вінегрет.
А ти?

3. Дайте відповіді на запитання.

- Який салат ми будемо готувати?
- Які продукти візьмемо для салату?
- Як готуватимемо салат? Що зробимо спочатку, що потім, що після того?
- Який салат у нас вийде?

4. Підготуйте розповідь «Як готувати салат із капусти». Або дізнайтеся рецепт вашої улюбленої страви і розкажіть.

Коли ми пояснюємо, як переходити дорогу...

Коли розповідаємо рецепт...

Коли ми домовляємося про правила гри...

СКЛАДАЄМО ТЕКСТИ

ОПИСУЄМО ПОРЯДОК ДІЙ

1. Прочитайте репліки дітей. Коли потрібно описувати порядок дій? Наведіть свої приклади. Що може трапитися, коли порушити порядок дій, інструкцію?
2. Прочитайте речення в такому порядку, щоб вийшла інструкція «Як зробити мишку». Які слова підказали вам порядок дій?

Після того з темної тканини виріжте частини вух, ніс, очі та приклейте.

Потім олівцем обмалюйте деталі на тканині і виріжте.

Насамкінець зробіть розрізи для вух і льодяника. Просуньте їх крізь прорізи.

Спочатку намалюйте на папері шаблон і виріжте.

3. Який тип речень вжито у вправі 2? Випишіть дієслова, які допоможуть вам переказати текст.
4. Уявіть, що ви: вже зробили мишку; збираєтеся робити. Розкажіть про це, продовживши речення.

- А. Спочатку я намалювала... Спочатку ми намалювали...
- Б. Спочатку я намалюю... Спочатку ми намалюємо...

- 5.** Розгляньте малюнки.
Прочитайте слова.

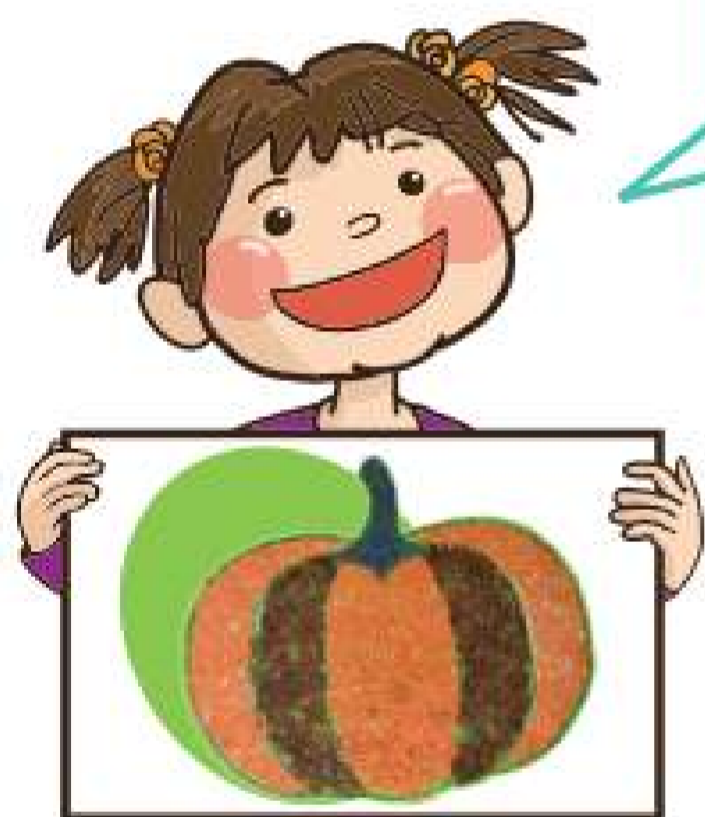
Намастити, клей,
частина, малюнок, картон

Посипати, насіння,
намащений, ділянка

Струсити, зайвий,
насіння

Вам потрібні:
кольоровий картон
із малюнком,
насіння, клей ПВА

Повторити, новий,
ділянка, інший, насіння

- 6.** Складіть інструкцію за допомогою ключових слів вправи 5.
7. Запишіть за зразком. Усно поставте питання до кожного дієслова. Чим відрізняються пари дієслів?

Малює – малюють, вирізає – ..., читає – ..., пише –
Приклеїла – приклеїли, їхала – ..., сиділа – ...,
питала –

- 8.** Складіть усну інструкцію «Як робити ...». Виріб виберіть самі.

ДІЄСЛОВА – СИНОНІМИ Й АНТОНІМИ. БАГАТОЗНАЧНІ ДІЄСЛОВА

Серед дієслів є і близькі, і протилежні за значенням, а також такі, що мають кілька значень.

Дієслова-синоніми: *вітатися – здороватися.*

Дієслова-антоніми: *вітатися – прощатися.*

Багатозначні дієслова:

*прощаються друзі (говорять слова прощання) –
прощаються зі школою (залишають надовго,
розстаються).*

1. Знайдіть дієслова-синоніми в кожній парі речень.

1 Ти прокидаєшся зранку і починаєш новий день.
А коли пробуджується від сну природа?

2 Ти любиш подорожувати? Спробуймо
помандрувати у весну.

3 У затінку, куди не зазирнуло сонечко, – ще зима.
А там, куди воно навідалося, – калюжі й перші
проталини.

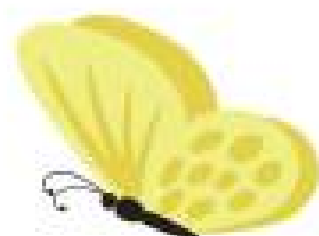
2. Допишіть речення, використавши антоніми до виділених дієслів.

Навесні дні **довшають**, а ночі – Тому що сонце **сходить** раніше, а ... пізніше. Річки, що замерзли взимку, вже Шпаки **відлітають** із жовтня. А ... з кінця лютого. На Масницю зиму **проводжають**, а весну ...

3. Складіть речення так, щоб дієслово в дужках спочатку вживалося в прямому, а потім – у переносному значенні.

З р а з о к : сусід (зайти) місяць
Сусід зайшов у гості. Місяць зайшов за хмари.

дитя (плакати) небо
дівчинка (прокидатися) природа
мама (посміхатися) сонце

ЧИТАЄМО ВІРШІ ПРО ВЕСНУ

Встала весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рястом¹,
Барвінком укрила;
І на полі жайворонок,
Соловейко в гаї
Землю, убрану весною,
Вранці зустрічає.

Тарас Шевченко

А вже красне² сонечко
Припекло, припекло,
Ясно щире³ золото
Розлило, розлило.

На вулиці струмені
Воркотять, воркотять,
Журавлі курликають
Та летять, та летять.

Засиніли проліски
У ліску, у ліску.
Швидко буде землянка
Вся в вінку, вся в вінку.

Ой сонечку-батечку,
Догоди, догоди!
А ти, земле-матінко,
Уроді, уроді!

Олександр Олесь

¹ Ряст – одна з найперших весняних рослин.

² Красне – красиве.

³ Щирий – справжній.

ВЕСНА-КРАСНА

Як прийшла весна-красна,
Не складала рук вона:
Спершу пташку із мандрівки
Повернула до домівки,
Потім з хмари на лану
Полила озимину.
Сонцем бризнула навколо,
Трактор вивела у поле,
Звеселила луки, гай
І увесь наш рідний край.

Лідія Компанієць

ВЕСНЯНІ ДЗВОНИ

Дзвенить на вулицях сріблінь,
Неначе дзвоники: тінь-тінь.
Спинись, прислухайся на
мить, —
На річці крига аж дзвенить.
Бурульки краплями дзвенять
І, мов проміння, мерехтять.
І дзвінко десь виводить птах,
І дзвонить вітер у гілках.
Весна-красна до нас іде
І за собою дзвін веде.
А березень спиняється
І з усіма вітається.
Біжать до нього діти
І просять ще дзвонити.

Микола Сингаївський

1. Чим особлива пора року весна? Що можна побачити, почути, відчути навесні? Як про це розповідається у віршах?
2. Доведіть, що у віршах весна, земля, струмки зображуються як живі істоти. За допомогою яких дієслів вони «оживляються»?

ЯК ВИМІРЯТИ ЧАС

Один, два, три, чотири, п'ять... Так ми рахуємо предмети. Можна при цьому загинати пальці.

А як виміряти невелику відстань? Можна полічити кроки від одного місця до іншого.

Виміряти час не допоможуть ні пальці, ні кроки.

Для первісних людей годинником стало Сонце. Воно ніколи не зупиняється й не ламається. Ранок, день, вечір, ніч... Отакі перші приблизні одиниці вимірювання часу.

Потім люди навчилися визначати час точніше: удень – по Сонцю, а вночі – по зірках.

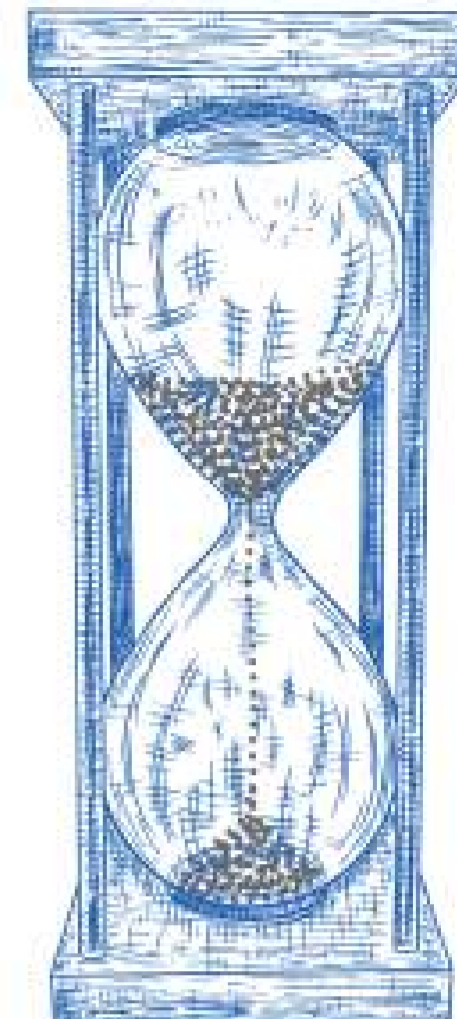
Однак потрібні були й великі одиниці вимірювання часу. Люди помітили, що зміни навколо них повторюються. Наприклад, після холодного періоду зі снігом обов'язково потеплішає.

Проміжок часу від одного літа до іншого – ось зручна велика міра. Нею користуємося й ми. Це рік. Тільки в давнину рік починали не взимку, а навесні або влітку.

Потім на допомогу прийшов Місяць. Люди помітили, що від одного повного місяця до другого проходить майже тридцять днів. Цей проміжок часу назвали місяцем. Пізніше місяць поділили на чотири частини. Так виникли тижні.

Отже, знайти головні одиниці вимірювання часу – добу, місяць та рік – людям допомогла природа. А перший календар, схожий на нинішній, з'явився близько двох тисяч років тому.

1. Які одиниці вимірювання часу ви знаєте?
2. Як Сонце і Місяць допомогли людині вимірювати час?
3. Навіщо потрібно вимірювати час?
4. Відгадайте загадку. Знайдіть дієслова.

Плине він, біжить, минає,
Нам його не вистачає.
Щойно осінь – вже зима,
Ось він був, а вже – нема.

5. Виберіть істинні твердження.
 - По Сонцю та зірках можна визначити час доби.
 - Час можна виміряти кроками.
 - Від одного повного Місяця до іншого проходить рік.
 - Найдовші дні – улітку.
 - Перші календарі з'явилися 100 років тому.
 - У давнину рік починали взимку.
6. Доберіть значення до виразів.

на часі ☐	● іноді; через певні інтервали, проміжки
весь час ☐	● вчасно
час від часу ☐	● не можна зволікати
час не жде ☐	● зволікати
тягти час ☐	● постійно, безперервно

7. Спишіть, вставляючи пропущені букви.
Підкресліть одиниці вимірювання часу.

Рік, сант__метр, к__лограм, доба,
хв__лина, л__тр, ц__нтер, с__кунда,
тижд__нь, метр, міс__ць.

ВИВЧАЄМО КАЛЕНДАР

1. Розгляньте календар. Дайте спочатку коротку відповідь на кожне запитання, а потім повним реченням.

1. Скільки днів у місяці?
2. У який день тижня почнеться наступний місяць?
3. Скільки п'ятниць у цьому місяці? Це більше, менше чи так само, скільки субот?
4. Якщо сьогодні восьме, а 31-го закінчується навчальний рік, скільки ще днів ви маєте вчитися?
5. Який день тижня 31-ше число?
6. Чому деякі дні позначено червоним кольором?

ТРАВЕНЬ						
ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	НД
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

2. Відповіді на запитання 2, 3, 5 запишіть.

3. Поставте одне одному по три запитання за календарем і дайте на них відповіді.

4. Доповніть і запишіть речення. Скориставшись календарем, дізнайтеся, на які дні тижня припадають цього року вказані свята.

Ми відзначаємо День Незалежності

День захисників і захисниць України відзначаємо

Ми йдемо до школи в День знань –

Зверніть увагу: у назвах свят перше слово – **День** пишемо з великої літери.

У назві свята **День Незалежності** з великої букви пишемо обидва слова.

5. Складіть прислів'я зі слів. Поясніть, як ви їх розумієте.

Купиш, гроші, час, за, не.

Доженеш, і, згаяного, не, конем, часу.

6. Доберіть підписи до зображень.

кишеньковий календар
настільний календар
перекидний календар
настінний календар

7. Спишіть, виправляючи помилки.

Калиндар, верисень, жовтен, лестопад, висна, п'ятниця.

8. Запишіть, на які дні цього року припадають дні народження членів вашої родини, за зразком.

День народження моєї мами 19 вересня, у четвер.

ГОДИННИК

Стоїть собі годинник
 На столику у нас,
 Години та хвилини
 Відстукує весь час.
 Його блискучі стрілки
 Не спиняться ніяк,
 І завжди чути тільки:
 Тік-так,
 Тік-так,
 Тік-так.

Пора, пора вставати!
 Минула ніч давно.
 Прокиньтесь, малята,
 Погляньте у вікно.
 Надворі сонце світить,
 Цвіте червоний мак.
 – Вставайте, любі діти!
 Тік-так,
 Тік-так,
 Тік-так.

П'ята година

Пів на другу

або

*Перша година
тридцять хвилин*

У школі сміх та галас,
 Гуляє дівчора.
 Набігались, награлись –
 Обідати пора.
 А може, не пора ще?
 Ну, хто подасть нам знак?
 Годинник зна найкраще:
 Тік-так,
 Тік-так,
 Тік-так.

Заходить сонце красне.
 Іде нічна пора.
 Лягає спати вчасно
 Служняна дівчора.
 Сплять люди і тварини,
 І тихо й темно так...
 Не спить лише годинник:
 Тік-так,
 Тік-так,
 Тік-так.

Наталія Забіла

1. Які слова повторюються у вірші? Навіщо?

2. Про які частини доби йдеться у вірші?

3. Виразно читайте по реченню, а слова «Тік-так...» – разом. Звертайте увагу на розділові знаки в кінці речень. Влаштуйте конкурс на найкращих читців дуєтом.

4. Поясніть значення виділених слів..

Годинник **стоїть**, треба завести.

Годинник **стоїть** на столику.

Заходить сонце красне.

Заходить часто друг у гості.

5. Виберіть із дужок синонім до виділеного слова.

Годинник **стоїть**, тобто (зупинився, запізнюється).

6. Виберіть із дужок антонім до виділеного слова.

Годинник не **стоїть**, а (лежить, іде, біжить, мчить).

7. Потренуйтеся відповідати на запитання «Котра година?».

Четверта година
п'ятнадцять хвилин

або

П'ятнадцять по четвертій

або

Чверть на п'яту

Дванадцята година
сорок п'ять хвилин

або

За п'ятнадцять перша

або

За чверть перша

ПОДОРОЖ ЛИСТОЧКА (уривок)

У великому лісі, де росте стільки дерев, що полічити їх можна приблизно за сто років, жив маленький листочок. Він ріс на одному дереві разом зі своїми братами. Їх були тисячі й тисячі.

Маленький листочок був таким самим, як усі його родичі. Він так само шелестів на вітрі, так само щоранку повертався до сонечка і жадібно пив вологу, коли в лісі йшов дощ. Але дечим він відрізнявся від своїх братів.

Листочок був дуже допитливим. Звісно, він не міг ні ходити, ні літати: його хвостик міцно тримався за гілку. Однак якщо зловити подих вітерцю і трохи піднятися вгору, можна побачити, що є далеко за лісом. Там виблискувало сріблом щось незвичайне.

А ще маленький листочок любив, коли на нього сідав метелик. Він часто спостерігав за птахами. Вони піднімалися дуже високо, навіть вище від крони його рідного дерева. І листочок трохи заздрив їм.

Він дуже любив своє дерево, гілку, за яку звик триматися, а також своїх братів. Однак усе-таки мріяв, що колись зможе побачити світ. Він не знав, що таке «світ», але чув розмови птахів і звірів.

– Я знаю кожну гілочку свого дерева, кожен листок. Я вивчив усі квіточки і травинки на рідній галявинці. І мені так хочеться подорожувати, пізнавати нове.

Та час минав, а в його житті нічого не змінювалося.

І ось одного разу вітер подув не легенько, як завжди, а сильно-пресильно. Листочок спочатку

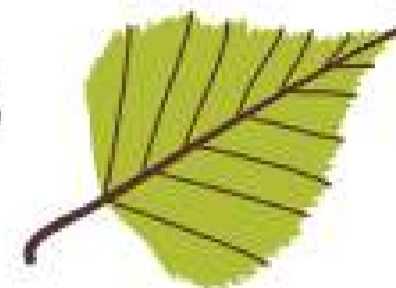

намагався втриматися за гілку, але незабаром йому забракло сили, і він... полетів.

Листочок обертався в повітрі. Йому було легко і весело.
– Я лечу! Я здіймаюся вгору!

За Наталією Чуб

1. Уривок з оповідання «Подорож листочка» – це зачин, основна частина чи кінцівка? Чому ви так думаєте?

2. Виберіть правильну відповідь на запитання.

• Яким словом можна замінити слово **подорож** у заголовку?

поїздка мандрівка похід

• Що означає слово **допитливий**?

непосидючий старанний цікавий

• Що означає слово **забракло** в реченні «Незабаром йому забракло сили, і він... полетів»?

не вистачило додалося захотілося

3. Що спільного в листочка та його братів, а чим він відрізняється?

4. Що відчув листочок, коли відірвався від гілки?

5. Запишіть відповіді на запитання:

Яким був листочок? Що він любив? Чого хотів?

6. Розкажіть одне одному найголовніше, що ви дізналися про листочок.

7. Придумайте продовження казки про листочок: кого він міг зустріти, де побувати? Намалюйте ілюстрації до своєї історії.

ЧИТАЄМО І ОБГОВОРЮЄМО

ЧОРНА-ЧОРНА КУРКА (уривок)

Перша в курнику прокидається чорна-чорна курка. Розплющує очі й – пур-рх! – зістрибує з сідала. Мить – і непосидючка вже надворі. Цікавість жене її за поріг, шкода курці пропустити щось надзвичайне.

До стовбура старого горіха хтось приставив драбину. По ній чорна-чорна курка вилізла на дерево. Роззирнулася: як тут добре! Цур, на цій гілці буде моя хатка! Видно звідси далеко-далеко. Аж за паркан.

Оглядає курка світ довкола, дух затамувала. Стежка в траві губиться... На віддалі ліс та річка... Усе з висоти видається інакшим. Грушка біля хати не така велетенська.

Курка вперше бачить згори кущі смородини та малини. Наче з неба! Почувається птахою з дужими крилами. Що то значить на дереві опинитися.

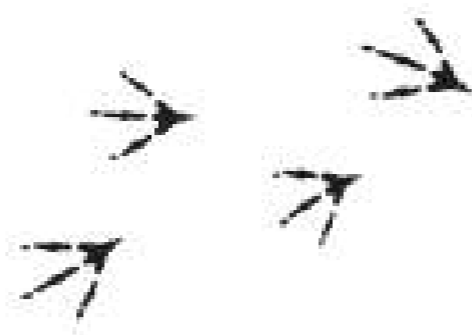
– Що ти там поробляєш, куцохвоста? – зупинився під деревом Бровко.

Курка глянула вниз:

– Тут моя хатка.

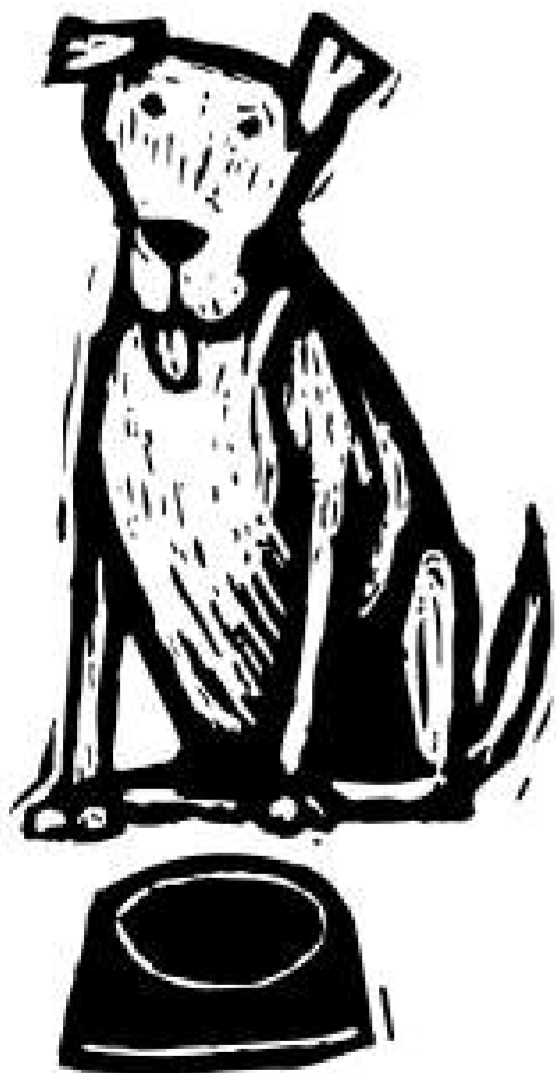
– Кури на горіхах не живуть, – присадив її Бровко. Вони мають курник і сідало, загін та подвір'я. Спускайся, бо гепнешся додолу.

– Я гепнуся?! Глянь-но на мене!
 Курка підстрибнула й злетіла з гілки в траву, щосили махаючи крилами.
 – Бачив? Я вмію літати!

За Галиною Вдовиченко

1. Знайдіть незрозумілі слова. Спочатку обговоріть їхні значення, а потім зверніться до тлумачного словника.
2. Скільки дійових осіб в уривку? Що ми про них дізналися?
3. Чому курці не сидиться в курнику? Навіщо вона вилізла на горіх? Чим вона захоплена?
4. Виразно прочитайте діалог чорної-чорної курки і Бровка. Чому Бровку не подобається поведінка курки?
5. Знайдіть і прочитайте речення зі знаком оклику. Навіщо письменниця їх вживає?
6. Порівняйте курку і листочок із «Подорожі листочка». Чим вони схожі? Якими прикметниками можна описати і листочок, і чорну-чорну курку? Виберіть.

вредні

непосидючі

мрійливі

зверхні

допитливі

нудні

ЧОРНА-ЧОРНА КУРКА

(продовження)

Сірий гусак осудливо похитав головою. Чого курці на дерево пхатися? Чого вона там загубила? Гуски гелготіли, підтакуючи. Справді, курко, знай своє місце. Ти ж не горобець, не сойка, щоб на гілках розсідатися. Ото вже дивачка!

...До чорної-чорної курки приєдналися подружки. Добре вп'ятьох сидіти в горіхових хатках. Ніхто їх тут не помічає, а вони згори бачать усіх. Теревенять стиха.

– Я пам'ятаю, – каже чорна-чорна курка, – як мене купували на базарі разом з іншими курчатами. Нас додому в кошику несли. Я бачила річку, і кладку, і камінці у воді. Ми були пискливі, мацюпунькі, зозулясті. З нами ще один горобчик був, перед самими воротами з кошика випурхнув...

– Ну... Я більше про майбутнє думаю, – одказує біла курка. – Про те, що ми виростемо, почнемо нести яйця...

– Це що, мрія в тебе така?

– Швидше плани такі. Ми ж курки. Наше діло – нести яйця.

– Що ще у тебе в планах?

– Їсти, пити, триматися свого подвір'я...

– А мені нецікаво лише їсти, пити, триматися свого подвір'я... Чекати, поки почну нести яйця. Мені цього замало.

– А що тобі цікаво?

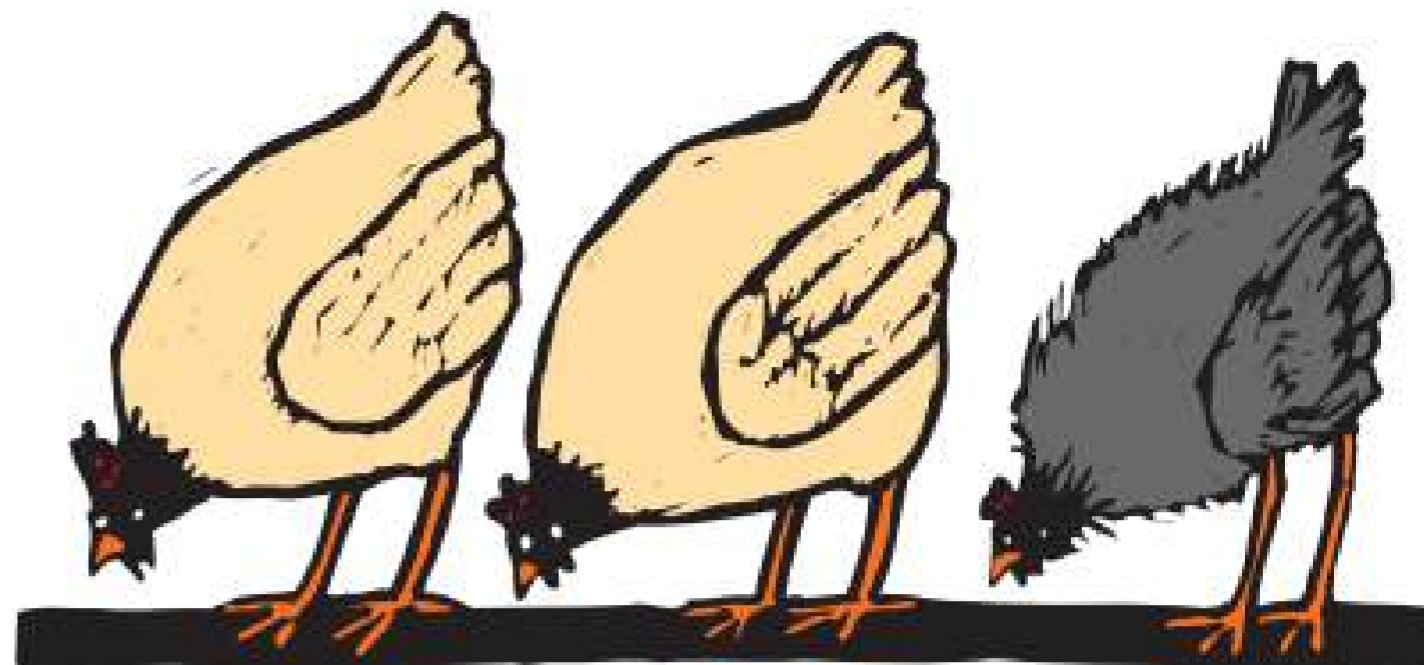
– Літати.

– Літати?!

– Літати! Це головне і це – раз. Два – обстежувати територію, шукати, вишукувати, знаходити різні цікавинки, робити відкриття. А ще – історії розповідати, це я теж люблю, і це три...

- Оповідачка-вигадниця!
- Ну так...
- Шукачка-винахідниця!
- Ага.
- На-дереву-видряпальниця!
- Точно...

За Галиною Вдовиченко

1. Дайте відповідь на запитання повними реченнями, вибравши один із запропонованих варіантів.

А Як ставляться гусак та гуски до чорної курки?

захоплюються
засуджують
їм байдуже

Б Як називають гусак та гуски чорну курку?

сойка
дивачка
куцохвоста

2. Виберіть запитання і знайдіть відповідь у тексті.

А Які плани на майбутнє в чорної курки?

Б Які плани на майбутнє в товаришок чорної курки?

3. Чому в чорної курки та її товаришок такі різні плани на майбутнє?

4. Знайдіть, як називають товаришки чорну курку. А як вона до цього ставиться? Прочитайте діалог за особами.

ПЕРЕВІРЯЄМО, ЩО ВМІЄМО І ЗНАЄМО

1. Прочитайте. Запишіть правильно слова з пропущеними буквами.

З якою л___диною ти біл___ше любиш спілкуватися — з веселою чи похмурою? Мабуть, усміхнені обли___я друзів подобаються тобі біл___ше. Можливо, ти і сам починаєш радіти, коли бачиш, як хтось регоче.

Коли ти напружуєш «м'язи сміху», у тебе в голові ніби ___венить дзвіночок. Мозку подобається, коли ти смієшся. Він виробляє речовину, від якої ми стаємо ще веселішими, — ендорфін. Ця речовина може зменшити відчу___я болю.

Отже, сміх — це справді ліки. Чим частіше ти смієшся, тим менше хворієш і легше долаєш трудно___і!

2. Запишіть антоніми до дієслів **зменшити, радіти**.
3. Запишіть синоніми до дієслова **сміятися**.
4. Випишіть із другого абзацу дієслово-звуконаслідування.
5. Поставте питання до дієслів **виробляє, стаємо, зменшити, радів** за зразком.

Любим (що робим?)

6. Запишіть відповідь на запитання повним реченням.

Де виробляється ендорфін?

7. Дайте відповідь на запитання — перше речення тексту. Поясніть свою думку.

9. ВСЕ ПОВ'ЯЗАНО З УСІМ

ПОВТОРЮЄМО ВИВЧЕНЕ В 2 КЛАСІ

Бджола, весілля, відчайдух, джміль,
кабанець, листівка, мисливець,
нежить, патрульний, пацієнт, пиріг,
пікнік, поліція, польовий,
прекрасний, принцеса, солом'яний,
цегляний, цямкати, ящур

ТЕКСТ

ПОМИСЛИВИЙ¹ МИСЛИВЕЦЬ

Долинами широкими,
Попід прадавнім лісом,
В костюмі безрукавним,
В капцях без підшобів
Упевненими кроками,
В руках із гострим списом
Мисливець прапрадавній
На мамонта ішов.

Аж думка враз як стрельне —
Мов грім посеред тиші:
«В епохи у наступні,
Через мільйон віків,
Учені ж достемénно
В підручниках напишуть,
Що я (який підступний!)
Всіх мамонтів поїв!»

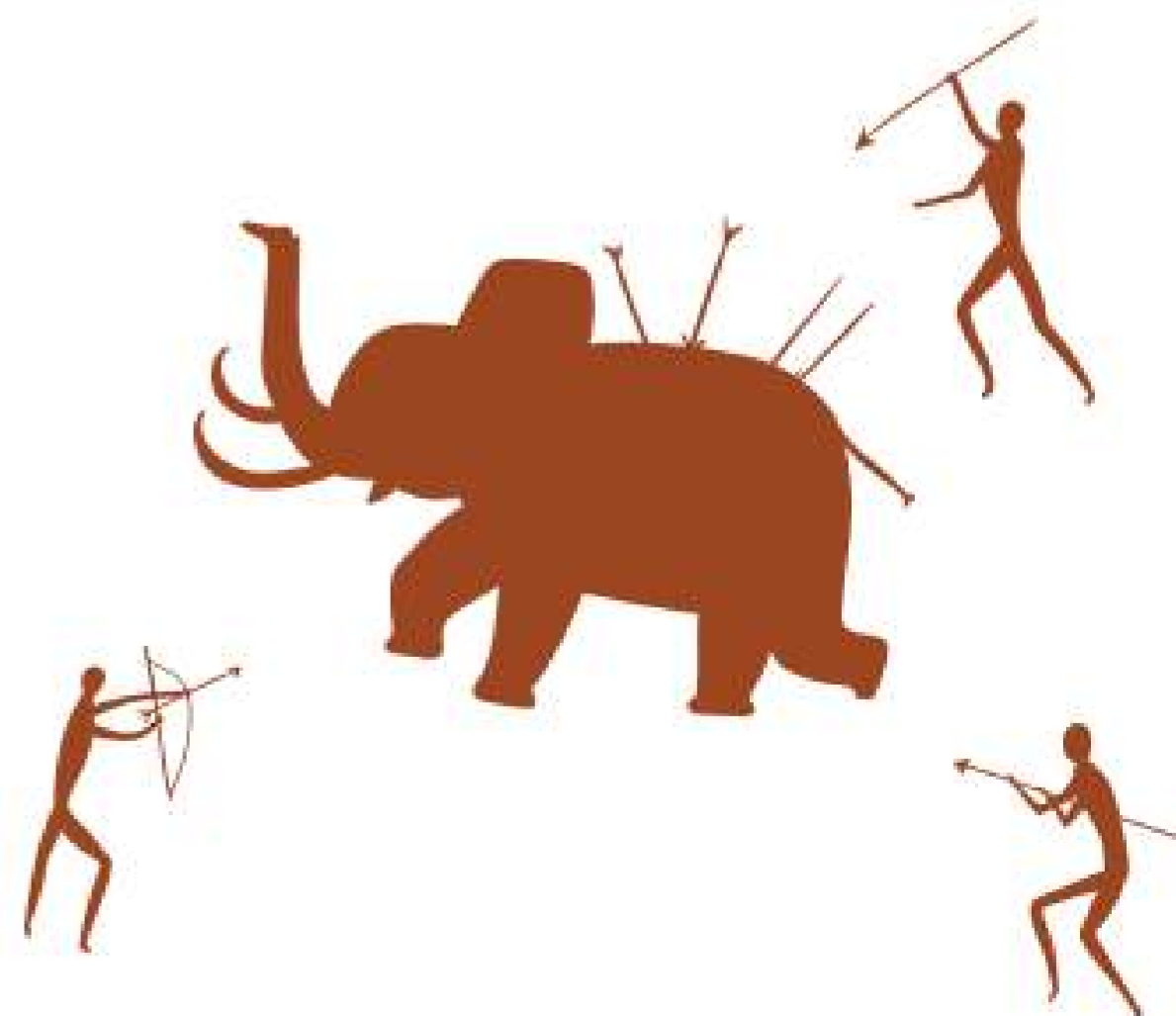
Долинами широкими,
Попід прадавнім лісом,
В костюмі хутряному,
В капцях без підшобів
Упевненими кроками
Мисливець йшов зі списом.
Ішов собі додому...
Без мамонта ішов.

Сашко Дерманський

¹ Помисливий – який думає, що його всюди підстерігає небезпека, неприємності.

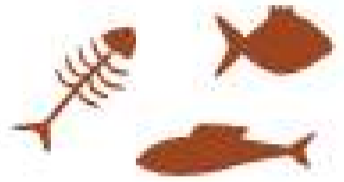
1. У вірші описано реальні факти чи це вигадка? Це сумний вірш чи радісний? Чи правильно вчинив помисливий мисливець?
2. Як пов'язаний цей прадавній мисливець із нами? Може, варто в нього чогось повчитися?
3. Яке слово – мислитель чи мисливець – є спорідненим зі словом помисливий?

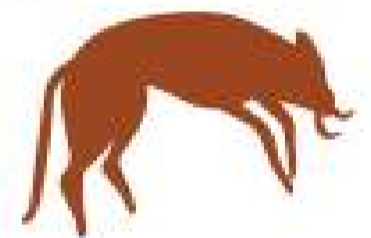
4. Прочитайте. Яка група речень не є текстом?
Знайдіть текст-розповідь і текст-опис.

Шерстисті мамонти вимерли близько 4 тисяч років тому. Так сталося через зміну клімату. Ці тварини були пристосовані до дуже холодних умов. А на Землі тоді значно потепліло. Також на мамонтів полювали первісні мисливці.

Мамонти були рослиноїдними. У слові мамонт два голосні звуки і два склади. Мамонти і слони – родичі. Шаблезубі тигри теж вимерли.

Оскільки шерстисті мамонти жили в льодовиковий період, вони були вкриті довгим хутром. Хутро допомагало зберігати тепло. Тварини мали два величезні бивні – завдовжки до 4 м і масою близько 100 кг. А маса тіла сягала 6 тонн. Але вуха в мамонтів були маленькі.

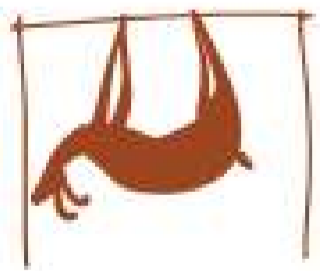
5. Прочитайте речення так, щоб вийшов текст.
Знайдіть зачин і кінцівку.

Тож чоловік вирішив повернутися додому – без мамонта.

Прадавній мисливець ішов полювати мамонта.

Це було дуже давно.

Потім він подумав, що в майбутньому його можуть звинуватити в знищенні цих тварин.

6. Спишіть у зошит текст-розповідь (впр. 4).
Придумайте до нього заголовки.

ЧИТАЄМО І ОБГОВОРЮЄМО

ПРЕКРАСНИЙ ПРИНЦ

Біля столиці одного королівства оселився страшний дракон. Він жер усіх, хто траплявся йому на очі.

Якось він пообідав підрозділом королівського війська, який мав його здолати. Тоді король проголосив: хто здолає тварюку, візьме принцесу собі за дружину.

Коли дракон порішив п'ятох відчайдухів і двох королевичів, у королівство приїхав третій принц. Він поставив біля драконячого кубла велику польову кухню.

Незабаром звідти полинули неймовірно ласі запахи. На великій дошці принц написав «Пікнік для дракона». Гігантському ящуру запах і так лоскотав носа. А коли він ще й прочитав напис, то запитав принца, що це все має означати. Принц відповів, що відтепер на дракона щодня чекатиме гарненький обід.

Перша страва дуже припала драконові до смаку. То був запечений віслик, фарширований смаженою вівцею.

Наступного дня в меню був кит із грибами-лисичками, що викликало в дракона захват. На третій день він аж цямкав, пожираючи вепра під грибним соусом. Одразу по тому він здох у страшних муках через отруєння.

Принцеса зраділа, що вийде заміж за хороброго чоловіка. Їхнє весілля гуло на всю країну. Щоправда, вона трохи здивувалася, коли принц зізнався, що хотів би лишитися вдома та дбати про господарство. Але для неї це було добре. Бо вона була лікаркою-

вухогорлоносом і щодня приймала купу пацієнтів. Тож принцеса дуже зраділа, що може смачно обідати й не думати про миття посуду. Та й білизну їй прати не доводилося. Обох їхніх діток сповивав, купав і вдягав також принц.

Королю хотілося, щоб принц узяв на себе командування його військом. Однак принц наголошував, що йому важливіше, аби дітки завжди мали чисті пелюшки, і що війни він вважає нелюдяними.

Коли король помер, його трон успадкував принцесин брат. Сама принцеса стала відомою лікаркою і їздила по всьому світу на лікарські конгреси. Принц удома відповідав на телефонні дзвінки й допомагав дітям виконувати домашні завдання. І якби люди не знали, що колись він поборов дракона, то ніхто й уявити не зміг би, що він герой.

*Ніколаус Гайдельбах, Франц Голер.
Переклад Нелі Ваховської*

1. Про що ви очікували прочитати, побачивши назву казки – «Прекрасний принц»? Чи підтверджують вашу думку ілюстрації?
2. Що спільного в цій історії з відомими вам казками? А чого ви ніколи не зустрічали в знайомих казках?
3. Чи можна назвати принца справжнім героєм? Як ви гадаєте, якби королівству знову загрожував страшний дракон, чи пішов би принц воювати?

РЕЧЕННЯ

- 1.** Прочитайте і спишіть. Правильно позначайте початок і кінець кожного речення. Знайдіть розповідне, питальне і спонукальне речення.

Хто здолав страшного дракона принц переміг ящуря візьми принцесу собі за дружину

- 2.** З поданих слів складіть і запишіть речення.

Воювати, хотів, принц, не.
Дітьми, він, за, доглядав.
Лікаркою, принцеса, відомою, стала.

- 3.** Закінчіть речення.

Біля столиці одного королівства оселився...
Принцеса зраділа, що вийде заміж за...
Принц вважав війни...

- 4.** Прочитайте. Це діалог чи монолог? Чому ви так думаете? Поясніть уживання розділових знаків. Розіграйте.

– Знаєш, люба, я не хочу воювати.
– Чому? Ти ж справжній герой!
– Я краще подбаю, щоб у нас вдома було чисто й затишно.
– Це добре. Бо в мене стільки пацієнтів... І я зовсім не люблю готувати.

- 5.** Поясніть одне одному значення слів.

Неперебірливий, відчайдух, пікнік, ласий.

- 6.** Уявіть, що ви зустріли принца з казки «Прекрасний принц». Що б ви у нього запитали? Запишіть.

Які розділові знаки ставлять у кінці речень?

ЗВУКИ І БУКВИ

1. Спишіть першу строфу. Поставте наголос у всіх словах. Цей вірш – діалог чи монолог?

ПОЛЬОВІ ДЗВІНОЧКИ

Піднімає джміль фіранку,
 Каже: – Доброго вам ранку!
 Як вам, бджілко, ночувалось?
 Чи дощу не почувалось?

Виглядає бджілка з хатки:
 – У дзвіночку добре спатки.
 Цей дзвіночок – як намет.
 Тільки дощ – як кулемет.

Ліна Костенко

Яка різниця між звуком і буквою? Як ви відрізняєте голосний від приголосного, твердий приголосний від м'якого, а дзвінкий – від глухого?

2. Випишіть іменники з другої строфи в алфавітному порядку.
3. Опишіть виділені слова за зразком: букви, звуки, склади.

	букви	звуки	склади
каже	4	4	2

4. Поділіть слова для переносу по-різному.

Польові, піднімає, спатки, родзинка, бур'ян, сиджу, гілля.

5. Складіть звукову схему слова **дзвіночок**. Дзвінкі звуки обведіть.

6. Із кожного слова візьміть склад і утворіть нове слово.

1+2	їжа, килими → їли
1+1	візок, кнопка →
2+1	мила, сказала →
1+2+2	питаю, ворона, ноги →
2+2+1	місто, природа, намет →

ПРАВДИВА ІСТОРІЯ ПРО ТРЬОХ ПОРОСЯТ

1. Розкажіть, що зображено на малюнках. Прочитайте назву. Про що може йтися в цій історії?
2. Послухайте спочатку англійську народну казку про трьох поросят, а потім – «Правдиву історію...».

Кожен знає історію про трьох поросят. Або ж думає, що знає. Я розповім вам маленький секрет. Тільки мені відомо, як усе справді було.

Я — вовк. Олександр Вовк. Можете називати мене Олесь. Не знаю, кому було вигідно зробити з мене **ВЕЛИКОГО СТРАШНОГО ВОВКА**. Так, вовки їдять милих звіряток — кроликів, овечок, свинок. Це життя. Якби вареники були милими, вас теж називали б великими і страшними.

Та історія — брехня. Усе сталося через нежить і склянку цукру.

Якось пік я пиріг бабусі на день народження. Я мав страшенний нежить. І в мене скінчився цукор. Тож я пішов по цукор до сусіда. Він був свинею. Причому не дуже розумною. Збудував собі хату із самої лише соломи. Уявляєте? Хто при розумі жив би в солом'яній хаті?

Звісно, тільки-но я постукав, двері впали. Я закричав: «Пане, ви тут?»

Відповіді не було. Я вже хотів іти додому. І залишити кохану бабусю без пирога. Аж тут мені засвербіло в носі... і я ЧХНУВ. І той

бісів хлів розвалився! А посеред сіна лежала Перша Свиня. Нежива...

Я взяв би гріх на душу, якби залишив готову вечерю...

Стало трохи легше. Та цукру нема. Тому пішов до іншого сусіда. Це був брат Першої Свині. Розумніший, але не сильно. Він збудував хату із хмизу. Подзвонив у двері. Ніхто не відгукнувся.

— Пане, ви тут?

— Іди геть, вовче! Я голюся. Щетина сильно віросла.

У носі знову засвербіло. Я злився. Терпів. Намагався прикрити рота. Але все одно ЧХНУВ!

І ви не повірите: хата того кабанця розвалилась! Коли ж курява спала, він лежав мертвим.

Ви ж знаєте, що їжа псується. Тож я зробив єдину річ, яку міг та мусив зробити. Повечеряв знову. Мені було дуже кепсько...

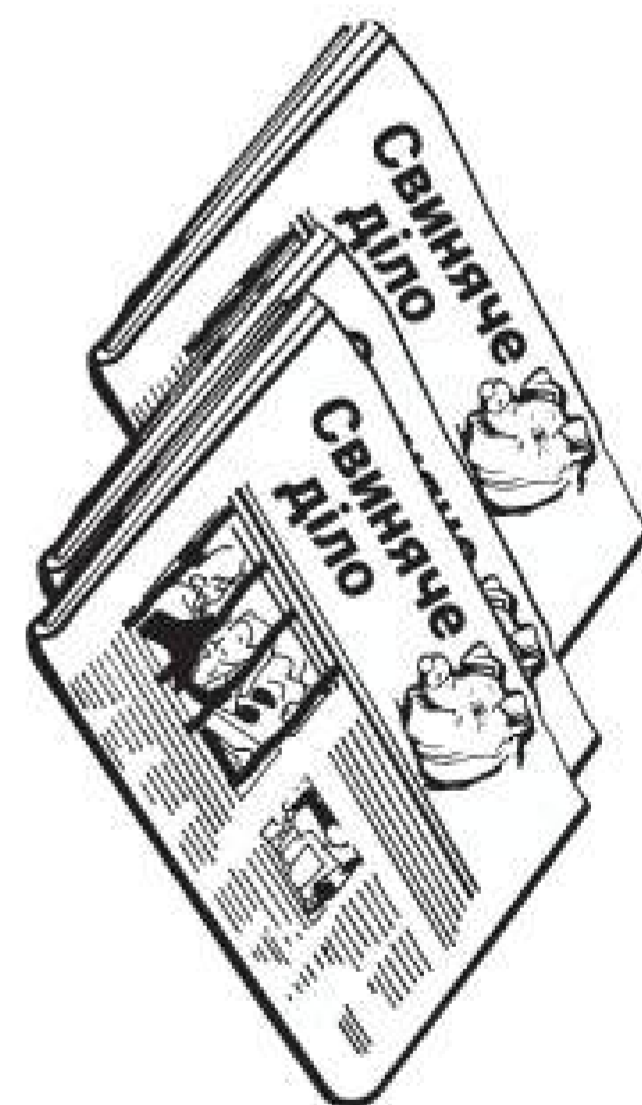
У наступній хаті жив брат Першої та Другої Свині. Схоже, увесь розум сім'ї пішов до нього. Він побудував собі цегляну хату.

Постукав. Тиша. Покликав: «Пане, ви тут?» І знаєте, що той підсвинок відповів? «Іди геть! Не турбуй мене!» А мав же, мабуть, цілий мішок цукру. І не дав і дрібки! Яке свинство!

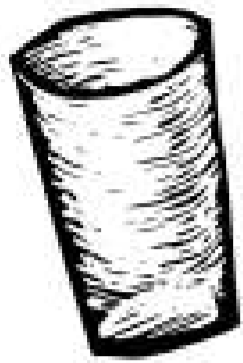
Я вирішив іти додому і зробити бабусі гарну вітальну листівку... Але мене здолав нежить. Я чхнув знову. І Третя Свиня прохкала: «Забирайся до своєї облізлої бабці!»

Зазвичай я досить спокійний. Та якщо хтось ганьбить мою бабусю...

Коли приїхала поліція, я виламував двері. А потім журналісти дізналися про двох свиней, якими я повечеряв. І зробили з мене

ВЕЛИКОГО СТРАШНОГО ВОВКА — вбивцю поросят.
Бо кому цікаво читати про хворого вовка, який шукав
цукор?

Ось така історія, малята. Вам розказали трохи не те.
А може, ви маєте склянку цукру?

За Джоном Сьєжкою. Переклад Івана Іщенка

3. Що вам більше сподобалося — казка чи оповідання? Яка інформація збігається в оповіданні й казці?
4. Чому вовку Олесю не повірили? Чи повірили б, що він не хотів нікого вбивати, якби він був свинею?
5. Чи траплялося вам не погоджуватися із чиеюсь розповіддю про подію? Що робити, якщо є дві версії події?
6. Уявіть, що ви зустріли вовка Олеся. Поставте йому запитання, які починаються словами *хто, як, навіщо* та ін. Розіграйте розмову в парах.
7. Прочитайте вірш «На захист друга». Що в нього спільного із «Правдивою історією»?

І чому в казках, примовках
Вовк поганий дуже?
Ви не кривдьте вовка.
Ми із вовком дружим!
Він хороший — чесне слово!
І не хижий наче...
А що трохи іграшковий —
Ми йому пробачим...

Роман Скиба

8. Пригадайте українські народні казки, інші літературні твори чи мультфільми про вовка. Яким там зображується вовк? Як його називають?

БУДОВА СЛОВА

1. Прочитайте вірш. Спишіть, вставляючи пропущені букви. Чим цей вірш схожий на скоромовку?

Ой у л__стяному л__сі
 Колихала л__ска л__са.
 Ласо л__су в л__сті спати,
 Вусом носа лоскотати.

Вікторія Стах

2. Позначте закінчення у виділених словах.
3. Знайдіть дві групи споріднених слів. Позначте в них корені.

Які слова називають спільнокореневими (спорідненими)? Як знайти закінчення у слові?

4. Навчіться читати вірш дуетом. Знайдіть спільнокореневі слова. Обговоріть, яким ви уявляєте прибуду.

БУДА І ПРИБЛУДА

Буду буду будувати,
 Буде буда з дубу й вати,
 В буду я візьму прибуду,
 З ним на місяць вिति буду:
 – А-у-у-у-у-у!

Янко Гортало

5. Поясніть значення слів. Спишіть. Позначте закінчення і корінь.

Будка, будівельник, будівля,
 будинок, будиночок, будую.

КОЛИ ПОТРІБНА ПОЛІЦІЯ?

Вже в Давньому Єгипті, понад дві тисячі років тому, була поліція. Бо і тоді люди прагнули жити в мирі та спокої.

Співробітники поліції охороняли кладовища, збирали податки та забезпечували законність і порядок.

І сьогодні поліцейські мають багато обов'язків. Саме вони приходять на допомогу, коли стається аварія на дорозі, крадіжка чи інший злочин.

Поліція має багато різних підрозділів. Найчастіше ми бачимо працівників Патрульної поліції України. Вони цілодобово підтримують порядок на наших вулицях, а також першими виїжджають на виклики за екстреним номером 102.

Патрульна поліція захищає права громадян та підтримує безпеку дорожнього руху. Також до складу Національної поліції України входять підрозділи кримінальної поліції, кіберполіції, поліції особливого призначення.

Спеціальні підрозділи поліції існували й у Давньому Єгипті. Там, наприклад, була спеціальна пустельна поліція, яка супроводжувала каравани та захищала подорожніх і купців від грабіжників.

- 1.** Що робила поліція в Давньому Єгипті? Навіщо її створили?
- 2.** Що роблять різні підрозділи Національної поліції України?
- 3.** Які риси характеру, на вашу думку, необхідні поліцейському?

ЧАСТИНИ МОВИ

1. Прочитайте останній абзац тексту «Коли потрібна поліція?». Заповніть таблицю.

іменник	прикметник	дієслово

2. Випишіть з тексту по два приклади назв істот і неістот.

Хто? ..., ... Що? ..., ...

3. Поясніть одне одному значення слів.

Прагнути, кримінальний, кіберполіція, караван, купець.

4. Поставте словосполучення у форму однини.

Жахливі аварії, екстрені номери, небезпечні злочини, спеціальні підрозділи.

5. Спишіть, змінюючи прикметник у дужках.

Правила (дорожній) рух, (кримінальний) поліція, (спеціальний пустельний) поліція, (важливий) професія.

6. Поєднайте слова за змістом за допомогою слів-помічників **за, від, у**.

Караван, пустеля. Стежити, порядок. Захищати, грабіжники.

7. Дайте письмову відповідь на запитання повними реченнями.

Де виникла поліція? Коли виникла поліція? Навіщо сьогодні потрібна поліція?

8. Спишіть, розкриваючи дужки.

Поліція миттєво (до)їхала (до)місця злочину.
Грабіжник (по)мчав (по)вулиці, а потім (за)біг (за)ріг.
Бабуся (від)билася (від)нападника сумкою.
(На)дорозі велосипедист (на)їхав (на)гілку.

Які частини мови ви знаєте? Як ви їх розпізнаєте?

ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Як називають слова,
що мають кілька значень?
Поясніть, що таке синоніми,
антоніми, омоніми.

1. Прочитайте вірш. Спробуйте пояснити значення виділених слів.

Кіт-воркіт біля воріт
Чеше лапкою живіт.
З'ївши мишку-побіганку,
Що робити по сніданку?

Чи погнати біля хати
Вслід за голубом-гінцем?
А чи вуси-довгоруסי
Почесати гребінцем?

Що робити, кіт не знає
За ворітьми у кущі.
А над ним веселка грає.
Золоті несе дощі.

Андрій Малишко

2. Про який гребінець ідеться у вірші?

3. Знайдіть у вірші синоніми до слів **чухає**, **череву**, **будинок**, **райдуга**.
4. Доберіть антоніми до слів **сніданок**, **ранок**, **довгий**, **бігти**, **над**.
5. Знайдіть у двох останніх рядках вірша слова, вжиті в переносному значенні. Складіть і запишіть речення, у яких ці слова вживатимуться в прямому значенні.

ПРАВИЛА ПРАВОПИСУ

Які слова пишуть
з великої букви?
Для чого потрібен
апостроф?
Що показує м'який
знак?

1. Прочитайте. Поясніть, яку букву з дужок потрібно вибрати. Два речення спишіть.

Творцем літературної казки вважають (ф, Ф)ранцузького письменника (ш, Ш)арля (п, П)ерро. Завдяки йому до нас прийшли (ч, Ч)ервона (ш, Ш)апочка та (к, К)іт у чоботях.

Збирали народні казки брати (г, Г)рімм з (н, Н)і-меччини. А (р, Р)усалонька Андерсена стала символом столиці (д, Д)анії — (к, К)опенгагена.

Записували і досліджували українські народні казки (є, Є)вген (г, Г)ребінка, (п, П)антелеймон (к, К)уліш, (л, Л)еся (у, У)країнка та інші.

2. Доберіть власні назви.

Вулиця ... , місто ... , село ... , річка ... , країна ... , планета ... , песик ... , котик

3. Спишіть, ставлячи, де потрібно, апостроф.

Бур..ян, бур..як, м..ята, м..яч, пір..їна, св..ято, солов..ї, черв..як, р..ясно, духм..яний.

4. Спишіть, ставлячи, де потрібно, знак м'якшення.

Пен..ок, пал..ці, пал..ка, кул..ка, гол..ка, мален..кий, дяд..ко, гал..ка, вітерец..

5. Поділіть слова для переносу.

Майка, лялька, сиджу, район,
синього, близько, байка,
сьомий, гудзик.

ЧИТАЄМО ВІРШІ ПРО БАТЬКІВЩИНУ

ПРАПОРЕЦЬ

На майдані лине сміх,
Тане музика, мов сніг
В мене на щоці.
Поміж тисячі сердець
Б'є, пульсує прапорець
В кожного в руці!

А великі прапори
Все тріпочуть нам згори
Про наш рідний край:
«Батьківщина в нас одна —
Мила, рідна сторона, —
Завжди пам'ятай!

Ми — державні прапори,
Вічні наші кольори —
З неба і землі:
Сине — чисті небеса,
Жовте — то ланів краса, —
Що дарують хліб».

Мама, тато, братик, я —
Плине вся наша сім'я
По людській ріці.
Розвіває вітерець
Український прапорець
У моїй руці!

Сашко Дерманський

НЕ НАМАРНО

Бог нам дав чудову мову НЕ НАМАРНО.
Розмовляймо українською, це гарно!
У метро, в театрі, в школі – де завгодно,
Розмовляймо, бо для нас це так природно!
І удома – тільки нею, тільки нею...
Найріднішою.
Найкращою.
Своєю.

Віра Правоторова

Є

Від краю **Європи**¹ до краю **Європи**
захоплено мріють пройти антилопи:
крізь Альпи, крізь луки, ліси і долини
і, звісно ж,
почерез степи України.
Бо відають навіть малі антилопи,
Що без України немає **Європи**.

Олеся Мамчич

1. Що об'єднує ці вірші? Що ви відчуваєте, коли їх слухаєте?
2. У вірші Сашка Дерманського знайдіть опис нашого прапора.
3. У кожному вірші виберіть рядки, які вам здаються найважливішими.
4. Навчіться гарно читати вірші. Можете вивчити один напам'ять.
5. Намалюйте ілюстрацію до одного з віршів і влаштуйте виставку.

¹ **Європа** – частина світу, в якій розташована Україна. Деякі люди хотіли – і досі хочуть, – щоб Україна зникла з Європи. Геть погана ідея! Адже кожна країна має бути на своєму місці.

Із книжки "Овва як бува! Абетка з історії України", видавництво "Портал".

ЧИТАЄМО ВІРШІ ПРО ЛІТО

 ПЛЕЛО ВІНОЧОК ЛІТО

Плело віночок літо,
 Сиділо і плело.
 Межи волошок в житі,
 Де зелено було.
 Де гномики танцюють,
 Дюймовочки — в квітках,
 Де всі на світі чують,
 Про що співає птах.
 Про що шепочуть житу
 Волошки голубі...
 Сплело віночок літо,
 Сплело, та не собі.
 У сонячній долоні
 Той піднесло вінок —
 Подарувало доні
 Для золотих казок.

Галина Кирпа

СПЕКА

Сіло сонце на плече
 І пече, пече, пече.
 У сунічки і листка
 Засмалася щока.
 У капусти спікся бік,
 Огірок до хати втік.
 А куди втекти мені?
 Скаче спека на коні!

Наталія Карпенко

1. Послухайте вірші. Навчіться виразно читати той вірш, який вам найбільше сподобався.
2. Виберіть завдання, яке стосується вибраного вірша, і виконайте його.
 - А. Що влітає літо у віночок? Чим нас тішить літо? Знайдіть відповіді на ці запитання у вірші Галини Кирпи. Як би відповіли на них ви?
 - Б. Про яку ознаку літа йдеться у вірші Наталі Карпенко? Які цікаві образи придумала поетка? Зробіть малюнок до вірша, використавши ці образи.

КАНІКУЛИ

Канікули! Канікули!
І ось у цій порі
Усі кудись поїхали —
Дітей нема в дворі.
Із бджолами, із мухами
Під сливою сиджу.
І слухаю, і слухаю
Набридливе «жу-жу».
Рахую дні до осені,
До школи й метушні...
А може б, хоч із осами
Їх мову вчить мені.
Ото вже буде заздрості,
Коли я всім скажу
Не «добрий день»,
Не «здрастуйте»,
А: «Жжу, жжу-жжу,
Жжу-жу!».

Лідія Повх

- В.** Який настрій у героя вірша Лідії Повх? А що ви робите, «коли нема роботи»? Чи нудьгуєте?
- Г.** Про які справи літа розповідає Анатолій Костецький? Поділіться, які справи у вашого літа. Складіть список.

ЛІТНІ ТУРБОТИ

Знаєш,
Скільки справ у літа?
Їх усі —
Не полічити!
Треба нам
Підсмажить спини,
Ніс убрати
В ластовиння,
Накупати нас
У річці
Наперед
На три сторіччя,
Та іще подарувати
Лісу й луку
Буйні шати...
Словом, справ —
Не полічити!
Та найбільше
Треба літу,
Щоб зуміли
Я і ти
Набагато підрости!

Анатолій Костецький

ПЕРЕВІРЯЄМО, ЩО ВМІЄМО І ЗНАЄМО

1. Прочитайте. Зазвичай **золотою** називають осінь. Чому Наталка Поклад називає літо **ЗОЛОТИМ**?

ЗОЛОТЕ ЛІТО

Достигає жито,
соняшник цвіте.
Кобзарює літо,
літо золоте.
Всі пісні у нього
на веселий лад,
бо у літа того
тисячі принад.

Наталка Поклад

2. Кобзар – це співець-музикант, який грає на кобзі. Тож що означає **кобзарювати**?
3. Знайдіть слова, вжиті в переносному значенні. Поясніть, що вони означають.

Соняшник цвіте. Обличчя цвіло від радості. Луг цвіте.

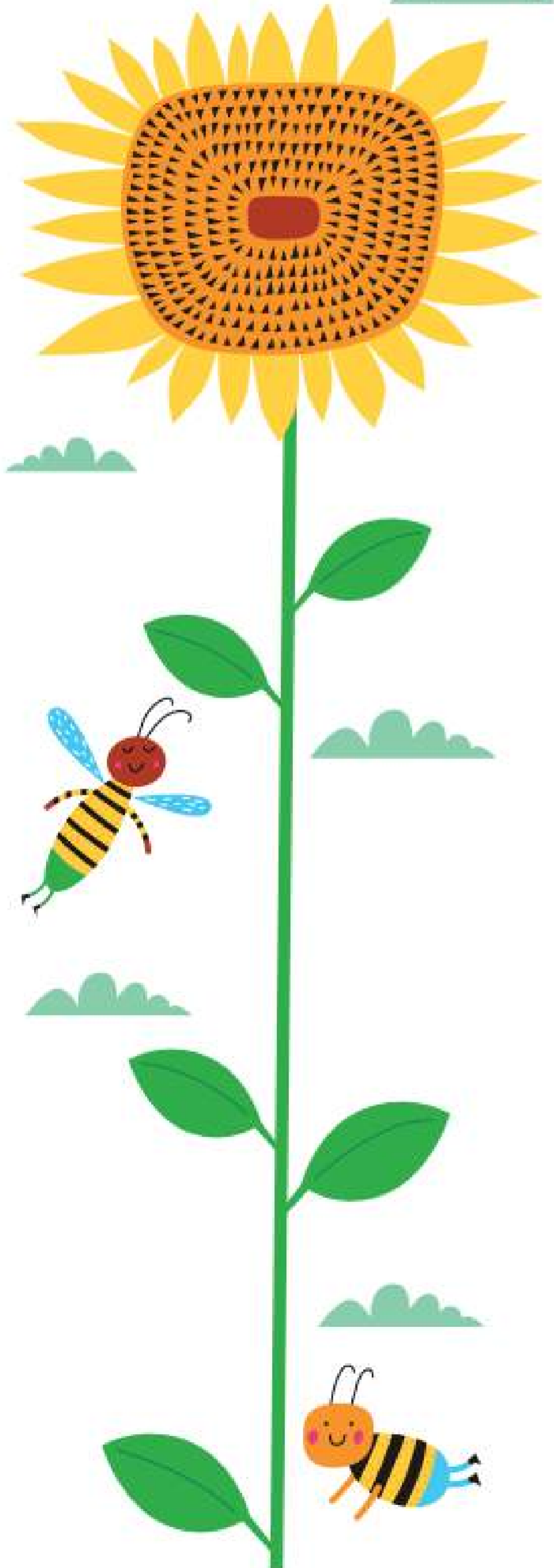
Золоте літо. Золоті слова. Золота монета.

4. Позначте за інструкцією букви в словах **літо** і **пісня**.

1) під буквами, що позначають голосні звуки, поставте •

2) букви, що позначають тверді приголосні, підкресліть –

3) букви, що позначають м'які приголосні, підкресліть =

5. Випишіть прикметники, пов'язані з цими іменниками.
Поставте питання від іменника до прикметника.
Допишіть ще по одному прикметнику до кожного слова.

Літо, лад.

6. Випишіть дієслова з вірша. Запишіть, на яке питання вони відповідають.
7. Випишіть групи спільнокореневих слів. Позначте корені в словах.

Літо, позолотити, веселий, золотий, житній,
веселитися, жито, золото, літній.

8. **Принада** – це те, що притягує, робить привабливим. А чим вас приваблює літо? Прочитайте відповіді ваших ровесників на це запитання. А потім самі напишіть кілька речень.

Я люблю цілими днями гратися на вулиці.

Можна довше спати.

Бо я їду в гості до бабусі й дідуся.

Буду плавати в морі.

СТАРТ

Живіт

Шухляда

Ощадити

Магазин

Нарікати

Бляшанка

Економити

Начавити

Реклама

Скринька
для
грошей

Вишневий

Шухляда

Самохідна
машина

Брунатний

Експонат

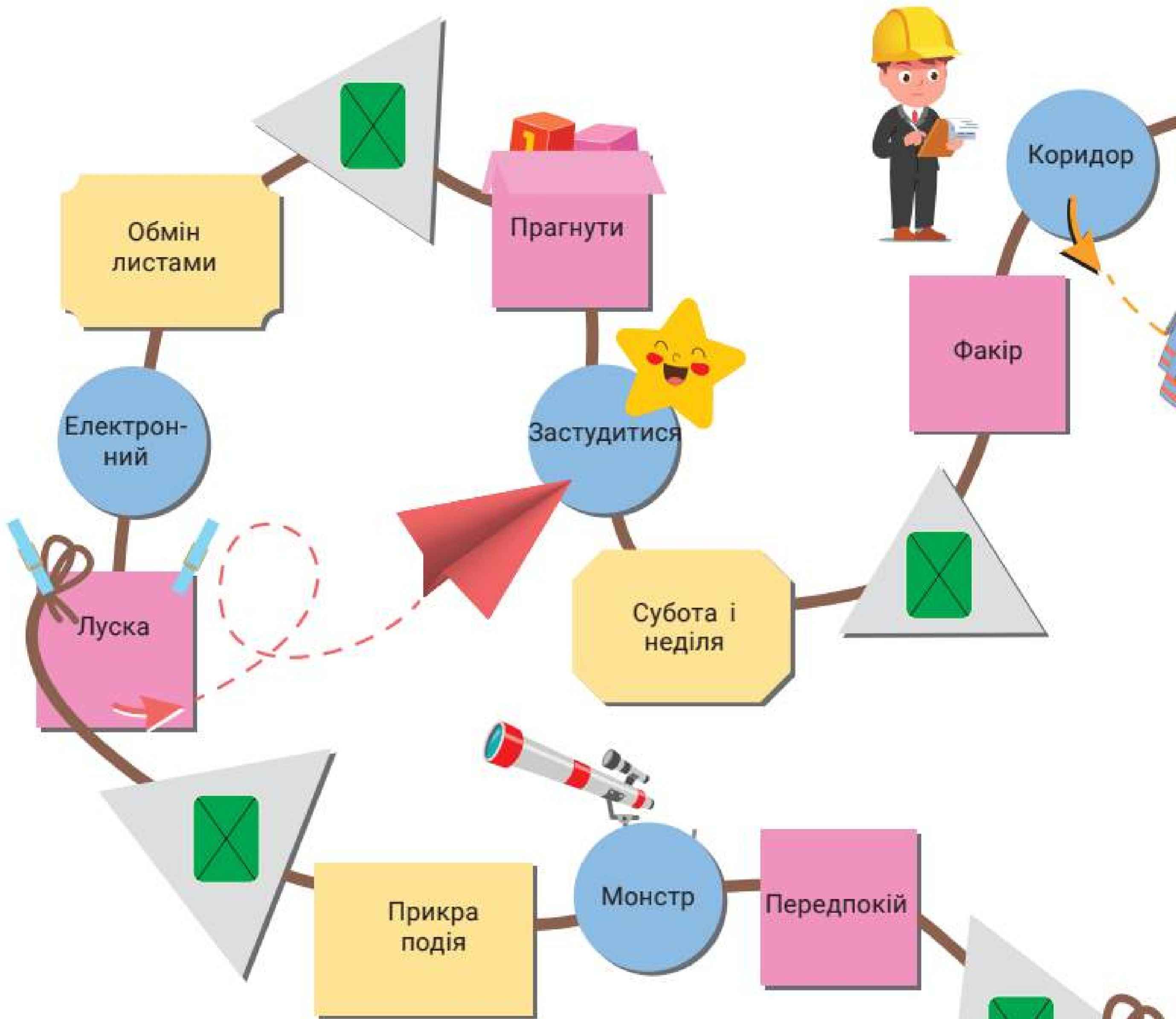
Прозора
тверда
цукерка

Шалений

Цінник

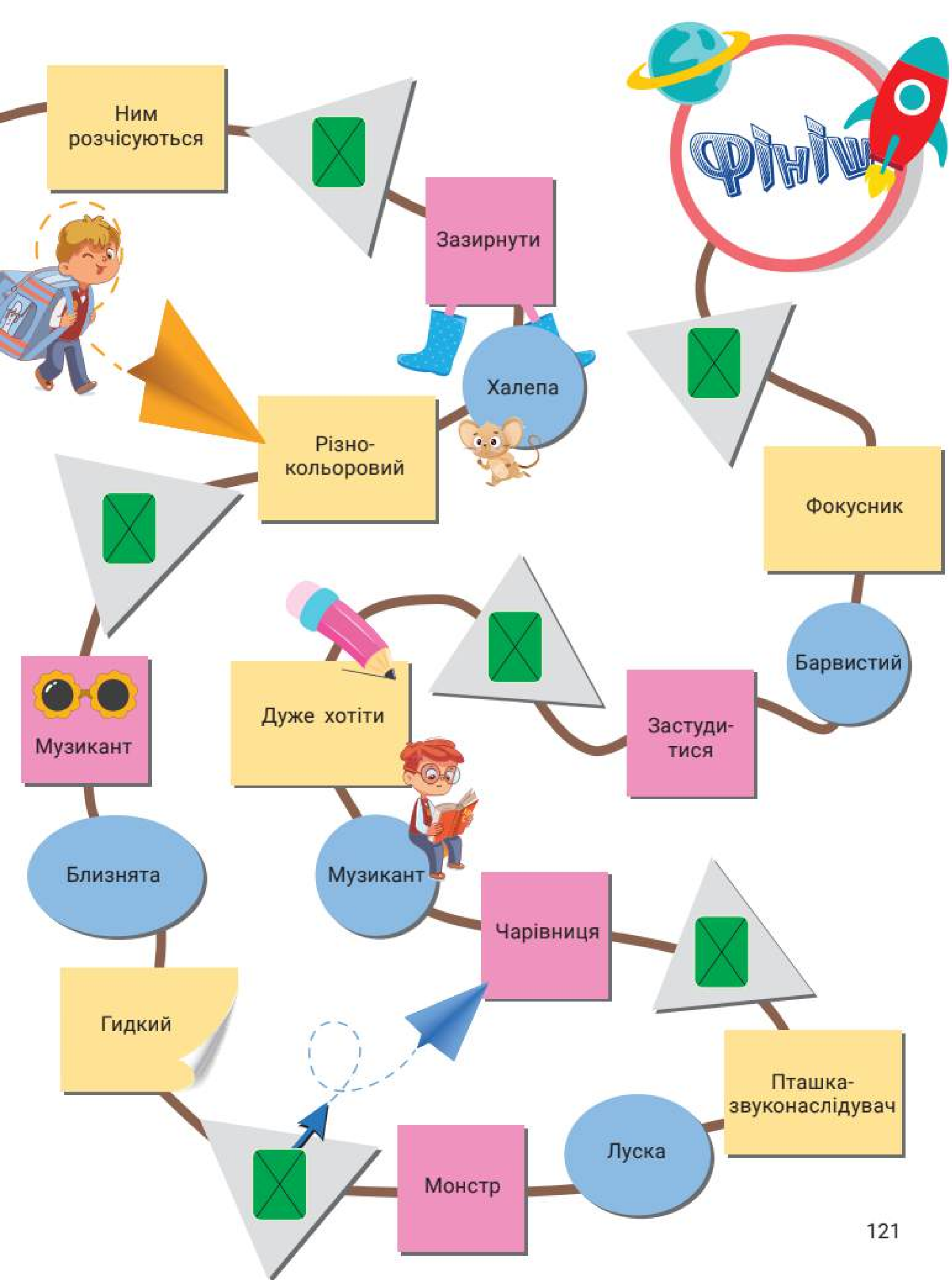

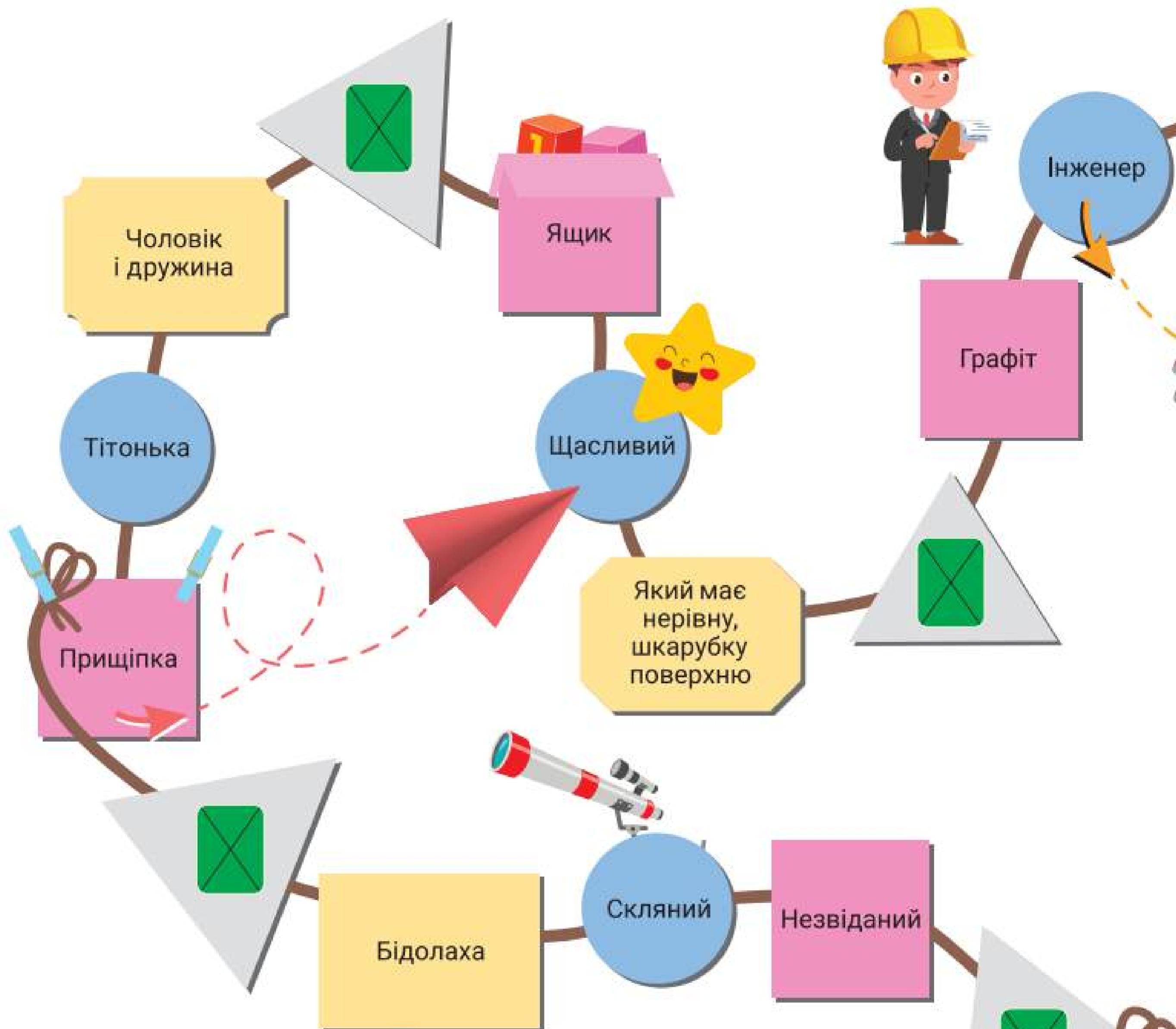
ПРОЧИТАЙ, ПОЯСНИ, НАПИШИ!
ТЕМА «НАШІ ЦІННОСТІ»

ПРОЧИТАЙ, ПОЯСНИ, НАПИШИ!
ТЕМА «ХОЧУ, МОЖУ, ТРЕБА»

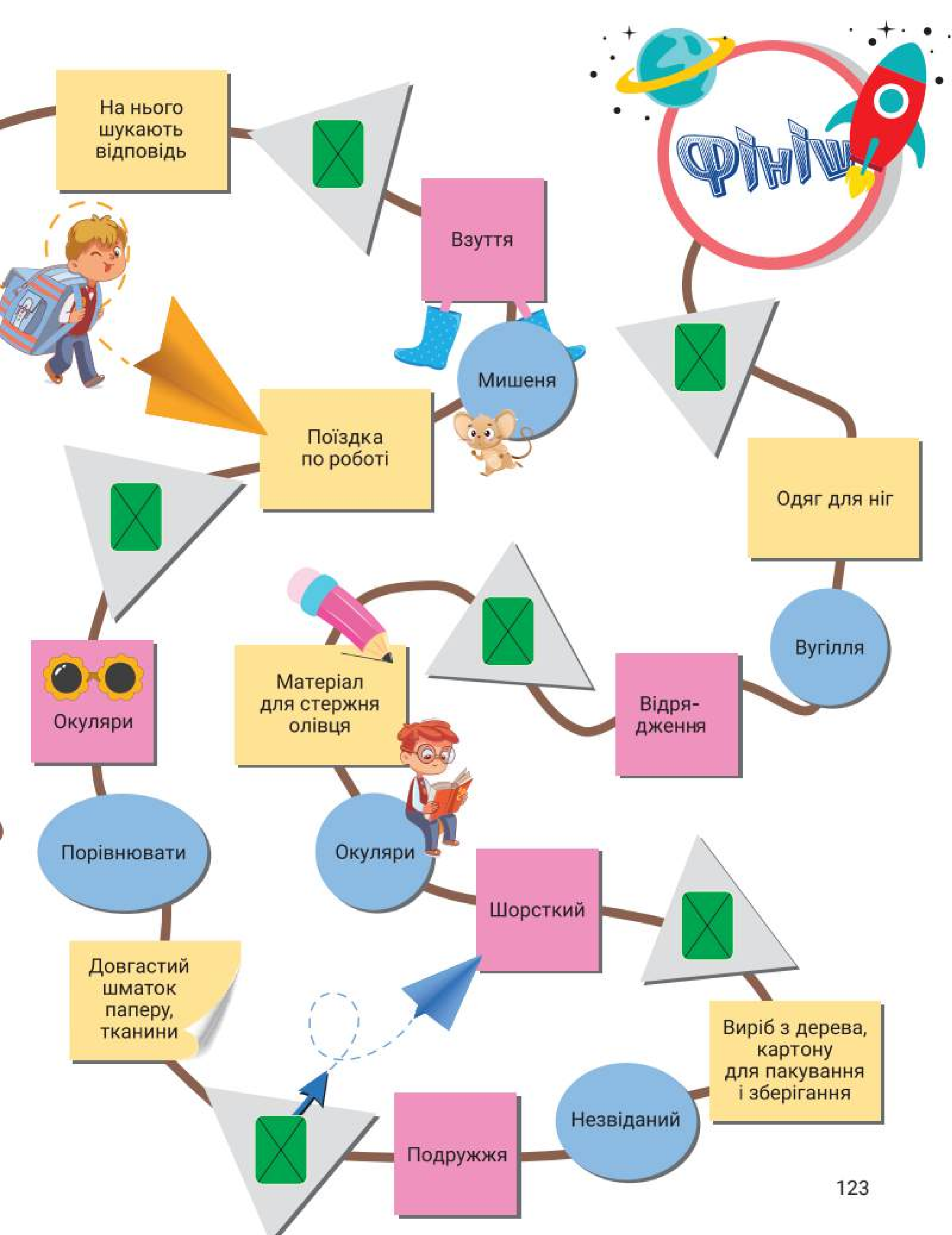

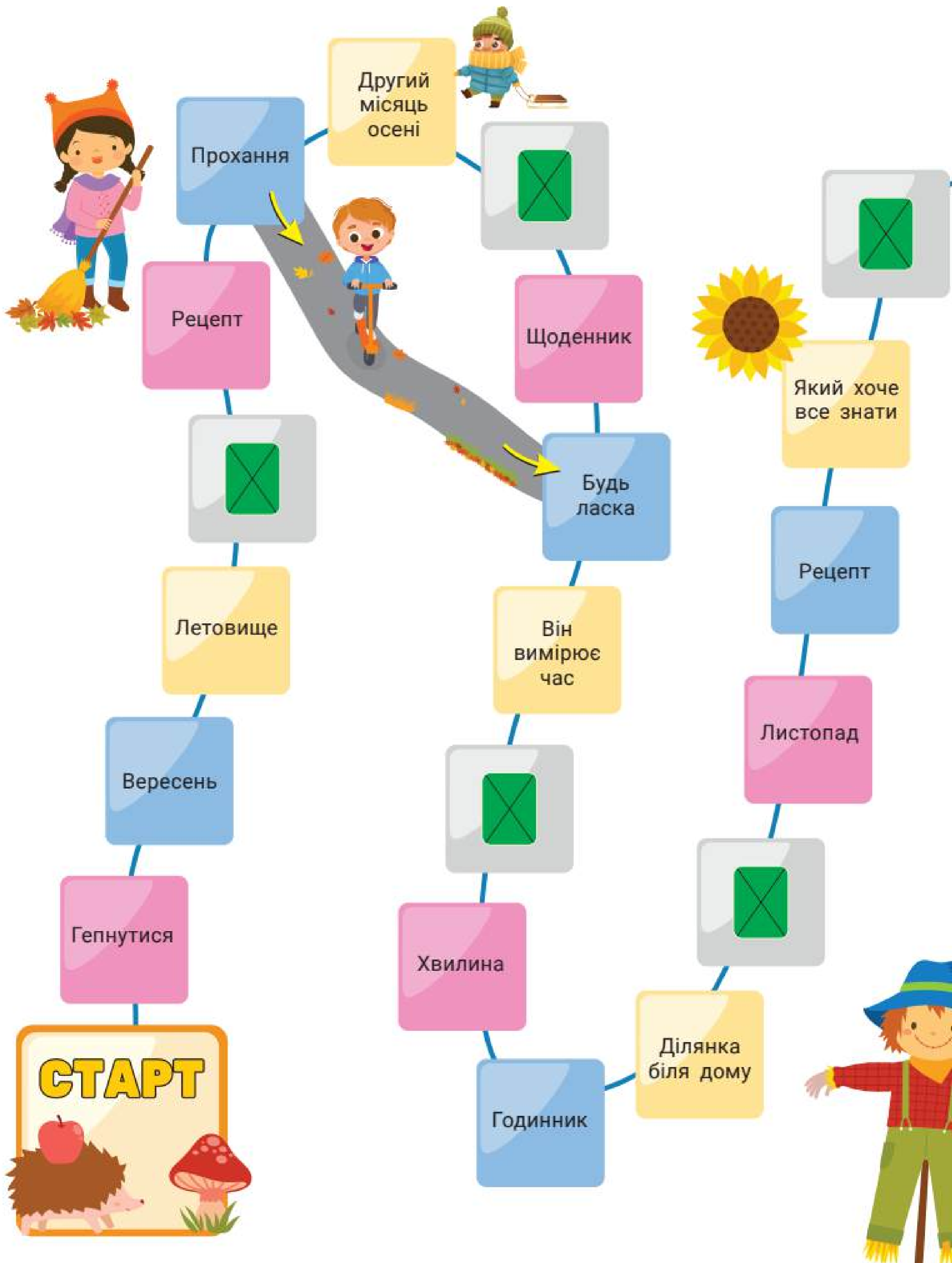

ПРОЧИТАЙ, ПОЯСНИ, НАПИШИ!
ТЕМА «ІДЕЇ, ВІНАХОДИ, ВІДКРИТТЯ»

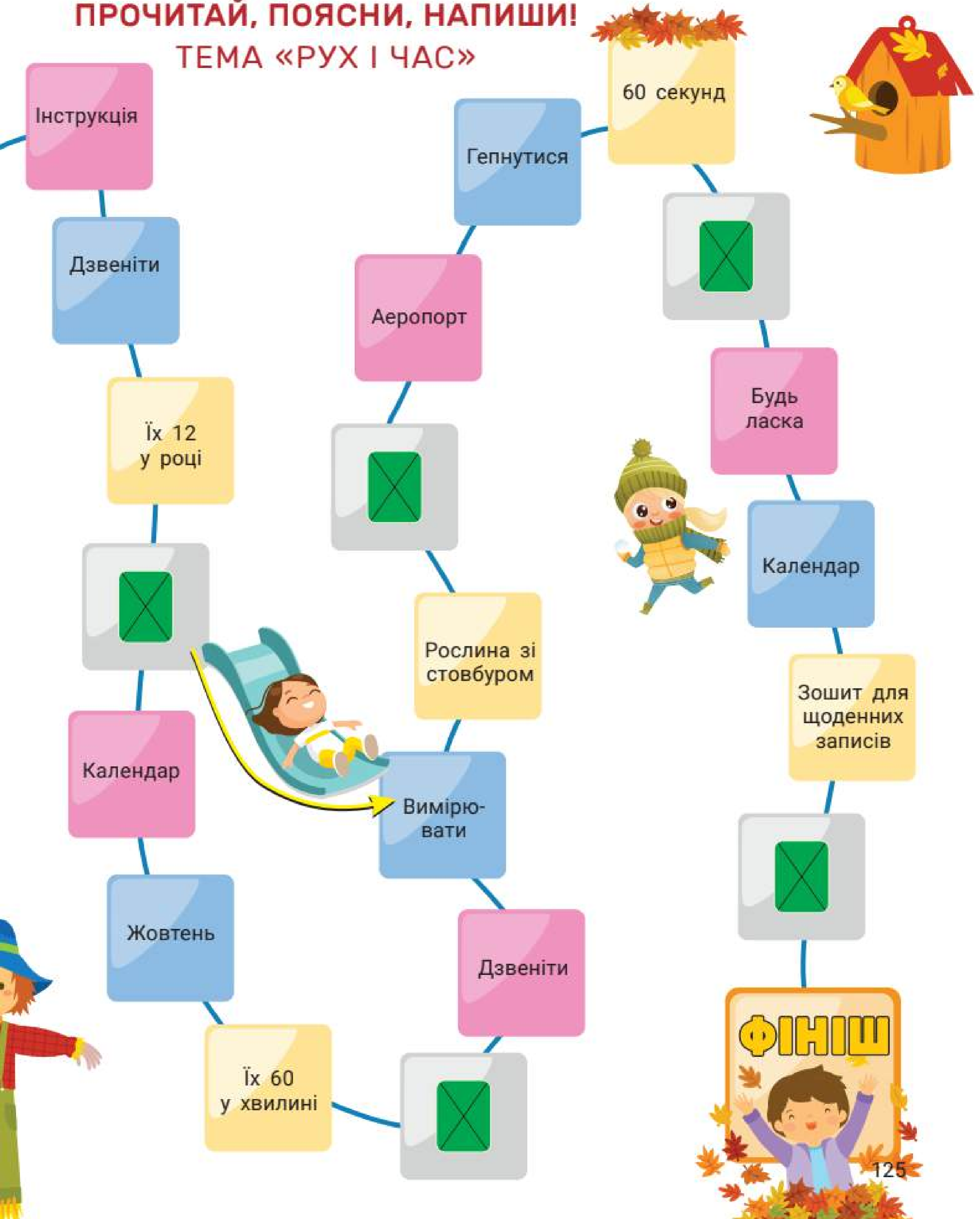

ПРОЧИТАЙ, ПОЯСНИ, НАПИШИ!

ТЕМА «РУХ І ЧАС»

ЗМІСТ

V. Наші цінності

Будова слова

<i>Астрід Ліндґрен. Товариство зі збуту вишень</i>	4
Будова слова. Закінчення	6
Створюємо рекламу	8
<i>Астрід Ліндґрен. Як добре мати дідуся</i>	10
Форми слова і службові слова	11
Споріднені слова. Корінь слова	12
Корінь слова	14
Споріднені прізвища	16
Розігруємо діалоги	18
Як з'явилися гроші	20
Мистецтво з бляшанки	22
Перевіряємо, що вміємо і знаємо	24

VI. Хочу, можу, треба

Іменник

<i>Марина та Сергій Дяченки. Як шарфик захотів стати змією і що з того вийшло</i>	26
Частини мови	28
Іменник	30
<i>Ірена Карпа. Луї та його монстри</i>	32
Істоти і неістоти	34
<i>Марина та Сергій Дяченки. Водогін-музикант</i>	35
<i>Лариса Денисенко. Псяки-усміхаки, любляки, відчайдухи, жаднюги, вередуни, впертюхи: дещо про цуциків і людей</i>	36
Один – багато	38
Власні назви	39
<i>Ліз Пічон. Чудові відмовки</i>	40
Пишемо електронного листа	42
<i>Ґжеґож Касделке. Електронна пошта</i>	43
Повторюємо вивчене: іменник	44
Тематичні групи слів	45
Перевіряємо, що вміємо і знаємо	46

VII. Ідеї, винаходи, відкриття

Прикметник

Прикметник	48
Роль прикметників	49
Прикметники у формі однини і множини	50
Як роблять олівці	52
Утворюємо прикметники	54
<i>Олександр Копиленко. Кріт-неборака</i>	56
Порівнюємо тексти	58
<i>Віталій Кириченко. Тільник</i>	60
Досліджуємо прикметники	61
<i>Юхим Чеповецький. Як я допомагаю Петрику робити уроки</i>	62
Придумуємо іншу кінцівку оповідання	64
Вчимося порівнювати	65
Окуляри на всі випадки	66
Перевіряємо, що вміємо і знаємо	68

**VIII. Рух
і час
Дієслово**

Дієслово	70
Описуємо свій день	71
Звуконаслідування	73
Помічники пілотів: сигнальники	74
Слова для наказів і прохань	76
Дієслова у формі однини і множини	77
Розповідаємо рецепти	78
Описуємо порядок дій	79
Дієслова – синоніми й антоніми.	
Багатозначні дієслова	81
Читаємо вірші про весну	82
Як виміряти час	84
Вивчаємо календар	86
<i>Наталя Забіла. Годинник</i>	88
<i>Наталія Чуб. Подорож листочка</i>	90
<i>Галина Вдовиченко. Чорна-чорна курка</i>	92
<i>Галина Вдовиченко. Чорна-чорна курка (продовження)</i>	94
Перевіряємо, що вміємо і знаємо	96
Текст	98
<i>Ніколаус Гайдельбах, Франц Голер. Прекрасний принц</i>	100
Речення	102
Звуки і букви	103
<i>Джон Сьєжка. Правдива історія про трьох поросят</i>	104
Будова слова	107
Коли потрібна поліція?	108
Частини мови	109
Значення слова	110
Правила правопису	111
Читаємо вірші про Батьківщину	112
Читаємо вірші про літо	114
Перевіряємо, що вміємо і знаємо	116
Додатки	118

**IX. Все
пов'язано
з усім
Повторюємо
вивчене
в 2 класі**

Навчальне видання

Іщенко Олена Леонідівна
Іщенко Андрій Юрійович
Логачевська Світлана Панасівна

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах)

Частина 2

Ілюстративний матеріал підручника використано
відповідно до умов стандартної ліцензії [shutterstock.com](https://www.shutterstock.com)